

ANDRÉ FERENC - ANTAL BALÁZS - BALÁSSY FANNI
BÁNKI ÉVA - BENEDEK SZABOLCS - CSABAI LÁSZLÓ
ENDREY-NAGY ÁGOSTON - FARKAS ÁRPÁD
FILIP TAMÁS - GRECSÓ KRISZTIÁN - GYÖRY DOMONKOS
HÁY JÁNOS - JÁNOSI ZOLTÁN - JÁSZBERÉNYI SÁNDOR
JENEI GYULA - KISS LÁSZLÓ - KISS OTTÓ
KOPRIVA NIKOLETT - KÓSA ESZTER - KÖTTER TAMÁS
KUSTOS JÚLIA - LACKFI JÁNOS - MARGETIN ISTVÁN
MARKÓ BÉLA - MARNO JÁNOS - MOLNÁR H. MAGOR
ORAVECZ IMRE - P. NAGY ISTVÁN - PÁL SÁNDOR ATTILA
PETŐCZ ANDRÁS - REGŐS MÁTYÁS - SÜTŐ CSABA ANDRÁS
SZALAI ZSOLT - SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY - SZEMES PÉTER
SZENTMÁRTONI JÁNOS - TOMAJI ATTILA
TOROCZKAY ANDRÁS - VIDÉKI PÉTER - ZALÁN TIBOR

irodalmi lap

2022/4. tél

eső

TAKÁTS MÁRTON grafikáival és festményeivel

2022. tél

XXV. évfolyam 4. szám

Megjelenik negyedévente

Főszerkesztő: Jenei Gyula

Szerkesztő: Molnár H. Magor

Szerkesztőbizottság:

Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György

A szövegeket gondozza: Varga Sándor

Lapterv, tördelés: Cselle Judit

Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseggy u. 7/a;

telefon: 30/153-0764; ímél: jeneigyula62@gmail.com

Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;

telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com

Honlap: www.esolap.hu

Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.

Felelős kiadó: Fekete András

Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon

ISSN: 1419-7987

JAJRÓZSA**3 ANTAL BALÁZS**

A jajrózsa

6 CSABAI LÁSZLÓ

A banda

24 MARNO JÁNOS

Sztrapacskával; Himnusz

27 SZENTMÁRTONI JÁNOS

Vándorballada

29 MARGETIN ISTVÁN

A norvégok tényleg sok halat esznek

34 REGŐS MÁTYÁS

Valami édeset

39 KISS LÁSZLÓ

A pinkoló

43 KISS OTTÓ

Négy gyerekvers

44 SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

Tibeti szél

47 SÜTŐ CSABA ANDRÁS

Akkor az utcából kimegy, vizek napfényben,
utánaszökik

51 SZALAI ZSOLT

Alámossa; Apa nélküli fiú; Csak takarítok; Késő

52 GYÖRY DOMONKOS

A Géza

54 KÖTTER TAMÁS

Ami jár, az jár

59 ENDREY-NAGY ÁGOSTON

Héj, hús, köpeny, mag; Dűnebeszéd; Tüzek

61 JÁSZBERÉNYI SÁNDOR

Szafari

A FOR KALÁRA**67 ORAVECZ IMRE**

Alkonynapló

69 BENEDEK SZABOLCS

Akolmelegünk van

PETŐFI 200 – HITVESI VERSEK**73 MARKÓ BÉLA**

Szerelmes anapszttusok

74 KOPRIVA NIKOLETT

Napraforgók és hóesés

74 BALÁSSY FANNI

November végén

75 BÁNKI ÉVA

Örök hűség

76 KUSTOS JÚLIA

Két portré

78 LACKFI JÁNOS

A földi, a mennyei juss

79 GRECSÓ KRISZTIÁN

Magányos séta vasárnap délből

80 P. NAGY ISTVÁN

Mindegyiken öreg

81 PETŐCZ ANDRÁS

November végén

82 KÓSA ESZTER

Harang

83 ZALÁN TIBOR

Október végén

83 TOROCZKAY ANDRÁS

Petőfi hetvenévesen megözvegyül

86 TOMAJI ATTILA

Petőfi Sándor levele Bernát Gáspárhoz

KÖPÖNYEG**89 FARKAS ÁRPÁD**

Fehéregyháza, 1849

89 MOLNÁR H. MAGOR

A költő elkobzott koponyája

94 PETŐCZ ANDRÁS

Katonák menetelnek

96 FILIP TAMÁS

A legkisebb fiú

97 ANDRÉ FERENC

Fotelkirályok dala

99 TOMAJI ATTILA

Sepsiszentgyörgy, 2021

100 HÁY JÁNOS

Világrontók

101 JENEI GYULA

Szolnok, 2022

102 PÁL SÁNDOR ATTILA

Sanyi

OLVASÓ**105 JÁNOSI ZOLTÁN**

Kisemberek tüskés, vad fényben
(György Domonkos: Anyám sírása halkul)

110 VIDÉKI PÉTER

Az igazi kék

(Kiss Ottó: A Kék Oroszlán bezár)

114 SZEMES PÉTER

Otthon Öttevényben
(Szalai Zsolt: Gyökeres ház)
Életközépi élménylétár
(Sütő Csaba András: megnéztem újra)

**ANTAL
BALÁZS****A JAJRÓZSA**

a jajrózsát véletlen szakítottam meg
még kisfiúkoromban
ujjamból kifakadt a tinta
és azóta dől belőlem dől dől a sötétség

miközben már minden eldöntetett
én egyre tépelődöm

sosem fogom megbocsátani
hogymű van
de azt sem bocsátanám meg
hahamképpen lenne
tudom
magamnak

mert énnem soha semmi se jó
mindig másra vágyom
és onnan ahol vagyok el el messze messze

ám minden választás választhatatlan
minden életút bejárhatatlan
kételyek gyötörnek minden este
tablettákkal játszom minden este
akárha kígyókkal akárha tűzzel
és csak sajnálom és sajnáltatom magam
folyton azt szajkózom hogy minden veszve van
és ebben vész el mindenem amim még megmaradt
ahelyett hogy élnék és dolgoznék értelmesen
ahogyan a meglett megfontolt emberek
akiknek a szekerük egyenesen előre halad
és nem pedig vissza
és nem is a vak ábrándok felé

de hát én ilyen vagyok
a bőrből nem tudok kibújni
pedig már nagyon szeretnék
mert közben az erőm fogy és az időm is egyre pereg

és még mindig csak járhatatlan utakat látok magam előtt
még mindig csak csupa beteljesíthetetlen végigélhetetlen sorsot
mert igazán egyiket sem akarom
és mindahányat

miközben már minden eldöntetett
én ezeken tépelődöm

miféle élet ez?
semmilyen se
itt állok az út szélén
félúton mindenhova
tanácstalan
és várom hogy ugyan mi lesz
míg mások
a megfontoltak és határozottak
közben cselekednek
és végigvisznek mindent
és végül visznek mindent
ami enyém lehetett volna
hogya tudom hogy mit akarok
és ami tényleg az enyém volt
amíg még birtokolni bírtam
mikor még voltak céljaim bármilyenek
azt is

a jajrózsa az rózsa az rózsa rózsa rózsa
aki egyszer belekap
azt nyakig felsebzi
és terjed és benő és átfon
mindent de mindent benne

nincs dolgom nekem mással csak önmagammal
nincs bajom nekem mással csakis magammal
én voltam aki veszni hagytam már eddig is annyi mindent
hogy abból kitelne egy egész élet
és én hagyom veszni a maradékot
hogya továbbra is így megy
szülőket gyerekeket munkát
ami egy egész életet kellene hogy adjon
szétesik darabokra minden
nem vagyok elég erős hogy összetartsam
amit két kézzel bontottam le magam belülről
bár mindig volt aki rám akarta dönteni kintről a házat

réges-régen eldöntetett minden
én meg még mindig csak állok és tépelődöm

már ahová vágyom az az ország sem az enyém
ahonnan jövök azt önként odaadtam
ebben a városban szemlesütve lézengek
abban a városban eztán már másokat látok
csatangelni az utcákon örökké kéz a kézben
de soha magamat nem

és a jajrózsa a szívemet fonja át gyökerével
és az én kezem nem tudja kitépni onnan
ujjam erőtlen szorításom gyöngé
maradok bizonynal hol eddig elvoltam
s az akivé váltam
a magam üledéke
pontosan ez akit a tükörben látok
és nem aki a szemekben tükröződik
hiába mondják a barátok hogy az milyen
mert én tudom hogy olyan aki minden döntés előtt elfut
és már jó ideje a saját árnyékától is ijed
és nem kér az álmokból
amelyek néha még lezuhanak
nem-lehet-fényeken nyitott-kés-kapukon túlról
a kimondhatatlanból
e leomlott partfalak közé
a kimondhatatlanba
ami bármi is volt
most csak gyökerekkel átfont rakás semmi

és a jajrózsa az rózsza az rózsza rózsza rózsza
belőlem kér mindennap enni
mikor nekem sincs miből táplálkoznom a napokra
amelyek kéllehetetlenül jönnek egyre szembe
rám szakad az idő a múlt a jelen a jövő feltorlódva
és nem látom magamat sehol se benne
valahol ott voltam és vagyok és leszek is még
de a hibáim kitakarnak jóvátehetetlen
mert úgy fest hogy eddig csak csupa hiba történt
és innentől meg már nem fog történni semmi
mert nincsen ami engem megtámasszon
hogy bárhogy de végre cselekedni bírjak

és csak a rózsa nő és nő egyre hatalmasabbra bennem
 a gyerekkor fekete gomolygásában szedtem magamnak össze
 onnan hozom
 és az öregségig viszem
 vagy még attól is tovább
 hogyha ki nem tépődik valahogy belőlem
 ám még ha megtörténnék is
 tudom hogy újra szárba szökkenne ott benn
 mert énnekem sehogy se volna jó
 egy másik életből tudom hogy ebbe vágynék
 amelyben maradok

mert már minden eldöntetett
 és én mégis tépelődöm
 míg világ a világom
 örök az örökkém
 hogy csak valahogy legyen addig
 vagy ne is legyen akkor inkább
 semmi
 sehogy se
 ámen

CSABAI LÁSZLÓ

A BANDA
(Levelek a Beregbe)

1931. június 25.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!
 Tudatom magával, hogy rendben, épségben megérkeztünk. Az út a Tiszától a Rábáig kereken egy napig tartott. Tegnap délután kettő órától ma délután kettőig. Tehervagonban voltunk, és sokat állt a szerelvény. Mert elsőbbséget kellett adni a fapados személyszállítóknak. Meg egy expresszvonatnak is. De az idő jól telt. A férfiénép verte a blattot, a jányok, asszonyok danásztak. Este meg mesét mondtak. Olyan felnőtteknek valókat.

Reggel nyolc körül értünk be a Nyugati pályaudvarra. Itt kiszálltunk, mert át kellett gyalogolnunk a Keleti pályaudvarra. A vasutas azt mondta, hogy szán minket, amiért ilyen hosszú utat kell megtennünk. Hát, belegondolva, mondhatom, otthon naponta legalább kétszer ennyit megteszek, ha ki kell talpalnom Bockeréről a Stefáncsik-dűlőbe, vagy pláne ha az erdőn túl, a Répáshátra.

Szép kis látványt nyújthattunk a Körúton vonulva! A férfiak kopott csizmában vagy bocskorban, az asszonyok kendőben, batyuval a hátukon. Mint a cigánykaraván! A pesti nép mutogatott és mosolygott. Meg köszönetet: „Adjisten, gazduram! Mi hír, nénémasszony? Híznak a cocák?”

A mieink meg válaszolgattak, mintha tényleg érdekelné az ottani úri népet a sorunk.

Visszafelé azért nem lesz jó ez az átvonulás. A teli zsákokat nem cipelhetjük a hátunkon. Úgy kéne, hogy a részelés külön szerelvénnel menjen. Akkor a MÁV gondja, hogy jut el Bockerékre. Csak a mi fajtánk nem szeret megválni a gabonájától még pillanatra sem. Az a jó, ha a bandatag rajta ül a kapott terményrészén, vagy legalább tudja, hogy az a szomszéd vagonban van.

Még a vonaton végleg elrendezték, ki kivel fog dolgozni. Lett egy huszonnégyes aratóbanda nyolc elsőkaszással és tizenhat marokszedővel. Én, ahogy megbeszéltük előre, Torma Márton cimborám keresztanyjával, Piroska nénémme fogom szedni a markot az ura, Kozma Berti bátyám után. Állítólag nagy a Berti bácsi svungja, de hát épp ezért választották ki, hogy munkával tartson két kísért is. A bandagazda ismét Porkoláb Tóni lett. Nem volt bandagazda-választás, csak mivel idén is ő kezdett szervezkedni, meg eddig is ő dirigált, hát ráhagyták a vezérséget. Pedig tavaly gondok voltak vele. A végső elszámolásnál nem állt elég keményen a sarkára.

A könnyebb munkákhoz meg majd a cséplőgéphez kisegítőnek hat pulyát osztottak be. Azt mindenki követelte, hogy a banda tizenkettő részért vállalja el a munkát, a bandán belül pedig mindenki egész részt kapjon. És a napi penzum ne legyen több kaszásként egy kataszteri holdnál. Porkoláb Tóni buzgón helyeselt. Na, majd elvállik, mennyire fog kiállni az embereiért.

Drága Édesanyám, lassan zárom soraimat. Írjon nekem! Vagyis ne írjon, minek írna! Nincs is itt rendes postacímem. Magának meg van elég dolga! Majd írok én. Írok mindennap, ahogy kérte. Vagy legalább minden másnap. Ne féljen, nem marad olvasnivaló nélkül. Két nap alatt ér a Beregbe a levél, vagyis amikor maga olvas egyet, már írom is a következőt. Én vagyok az egyetlen gyermeke, de maga is az egyetlen édesanyám nekem. Mi már nem hagyjuk el egymást! Ha az Isten megsegítene egy takaros feleséggel, magát magunkhoz vennénk. Feltétlen! Bízunk a szerencsénkben. És főleg Istenben. Ahogy Martinszki tiszteletes szokta mondani: „Ki benne bízik, sohasem csalatkozik!”

1931. június 27., László napja.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Már a harmadik napja vagyunk itt Rábapatonán, és még egy kaszasuhantást sem tettünk. Mert a gróf intézője szerint még egyik gabona sem eléggé érett. A szál már van, ahol megszakadt, de mégis hiányzik valami. Ő tudja! Én úgy látom, az árpa már igencsak és kétségtelenül meglehető.

Azért persze nem töltjük semmittevéssel az időt. Bevackolódtunk a szérűskertbe. Ide jön majd, állítólag, holnap a tüzes masina. Mert ez egy olyan önjáró cséplőgép lesz. Már elindult Sopronból, de lassan halad.

A szállásunk tehát a szérű. Vagyis a szabad ég. Ami eddig nem rossz, hiszen nappal forróság van, így éjszaka éppen jól jönnek a hűvös szellők. Az asszony nép még mindig rendezkedik, mintha annak a pár edénynek nem lenne mindegy, hová kerül.

A főzés kalákában megy a kommencióból. Paszulyt kaptunk (amit itt csakis babnak hívnak), hagymát, kolompért és kásánakvalót. Szalonnát és zsírt nem. Erre rögtön lett nagy lázadás. A kulcsár mentegetőzött, hogy ő azt hozatta, amit az intéző rendelt, aztán már ő is ordibált, hogy bélpoklos bolsevista népség, takarodjon haza az, akinek ez kevés. Porkoláb Tóni csitította. De minket is lehordott, hogy mire a nagy ribillió. Azért azt megígérte, hogy hoz szalonnát.

Ebédre mindenesetre hagymás paszuly volt. Akárcsak otthon az őséges napokon. De még ez gyengébb volt, mivel hiányzott belőle a rántás. Estére meg kását főztek az asszonyok. Azt is csak úgy csupaszon, zsír nélkül. Képzelve, Anyám, itt nem gersliből van a kása, hanem olasz kölesből. Az íze nem rossz. Csak szokatlan. Kicsit édeskés. De ettől is jóllakik a has, csak legyen belőle elég. Bár mindig lenne!

Még jóval a vacsora előtt jött és beszédet tartott az intéző. Egy fürgén beszélő és folyton izgó-mozgó kis ember. Müllernek hívják. Egy soproni német, akiket itt poncichternek hívnak. Müller azt mondta, ő minket nem akar adjusztálni, mert mi közvetlenül Porkoláb, vagyis a bandagazda alá tartozunk, bajlódjon ő velünk. Erre Porkoláb Tóni hozzátette rögtön, hogy ő viszont azonnal hazazavarja, aki nem dolgozik becsülettel, és az addigi jussát szétszítja a többiek között.

Ezen a hangon meghökkentem. Mert Tóni eddig emberséggel szólt a földijeikhez.

Tóni elkísérte az intézőt a kastélyba. Mikor visszajött, már mosolygott meg viccelődött. Volt benne egy löket. Így szokták az urak: itatják azt, akit meg akarnak nyerni maguknak. Hozta a szerződéseket is. Mindenki megkapta a papírját. Ugyanaz volt mindegyiken. Cirkalmas mondatok, homályos kifejezések. De a lényeg ott állt: „tizenketted rész”. Aláhúzva. Amit nagyon jólesik nézni. Mert nálunk, a Beregben, már tizennyolcad rész van. Ha van. Mert nincs. Most azért, mert búza se lesz, de ha lenne, se lenne, mert annyi a munkára ácsingózó szegény, hogy még tizennyolcad részért is válogatni lehet közöttük. Így be fogják vezetni a huszadrészt. Jövőre a harmincadrészt. Aztán meg mindenkinek küld az állam egy kötelet, hogy akassza fel magát, ha nem akar éhezni. Na, aláírtuk a szerződést. Porkoláb Tóni elvette a lapokat, s már ment is velük vissza a kastélyba. Akkor jöttek rá az idősebbek, hogy ostobák voltunk. Legalább párat meg kellett volna tartani. Hogy ha trükközik az intéző, legyen mire hivatkozni.

Drága Édesanyám!

Mára zárom soraimat. Rossz, hogy most nincs a közelemben, de nyugodt vagyok, mert maga tud vigyázni magára és a portára. Csak arra ügyeljen, nehogy úgy járjon, mint tavaly. Aki bundapálínkáért zörget be, az valami rosszban sántikál. Lehet, hogy van ötven fillér haszon az italozásán, csak aztán nehogy később kiderüljön, hogy hiányzik egy baromfi vagy egy szerszám. Párban járnak ezek a gazemberek. Ha én otthon vagyok, az más. Amíg maga a konyhában kínál, én vigyázok az udvarra. Ha ketten összekapaszkodunk, Isten is mellénk áll. És ahogy a tiszteletes mondta: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?”

1931. június 29., Péter-Pál napja.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánának

Drága Édesanyám!

Péter-Pál van, hát a templomban megtartották a könyörgést az új termésért. Aztán kijött a plébános hozzánk is, és szentelt vízzel megáldotta az aratóeszközöket meg a határt. Úgy

ment ez nagyjából, mint mifelénk, csak persze itt nagyobb a hókuszpókusz. Ahogy azt már a katolikusok szokták. Nem mintha bármi bajom lenne velük. Viszont még mindig pihennek a kaszák. Az intéző szerint még mindig várni kell egy kicsit a kezdéssel.

Mivel munka nincs, járkálok a környéken. Hasonlít a Beregre. Itt is három folyó van. Csak itt nem a Tisza, a Szamos meg a Kraszna, hanem a Rába (erről kapta Rábapatona a nevét), a Rábca meg a Marcal. A Marcal itt folyik bele a Rábába. Épp mint nálunk a Szamos a Tiszába.

A község takaros. A kertek szépen műveltek, a házak vakoltak. Sok a kőlabazatos ház. Biztos itt is gondolni kell az áradásokkal. És van pár sátoztetős kockaház. Amilyeneket Naményban építenek maguknak téglából a jobb soron lévők. A közutak tiszták. A vizük jó hideg. Viszont az íze furcsa. Nem mondanám, hogy rossz, csak furcsa. Állítólag gyógyhatása van. Akinek hasmarse van, annak megfogja a hasát. Akinek pedig szorulása van, azt meghajtja. A folyók mellett sok a fűzfa. Viszont cigányt egyet sem láttam. Nem tudom, ki fogja betakarítani azt a sok kosárfonáshoz való vesszőt.

Panaszkodtam magának, Drága Anyám, hogy nem kaptunk szalonnát. Na, Porkoláb Tóni betartotta a szavát, és intézett szalonnát. Csak bírjuk megenni! De nem bírjuk. Még szagolni sem. Mert az intéző egy oldal kanszalonnát lökött nekünk. Nálunk a kan disznót leadják a naményi mézárósnak, aki ledarálja virslinek. Persze lehet, hogy itt is így szokták, csak mivel mi itt vagyunk, hát ezzel kiszűrik a szemünket.

Drága Édesanyám!

Azért eddig nem panaszkodhatok. Ahogy a zsoltárban áll: „Tebenned bízunk eleitől fogva!”
Tegyünk mi is így!

*Július 2., Sarlós Boldogasszony napja. Csütörtök.
Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak*

Kedves Édesanyám!

Még ma sem kezdtük el a munkát! Vagyis csak úgy jelképesen suhintottak párat a kaszások a Boldogasszony tiszteletére. Hogy fogjon az áldás a búzán.

Ami újdonság, hogy végre bepöfögött a tüzesgép. Fene nagy jószág. A cséplőrész még nagyobb, mint a vontatója. Láttam már ilyet nem egyet, de nem lehet megszokni. Fújtatott, toporzékolt, azt lehetett hinni, mindjárt felrobban. Aztán viszont megnyugodott. A gépesgazda azt mondta, épp csak annyi fája maradt, hogy még egyszer felfűtse a kazánt. Aztán már a szalmával fogja működtetni. A gazdát Schütz úrnak hívják. Valami komája lehet Müllernek, mert ez is poncichter. De olyan szelídebb féle. Elfogadta a cséplőbanda beosztását, mert szerinte úgyis csak munka közben derül ki, hogy ki mit bír.

A kanszalonnát odadobták az asszonyok a kutyáknak, de még azok is elfordultak tőle. El kellett ásni. Erre felvetették néhányan, hogy nyulat meg fácánt kéne csapdázni, azok ilyenkor úgy elszaporodnak, mint az egér. De eljutott ez Tóni fülébe, aki fröcskölve kezdett káromkodni, és fenyegetett, hogy csendőrt hív arra, akinél hurkot lát. Hát ilyen emberre bízunk itt rá magunkat!

Drága Édesanyám!

Ha a jószágtól van egy kis ideje, nézzen már rá Szoboszlai Terire! Na nem azért, mintha én bármiben megállapodtam volna vele, de jó tudni, hogy viseli magát. Teri eddig nem adott okot a szóbeszédre, az pedig, hogy ő balkézről való, bár tudom, hogy ez Drága Édesanyámat zavarja, nem az ő bűne, hanem az apjáé. Persze fennáll a veszély, hogy az apja vérét

örökölte. Ezért kéne be-benyitni hozzájuk. Sóért, paprikáért, ilyesmi. Meg cserébe vinni nekik a körtéből. De szerintem Margit néninek az is elég, ha valakivel diskurálhat. Annak be nem áll a kereplője. Ilyen szempontból Teri biztosan más. Nem cserfes, csak amennyire egy lánynak jól áll. Persze idővel megváltozhat. De hol vagyunk még attól! Lehet, mire hazamegyek, ki is megy már az a lány a fejemből! És van még rajta kívül elég. Bár a megfelelőt kifogni nem könnyű.

Július 3.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Még ilyent sem pipáltam. Állunk fel reggel a táblához, hát jön egy ember a faluból, és súg valamit az intézőnek. Az meg súg valamit Porkoláb Tóninak. Vitatkoznak. Végül Tóni visszarendel mindenkit a szérűskertbe. Ma sem kezdjük el a munkát. Aztán kiderült, mi az izgalom oka: meghalt valaki az éjjel. És az itteni nép szerint ilyenkor nem lehet nagy munkát, pláne aratást elkezdni, mert az veszedelmet hozna nemcsak a határban munkálkodókra, de az egész községre. Micsoda babonás nép! Így rostokolunk tovább.

Július 4.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Vártam a munkát, hát megkaptam! Többet, mint eleget. Úgy fáj a derekam a sok hajlongástól, hogy megmosakodni is alig bírtam a munka után. Csak fekszem most, mert semmire nincs erőm. De levelet írni azért igen!

Képzelve, nem a búzával kezdtük, mint tervezték, hanem az őszi árpával. Persze ha majd az elszámoláskor árpából is részünk, az is jó. Legalább lesz gersli a levesbe. Bár itt az árpát csak a jószágoknak adják.

A munkáról: a mi hármunkban természetesen elől áll Kozma Berti bátyám. Rávág a kaszával úgy, hogy a szál előre dől, nem a tarlóra. Aztán Piroska néném sarlóval egy kévényt összehúz, és megkötí a szalmából sodort kötéllel, amit én készítek és adok neki. Aztán elveszem tőle a kévét, és tízesével összerakom őket keresztbe. Ha jön a szekér, felhányom arra a kereszteteket. Először próbáltuk úgy, hogy Piroska néném felváltva kötöztünk, de nem ment. Folyton összeütköztünk. Igaz, így is nagyon kell figyelni. Ritmusra megy az egész.

Ebéd csak egy fertályóra volt, és nem szusszantunk utána. Most itt mellettem mindenki jajgat. Nem csak az asszonyok. Azt mondják, nem fogják bírni hat hétig. De bízunk Istenben! Nekem külön jólesik írni, addig sem gondolok a fájó derekamra.

Mi gürcölünk, a helyiek meg bámulják. Főleg a kisbirtokosok, akik a parcellájukat jöttek vizsgálni. Persze hamarosan ők is nekilátnak a sajátjuknak. Fentről meg kányák figyelnek minket, mintha arra várnának, hogy valaki kidől. Legalábbis azt hittem. De aztán láttam, hogy nem ránk, hanem a kévékből kiugró egerekre meg pockokra vadásznak. Van belőlük rengeteg. De a kányáknak vetélytársaik is akadtak: a falu macskáik. Azok is sóvár szemekkel, nyávogva várják a falatokat. Egy helybéli köszörűs meg azt mondta, nagy szegénység idején errefelé az emberek kabátot dobznak a búzakereszteken legelő verebekre, összegyűjtik, leforrázzák, letollazzák, aztán pörköltnek megfőzik őket. Vártam, hogy nevet a végén, de

nem. Igaz lehet, amit mond. Úgy látszik, vannak a nyomorúságnak olyan mélységei, amit még mi, beregiek sem ismerünk.

Drága Édesanyám!

Járt Teriéknél? Mit látott?

Július 5.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Kedves Szülőanyám!

Ma vasárnap van. Ezt megkaptuk pihenőnapnak, ahogy illik. Ránk is fér. Bár tegnap már kicsit könnyebben ment a munka. Pedig azt hittem, megszakadok. Mégis, a hajlongás jót tett a hajlongás miatti derékfájásomnak. Úgy látszik, a munka gyógyít. De azért mégiscsak szenvedés ez. De nem tart örökké! Hat hét ugyan hamar el fog telni! Még ha most sokan máshogy is gondolják.

Ma az Úr napja van, hát megadtuk neki a tiszteletet, még ha itt nincs is református templom, sem imaház. Mert ez szintiszta katolikus vidék. Az istentisztelet annyiból állt, hogy reggeli után elmondtuk közösen a miatyánkot meg az apostoli hitvallást. Közben ragyogott Piroska néném szeme. Biztos hazagondolt. Pedig otthon nincs ám jó világ. De az otthon akkor is otthon.

Július 7.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Kedvesanyám!

Ma cseréltünk Piroska nénémmel. Én szedtem a markot, ő rakta a kévét keresztbe, majd fel a szekérre. Nem tudnám megmondani, melyik munka könnyebb. Talán úgy, ha váltogatjuk. Ma kaptunk egy kis szelet. A keresztet nem fújta szét, de enyhét hozott az aratókra. És mostanra megszoktam az itteni vizet is. Amiből naponta három köcsöggel öntök le a torkomon. Máshogy nem lehet bírni. Viszek haza édesanyámnak ebből a vízből, kóstolja meg.

Az ember azt hinné, a tikasztó munkában az embereknek nincs idejük és erejük egymást bántani, de van! Ma például Kisbéri Jónásnak és Endrének. Az örökségükön kaptak össze. Majd ha hazamegyünk, Édesanyám beszél a fejükkel. Hisz mindketten nagyon tisztelik Édesanyámat, és nemcsak azért, mert Édesanyám a megboldogult édesapjuknak a másodunokatestvére, hanem mert a maga csöndes hangjára még a háborgó Tisza vize is megnyugszik. És ahogy az Írás mondja:

„Boldogok, akik békét teremtenek!”

Üdvözlétemet küldöm Drága Édesanyámnak a mihamarabbi viszontlátás reményében!

Július 7.

Balogh Ferkó Martinszki Ödön Tiszteletes Úrnak. Lelkesi hivatal, Bockerék

Kedves igen tisztelt, Nagytiszteletű Lelkipásztor Úr!

Volt ma egy nagy veszedelem a summásbandába összeállt bockereki aratók között. Az elsőkaszás Kisbéri Jónás és az öccse, a marokszedő Endre már a bicskát is elővették, úgy támadtak volna egymásnak, ha a komák, sógorok le nem fogják őket. Az ok a következő: Jónásnak az apja után jutott a családi birtokocská, valami másfél hold fele. Úgy, hogy az anyja nevé-

marad a haszonélvezet. Jónás és a felesége kifizette az anyja haszonélvezetét, és megvette azt a részt, amit az öccse jussolt. Erről tavaly ősszel, október 29-én, papírt is írtak. De Jónás Luca-napkor ment volna letakarítani a földet, és akkor látja, hogy valaki, de hát ki más lehetett, mint az öccse, már bevitte a tengeriföldről az összes tengeriiziket meg a csutkát. Endre elismerte ezt, de állította, hogy még a szerződés előtt hordta be ezeket, Jónásnak viszont van egy tanúja, aki állítja, hogy Endre tőle kért kölcsön egy üveg pálinkáért lovat meg szekeret, hogy a mezei lomot hazafuvarozza, és hogy ez már mindenszentek után történt. Jónás újra elment az öccséhez, és nagy kiabálás után úgy egyeztek meg, hogy az izik és a csutka egyharmadát megtarthatja Endre munkadíjként, de a kétharmadát oda kell adnia Jónásnak, hiszen már az ő kizárólagos tulajdonát károsította meg. Viszont mivel valahogy fűtenie kell Endrének a télen, a tartozást majd egy év múlva rendezi a Pócsik Miklóstól harmadosban bérelt földje utáni járulékból. Most itt, Rábapatonán ez a dolog feljött. Jónás figyelmeztette Endrét, hogy legkésőbb októberben hozza be neki a csutkát és az iziket, mire Endre kijelentette, hogy a tavalyi csutkát és az iziket viszi. Amit persze aligha tud megtenni, hisz azt eltűzelték a télen, de ha maradt is belőle valamennyi, az nyilván penészes már. A két fivér úgy megdühödött egymásra, hogy ha nem is lett bicskázás a dologból, már nem képesek együtt dolgozni. Jónás másik marokszedőt kért magának, Endre meg elment oda, ahonnan az eljött. De ha egymáshoz közel kerül a két Kisbéri, kiabálnak egymáshoz, hogy „kiontom a béled!”, „kitaposom a szemed!” – ilyeneket.

Kérem a Nagytiszteletű Lelkipásztor Urat, beszéljen a fejükkal már a Bockerékre való visszaérkezésünk napján, mert félek, különben embervér fog folyni. Ha a Nagytiszteletű Lelkipásztor Úr úgy gondolja, a falubírónak a dolga ezt elrendezni, értesítse őt. Vagy a csendőroket is akár. Azok nem bánnak majd kesztyűs kézzel a két fivérrel, de tán az kell nekik, hogy észhez térjenek.

Alázatos tisztelettel, jó egészséget kívánva, maradok kiváló tisztelettel: Balogh Ferkó. És kívánom a legjobbbat, főleg jó egészséget a Nagytiszteletű Tiszteletes Úr egész családjának! És úgyszintén a Mindenhatót kérve kívánok jó egészséget a Tisztelt Segédlelkész Úrnak és a Kurátor Úrnak is! És a Tisztelt Presbiter Uraknak is!

Július 9.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Kedves!

A Maga karácsonyi tyúkhúslevese és bobájkája óta nem lakomáztam úgy, mint ma. Csak mégis olyan keserű volt minden falat a számban.

Berti bátyám vágja a szálát, Piroska néném köti a kévét, én rakom a keresztet, hát egyszer csak megállnak mindketten. Így én is. Berti bátyám kezében a kasza meg éppen félúton állt meg. Maga elé mutat. Odamegyünk. Hát, Uram Isten, egy őzike fekszik előtte. Egy fészekben, mintha fióka lenne. Szegény remeg, pislog. Biztos a nagy ijedelem bénította meg, azért nem futott el. Piroska néném simogatja a nyakát, és becézgeti, mintha a kislánya lenne. Összefut a nép. Szólítgatják az ártatlant, valaki egy kis kenyérhajat dob neki. Megjön Porkoláb Tóni is. Félreolja Piroska nénémet, aztán egy éppen a kezében lévő villáskulccsal az állatka halántékára sújt. A kis őz nyisszan egyet, és összezsugorlik.

– Na, ez most kivétel, ebből legyen paprikás! Vigyétek el Borikának – rendelkezik Tóni.

Borika néni, a soros szakács, sírva nyúzta meg és darabolta föl a jószágot. És némelyik aszszony is könnyezett, amikor kiszedte neki a tányérjába az adagját. Azért mindenki megette, amit kapott. Ajjé! Még a bográcsot is kitörölték.

Július 11.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Szülém!

Jól szolgál az egészsége? És aludni tud? Nem nyomja mellyét a lidérc? Teriékhez volt ideje benézni? Mit látott? Talán mégis megörvendeztethetne egy pár soros levlappal. Posta restance kéne feladni. Postahivatal itt nincs, de postamester van. A fűszerboltos. Győri út 2. a címe.

De azért azt ne gondolja, Édesanyám, hogy nekem Teri már valami mátkám lenne. Aligha pár szót váltottunk eddig. Persze pulyakorunkban, az elemiben, akkor igen. De az más. Akkor még nem úgy szemléli az ember a másikat. Csak játszópajtást keres. De hát a férfiember nem kezdhet bele komoly tervezgetésbe anélkül, hogy tudná, kiféle-miféle eladósorba került lányok élnek a környezetében. Mert ha valakinél nem stimmel valami, arra a portára jobb be sem lépni. Jobb nem kockáztatni a jövővel. Mert amúgy folyton az jár a fejemben, mit is fogok kezdeni az életemmel. Drága Anyám, tudom, hogy nem sértődik meg, hiszen átrágtuk mi ezt már ketten nem egyszer, de azzal a hatköblös földecskevel én nem megyek semmire. A puliszkát nekünk és a darát a jószágnak épp kiadja, de többre nem jut belőle. Na, még egy rend ruhát. Meg az évi szokásos házpucolást. A halászbándába sem állok be, hiába hív Miklós bácsi. A Tiszát kiarendáltatta magának egy pesti bank, és nekik annyit kell fizetni az engedélyért, hogy a szegény halásznak jó, ha pár keszegecske kerül a fazekába. Csak egy megoldás van: felcsapok fináncnak! Megvan hozzá a polgárim, hát beiskolázhattak a pesti tanfolyamra. A jegyző is azt mondta, hogy érdemes megpróbálni. Én tudom, hogy a falusi nép köp a finánc és a csendőr után. De tán nincs mindenben igazuk. Mert no a csendőr az folyton kardlapozik, és leüvölti, lebolsevistázza az embert, mielőtt az válaszolhatna a kérdésére, de a finánc csak az államunk bevételeit védi. Eldugott pálinka meg főleg a dohány után kutat. Dohányozni förtelmes és ártalmas dolog. Ha már az ostobák azzal mérgezik magukat, jogos, hogy legalább valami haszna legyen belőle az államnak. Ezért hozták a dohánytörvényt. Ezt betartatni nem bűn. Teri is meg fogja érteni. Nem Bockeréken élénk, nem akarok én az itthoniak dühös szemébe nézni. Hanem legalább Naményban. Vagy még inkább Nyárliget környékén. Ott nagyon beindult mostanában a dohánytermesztés, így a dohányrejtegetés is. Lenne munkánk. Pláne ha Rothermere segítségével végre visszacsatolják Erdélyt, mert akkor az oláh hivatalnokokat visszaűzik, ahonnan jöttek és felvesznek magyarokat. Persze lakás is kell majd az ifjú párnak. Az otthoni portához nem nyúlnánk, ne féljen Édesanyám, hanem felhúznánk valahol Nyárliget szélén, Borbányán, Sóstóhegyen, Nyírszőlőson egy szoba-konyhást. Ha lesz már egy kis megtakarított pénzmagom, abból, ha nem, hitelből. Ha hitelből, hát hitelből! Csak a parasztember retteg a hiteltől. Na, póru! is lehet vele járni, de a városiak mindig abból építkeznek. És mivel a finánc köztisztviselő, kedvező kamattal kap hitelt. Ha saját házacskánk lenne, nem kéne senkinek albréletet fizetni vagy ledolgozást vállalni. És ha Édesanyám már nem bírja otthon egyedül a munkát, akkor, de csak akkor, eladjuk a bockereki portát, és a pénzből kibővítjük még legalább két szobával a Nyárliget melletti házacskánkat. Édesanyám meg beköltözik

hozzánk. Addigra Terivel lesz már három gyermekünk is tán. Ha a Gondviselő rajtunk tartja a szemét. Lenne Édesanyámnak elfoglaltsága, de kedves elfoglaltsága az unokáival. Meg jószágot is tartanánk. Akárcsak otthon. A bockerek hatköblöst meg kiadnánk harmadosba. Biztos termény, munka nélkül! Csak majd a bérlőnek el kell hoznia hozzánk. De ezt is bevesszük a szerződésbe. Hogy a fuvar őt terheli.

Drága Édesanyám!

Most csak az a fontos, hogy maga egészséges legyen, és ez a Teri lány ne csináljon bolondságokat. Hát ezért kérem a segítségét. Isten áldását pedig magára kérem.

Július 12.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Múltkori levelemben Magára kértem áldást, de a Mindenható engem áldott meg. Vagy ahogy a bolondos Benedek keresztapám (isten nyugosztalja) mondaná: „Kifogtam az aranyhalat!” Mert az történt, hogy hivatalt kaptam. Nem is akármilyent. Elmondom sorjában:

Berti bátyám vágja a gabonát, Piroska néném szedi a markot, én készítem a kötözőt, és állítom össze a kereszteteket. Semmi mást nem látok én már, csak hármónkat meg a búza-táblát, mintha csak mink léteznénk a világon. Szememben verejték, de nincs időm kimosni. Aztán a sor végén mégis megállunk. Hát észreveszem, hogy kísért valaki. Müller, az intéző. Kérdezem tőle, mit óhajt. Az megkínál füstölínivalóval, de mondom, hogy nem élek vele. Ez tetszik neki. És azt mondja:

– Te fiú, neked olyan értelmes képed van.

– Apám és anyám képére ütöttem. Őket dicséri általam. Köszönöm a nevükben is.

– Igen, de... valahogy máshogy is beszélsz, mint a többi. Hol tanultad?

– Nyilván az iskolában.

– Hol tanultál?

– A bockerek elemiben meg a naményi polgáriban.

– Ohó! Neked polgárid van? – csap a kalapjára. – Mi a fenét keresel akkor itt, a parasztok között?

– Azt keresem, amit a többiek. A kásába- meg a kenyérbevalót. És én is paraszt vagyok, nem szégyellem.

– Nem, nem... ez akkor sem jó így – mondja a fejét rázva, és már húz is le a tarlóról. – Neked képzettségedhez méltó munka kell.

Így esett, Drága Édesanyám, hogy miután Porkoláb Tóni és a gépesgazda is rábólintottak, az intéző megtett írónak. Az addig ott írnokoskodó koma ment írnokoskodni a gőzmalomba. Mert ott is kezdődik már hamarost a munka. Állítólag még a tavalyiból is van örölnivaló.

Látja, Anyám, nem hiába taníttattak. Áldja meg érte Magukat a Teremtő.

Az új munkámról annyit mondhatok, hogy nem túl bonyolult. Legfőképp a rovátkákat kell húzni. Ha kijön egy zsák mag, és a mázsás int, hogy megvan a súly. Ha elkészül szalmából egy kazal. Vagy törekből. Aztán írni, mi megy az uradalom raktáiraiba, a malomhoz és rögtön a vasútra. Mert a bécsi urak is szeretik a magyar lisztet. És persze gyűlik a szérű sarkában, egy esztrengában a mi tizenkettő részünk is. Az „irodám” egy lombos díofa árnyékában van. Elöttem mindig friss víz és pogácsa. Szinte szégyellem magam ezért a jólétért.

De a többiek mosolyogva néznek rám, biztos tetszik nekik, hogy legalább egy közülük való kapta meg ezt a kiváltságos állást. Egyedül Piroska néném arca borús. Nem csoda, elvégre most már egyedül kell dolgoznia, dupla munkát végeznie Berti bátyám után. De talán az én hibám?

Július 13.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Jó a hivatal, de nehéz is. Na nem a rovátkák húzogatása. Hanem hogy a gépesgazda hagy-ná rám a cséplőbanda regulázását. Ő már megunta rendszabályozni őket, meg amúgy is fontos dolga van: nagy szakértelemmel készíti magának a fröccsöket, és még nagyobb szakértelemmel, gurgulázva, a fogával csettintgetve kortyoltja azokat. Ha a gépénél valami hibádzik, felém bök a fejével. Hiba pedig van: a rudascsináló nem húzza ki rendesen a gép alól a szénát, a töreklyukból mellé folyik a törek meg a pelyva, a kazal csáléra áll, vissza kell bontani, az etető elbambul, és olyankor mindenki megtorpan. Ha szólok, visszamorognak, hogy „de jó valakinek, hogy uraságot játszhat!”.

A nap végén meg a lányok és az asszonynép jön megkönyékezni, megvesztegetni pogácsával, pálinkával. Hogy a tizenkettedrészünket hizlaljam, nem azt, ami a grófnak megy. De hát hogyan tehetném? Kijönne a végén, hibádzana a számítás. Nemcsak mi mérünk és jegyzünk fel mindent, de a malomban és a vasúton is. És ha magunknak többet írnék, annyival kevesebb jutna a grófnak. Kibukna az aránytalanság. Erre Simon Mártika azt mondja, hogy napi két-három zsákot ne is írjak be sehova. Azt a legények éjjel majd kilopják az esztrengából és elássák. Így a végső elszámolásnál nem lesz vele gond. Igen ám, de nem olyan könnyű eltüntetni teli zsákokat. Az intéző, a bandagazda is mászkál éjszakánként. Meg az uradalmi pásztor. Annak a kutyája mindenre felneszel. És ha még sikerül is titokban elásni, ki is kell azt majd ásni indulás előtt. Nem ér annyit az a pár zsák ráadásgabona, hogy augusztus végén ne Bockerékre vigyen minket a vonat, hanem a csendőrségi automobil a győri fogházba. És ha még meg is úsznánk, nem kívánok én folyton rettegni. Aludni sem tudnék. Aztán Kocsis Gizi is környékez engem, hogy ő szeretne a vízholdó lenni. Én kedvelem Gizit, de ha szólnék az érdekében, azzal rosszul járna Halász Bandika, a mostani vízholdó. És az még pulya. A nehezebb munkát nemigen bírná. Az van az egész mögött, hogy Porkoláb Tóninak már nem szólnak, nem bíznak benne, nem érzik a magukénak. Tóni tett is róla, hogy így legyen. Folyton utasít és kifogásol. Persze az intéző előtt így kell, csak aztán annyira megszokja az uraknak való talpnyalást, hogy a végső elszámoláskor is nekik fog kedvezni. Tóni húst ígérget. De egyelőre csak kása meg krumpli van. Na, tegnap volt egy kis tészta. Lebbencslevest főztek belőle az asszonyok. De a szalonnabőrke nélküli lebbencs nem az igazi.

Július 14.

Balogh Ferkó Nyárligetre, a Bocskai laktanyába, Dudás Marcinak

Marci Bajtárs! Tizedes Úr!

Nem a sorsodat akarom nehezíteni azzal, hogy a szerencsémről írok neked, de nem tudom magamban tartani a nagy eseményt: megvolt nekem az első lány. Úgy! Úgy, úgy, ahogy

gondolod. A Kocsis Gizi. Aki a szárított lekvárt vitte a naményi piacra. Mikor hárman együtt szekereztünk, még kislány volt, de azóta igencsak megterebélyesedett. Mellben, farban is.

Megyek ma este a masina leállása után (mert írnok vagyok a cséplőgépnél) a Rábcához, madarat, halakat nézni, keszegeknek morzsát dobni. Hát a nádas mellett egy igen nagy halat látok. Gizit! De ám anyaszült meztelenül. Fürdik a drága. Ó, hogy az isten áldja meg érte! Észrevett. Rám bámult. Én meg rá. De azért csak paskolja magát. Végül megszólal:

– Mi az, Ferkó, nem láttál még pucér lányt?

– Én? Mért ne láttam volna?

– Talán édesanyádat?

– Őt biztos nem!

– Hát?

– Aztán ez téged mért érdekel?

– Engem ugyan nem érdekel.

Kijön, megtörli magát a ruháiban. De nem veszi fel őket. Leteríti száradni a gyepre. Aztán meg rájuk fekszik. Hanyatt. És nyújtja felém a kezét.

Drága cimborám, engedd el, hogy a továbbiakat részletezzem. Meg olyan hihetetlen is nekem, hogy megtörtént. Magam sem hiszem. És ha próbálom eszembe idézni, csak a lábát, a hasát... Olyan gyorsan ment az egész.

Persze nem együtt mentünk vissza a szérűskertbe. És azóta nem beszéltünk róla. De sokszor összenézünk és mosolygunk.

Július 15.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Ha a Mindenható feljebb tesz minket, a kötelességeink is nőnek. És mily boldog vagyok, hogy tehettem valamit a földijeimért.

Mert nem lehetett azt nézni, hogy délben meg vacsora után az emberek csak úgy elkorincálnak a dolgukat végezni. Nincs a közelben erdő, még fasor sincs, hogy valahol meghúzhatnák addig magukat. És éltes asszonyoknál igen nem szép látvány, ahogy az alsószoknyájuk alól kibuggyan a faruk. Fiatal lányoknál meg igen-igen kiábrándító. És arról nem is beszélve, hogy az ember milyen könnyen belelép más ember piszkába. Amit észre sem vesz. Csak mikor visszatér a táborhelyünkre, akkor érezni a förtelmes bűzt.

Beszéltem, no, az intézővel, aki szekérrel elhozatta a cselédszállás egyik fatákolmányát. Ez sem egy szállodába illő angolvécé, de legalább magára zárhatja a szükségét végző az ajtót. Meg egy helyen gyűlik a piszok. Jó nagy gödröt ásatott annak Porkoláb Tóni. (Aki újabban már mindenki szeme láttára szívogatja a pálinkát.) Az emberek hálásak nekem, és ígéretik, hogy majd küldenek kóstolót disznóöléskor. Én bólogatok. De persze isten őrizzen attól, hogy küldjenek, mert azt mindig viszonzni kell. Márpedig nekünk egy disznócskánk van, és nem is kell több.

Kedves Édesanyám!

Járt Teriéknél? Nem tapasztalt? Nem sürgető nekem vele a dolog, csak hát maga amúgy is be-be szokott ugrani Margit nénihez.

Énnekem itt nincs időm lányokkal foglalkozni. Bár Kocsis Gizinek elintézttem, hogy vízhor-dó lehessen. Nagyon hálás ezért. De ő még túl fiatal ahhoz, hogy bekössék a fejét.

Július 17.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Haladunk szépen a munkával. Az emberek általában nem panaszkodnak. Na nem azért, mert ne lenne rá okuk, de az is kiszívja az erőt. Meg ha valakinek járna a szája, azt jövőre nem hívná Porkoláb Tóni. Tóni egyébként megszelídült ma. Reggel kalapját levéve köszöntötte a reggeliző férfiakat, és mikor sorra járta az aratóhármásokat vagy párokat, ott is csak bátorítást, elismerést dünyögött. A többség már átállt az árpáról a búzára. Ezt nem rávágással, hanem rendre vágással aratják. Vagyis lesz egy hosszú csík a levágott gabonából az arató haladásával párhuzamosan. Ezt kell aztán kévébe majd keresztbe rendezni. Nem nehezebb ez, de nem is könnyebb, mint a rávágásos kaszálás. Persze van könnyű aratás is. Úgy, ahogy a szomszéd nagybirtokosnak a bankhoz került földjén csinálják. Megy a traktor, húzza maga után az aratógépet, és így egy sofőr elvégzi negyven ember munkáját. Persze nem ingyen, mert kell a traktornak gázolaj, de a bandának való komenciót meg terményhányadot megspórolja a bank. Szóval jobban megéri úgy aratni. Fél is a nép a géptől. Maga Porkoláb Tóni is azt mondta, hogy fel kéne gyújtani az ilyen Hoffereket. Mert ha elterjednek, nem lesz többé munka a szegénynek. És Tóni most magát is szegénynek gondolja. A pénzt a Hoffer traktor gazdája zsebeli majd be. Vagyis a zsírosparaszt. Aki még zsírosabb lesz. Persze a zsírosparaszt is csak úgy tud traktort venni, ha hitelt kér a banktól. Az ad neki hitelt: jó nagy kamatra. Vagyis végső soron a bank jár a legjobban. Ahogy szokott lenni: a bank fölöz le minden hasznot. És Tóni szerint még az is baj a traktorokkal, hogy felgyulladhat tőlük az érett gabonatóbla. Nem tudom, igaza van-e. Annak idején, amikor a vasutat építették a Beregben, a bockereki gazdák azért protestáltak, mert hogy az érett búza lángra fog kapni a gőzöstől. Nem is vezették el a síneket hozzánk. Aminek az lett a következménye, hogy azóta is Naményba kell beküszkődni tőlünk a terményeket. Viszont sosem hallottam még olyanról, hogy a mozdony tüzet okozott volna Naményban.

Porkoláb Tónira visszatérve: darvadozik, sóhajtozik egész délután. Jó. Legalább nyugtunk van tőle. Hanem azért estére az asszonyok csak gondolkodnak, hogy orvoshoz kéne küldeni. Mert volt már Bockeréken is olyan, hogy a túlzott fröccsözés az életébe került valakinek. Másnap hányt, aztán epét hányt, aztán harmadnap vért hányva elpusztult. Viszont Schütz úr szerint itt hiába keresnének orvost, mert a rábaköziek nem élnek azzal. Csakis a „tudós” embereknek hisznek. Erre elámultunk, hogy errefelé talán professzorok laknak, de nem, itt csőszök meg pásztorok ezek a híres-neves gyógyítók. Akik szerint minden betegség rontás, azt kell elűzni. Hát, érdekes ez a nép. Mert a Beregben is visszajárnak a halottak, meg ott is van szemmel verés, de csak azért, hogy ijesztgetni lehessen a pulyát. Hinni csak úgy hisznek benne, mint a mesében. Schütz szerint a Rába mentén az esőt is a tudós emberek tudják csinálni, akik néha bikává változnak, és megküzdnek egymással. És megtalálják a kincseket, amiket sárkányok ástak el. Tovább nem sorolom ezeket a képtelenségeket. Ja, még annyit, hogy az egyik ilyen tudós embernek Hazudós Jóska a neve. Ez mindent elárul.

Július 21.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Úgy szaladtak itt a dolgok, hogy három napig nem érkeztem tollat ragadni. Vesznek el embereket a cséplőgéptől is, hogy gyorsabban menjen a vágás, emiatt annyi a csépelnivaló, hogy éjfélig jár a gép. Nekem meg időnként be kell állnom a gépesbandába. Én vagyok az etető, vagyis aki adagolja a vágott gabonát a dobba. Ez nagy figyelmet igénylő munka. Viszont nem a legnehezebb. Kazalt rakni, zsákolni biztosan megerőltetőbb. Ha én etetek, Porkoláb Tóni veszi át az írtnokságot. Állítólag azért van az egész rohanás, mert csodálatosan nagy a termés. Az éppen nem baj. Sőt! A sokból a mi részelésünk is több lesz.

Csak legalább valami tisztességes ételmet kapnánk! Mert hiába a nagy éhség, a vizes kása és a habarás nélküli paszuly kifordul a szánkából. A húsról én már le is mondtam, viszont egy kis zsíros cinke vagy felpirított krumplis tészta bearanyozná a napomat. De semmi ilyen nincs. Pálinka van. Azt újabban adogatnak. Még a pulyáknak is. Igaz, nekik csak kupicányit. Merthogy az kábít, és úgy könnyebb dolgozni. Hát, kábulat van pálinka nélkül is. Jólakás kéne inkább.

Jarinek Pista meg az esti köménymaglevest kanalazva kezdte átkozni a magyar rendszert, és dicsérni a szovjetet. Mert ott, szerinte, igen jó dolga van a parasztnak meg a munkásnak. És hazudnak a magyar újságok, mert nincs éhezés. Az csak a polgárháború alatt volt, de akkor éheztek ám a kulákok és a grófok is! Nem úgy, mint itthon: mert Magyarországon '18-ban és '19-ben a zsírosparasztok jól megszédtek magukat a feketepiacon. És az sem igaz, hogy Sztálin Jóska a hit ellen van. Csak elveszi a papoktól a földet, és odaadja a szövetkezeteknek. Ahová csak az lép be, aki akar. Nincs kényszer. A papok meg fizetést kapnak. Ha nem lázadoznak. És Sztálin Jóska sosem rabolt ki postakocsit. Bankot igen, de csak azért, hogy a pénzt szétossza a szegények között. És most is azért veszi el a GPU-val a kulákok vagyonát, hogy a középparasztoknak meg a kisparasztoknak adja, hogy végre boldoguljanak azok is. És a Szovjetben minden dolgozó egy hónap fizetett szabadságot kap, és akkor ingyen nyaralhat családjával a Fekete-tengernél. És mindenkinek ingyen jár a nyugdíj meg az orvosi ellátás. Aki pedig szeretne, megtanulhat sportrepülőgépet vezetni. Vagy ingyen mehet műzeumba, színházba. És vannak politikai választások is. Amit mindig a bolsevisták pártja nyer meg nagy fölényel. Ezért vannak hatalmon még mindig.

Ilyeneket mond Jarinek Pista. Az emberek legyintenek. De biztos van, aki elhisz belőle valamit.

Július 25.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Anyám!

Nagy késéssel és ezért elnézését kérve írom és küldöm soraimat. Mentségemre szolgáljon, hogy a munka dandárjában vagyunk. Szó szerint látástól vakulásig dolgozunk. Az intéző nagyon fél, hogy kifutunk az időből. Ezért sürgeti Porkoláb Tónit, aki meg minket. Furcsa ez az aratás. Nehéz kiigazodni az intéző rendelkezésein. Kezdtük az árpával, aztán jött a búza, de közben vissza-visszatértek a kaszások az árpára. Most már van zab is. De azért még árpa is. Meg főleg persze búza. Tóni azt mondja, a zab utáni részelést lehet kérni árpában vagy

búzában is. Úgy legyen! Hús még mindig nincs. Helyette kaptunk répát, hagymát, tököst és savanyú káposztát. A káposzta már túl van erjedve, biztos ezért sózták ránk. A tökből ecetes levest főztek az asszonyok, ami estére szépen meghűlve igazán frissítő, de a gyomor nem lesz tele tőle. Az éhséget továbbra is csak kásával űzzük el. Most nem köleskását, hanem tengerikását eszünk. Puliszkát. Ehhez viszont jólesne egy kis tej. Amiről itt szó sem lehet. Meg egy kanál jó beregi rézüstben készített szilvalekvár. Azt hozhattam volna, de ki gondolt ezzel? Majd jövőre. Ha megint ide jövünk. Bár mindenki esküdözik, hogy ide aztán többet nem! De ki tudja, mire kényszeríti rá őket a szükség.

Édesanyám!

Nem kaptam még Magától levelet. Ezt annak veszem, hogy nincs semmi gond otthon. Se nálunk, se Teriéknél. De ha van is, jobb, ha majd akkor tudom meg, ha hazaérek. Minek fájjon amiatt addig is a fejem. Igaza van tehát Édesanyámnak, ha nem ír, de azért, ha gondolja, küldhet mégis pár sort. Öleli hű fia.

Július 30.

Balogh Ferkó Nyárligetre, a Bocskai laktanyába, Dudás Marcinak

Marci Tizedes!

Cimborám, hogy megy sorod? Bírod még a szoldateszkát? Nem lehet nehezebb, mint tűző napon aratni. Bár én, írnoként, nem panaszkodhatom. Még ha néha be is kell állnom a cséplőgéphez. És ami a fő, itt van nekem a Kocsis Gizi. Te, ha látnád, miket művel az a lány! Ki nem néztük volna belőle. Tán a többi kis pisis is ilyeneket forgat már fejében, csak mi gondoljuk, hogy pulyák még. Részletekbe nem akarok belemenni, nehogy a katonai elhárítás kisatírozza a soraimat, téged meg büntetésből krumplipucolásra rendeljenek, de annyit mondhatok, hogy szemernyi gátlás sincs benne. És ez rögtön így volt. Mert nem én vettem el az ártatlanságát. Amivel nem törődök. Persze korábban úgy gondoltam, fontos dolog olyan lánnyal izélni, akibe más már belerondított, de hamar megszabadultam az ilyen ostoba elképzelésektől. Az a jó, ha a lány már ki van okítva, akkor tudja, hogy kell a férfi kedvére tenni. És mondok én neked valamit: hiába, hogy Gizi egy nagy K, azért én meg is kedveltem őt. Nem csak a hentergés miatt találkozom vele esténként a folyóparton. Aranyos kis dög ez. Persze feleségül nem venném, még ha tíz holdat is ígérnének vele, hiszen ha velem ilyen könnyen ágyba (vagyis bokorba) búj, megtenné azt bármelyik férfiemberrel, még akkor is, ha az oltár előtt bekötötték a fejét, de jó ez a kis tyúk arra, hogy a férfi meglátogassa, amikor például a feleségének nem pászol a dolog, mert babát vár, meg a többi. Bockeréken a faluvégi putriba, a félkegyelmű Rózsikához jártak apáink, és lett is Rózsikának egy tucat elmebajos kölyke, és még ki tudja hányat ölt a Tiszába. Kinek hiányzik ez? És hol van Rózsika Gizéhez? Attól, hogy mindkettő K, még nagy a különbség! Gizi sokkal komfortábilisabb. Úgy megszoktam, hogy itt tán már nem is tudnék aludni, ha nem kapom meg tőle, ami jár.

Drága Cimborám, ne haragudj, hogy megint dicsekszem. És lehet, nincs is mivel, mert te már jobban ismered a nyárligeti lányokat, mint én a kis Gizimet. Ha másféléket nem, legalább a bárcásokat. Igazam van? Bár azt hallottam, a Szarvas utcai kupiba csak a tiszt urakat engedik be, a legénységnek marad a Keskeny utcai prolikupi, ahol a lányok előtt sorba kell állni. No, ha máshogy nem!

Ölöllek, Cimborám, és alig várom, hogy egy kancsó bort megigyunk a naményi Kancsal Harcsában!

Augusztus 8.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Szeretett Édesanyám!

Ma végre egy igazán jó dolog történt.

Azzal kezdődött, hogy reggel Porkoláb Tóni a két konyhás asszonynak azt mondta, főzés helyett inkább kössenek szalmaszálból aratókoszorút. Ekkor már sejtettük, hogy valami készül. Délben aztán megérkezett hófehér ruhában, fehér ló húzta hintóval Monsparter Klaudia grófkisasszony. A hintó után szekér is jött. Három nagy lábas paprikás húst hozott. A birka legjavából. Meg jó fehér kenyeret. Bor nem volt, de volt három demizson hideg citromos lemonádé. Drága Anyám, el sem tudja képzelni, milyen pompás itóka az. A mi ecetes, szódadikarbónás lemonádénk mosogatóvíz ahhoz képest. A citromos lemonádé jobb a sernél, a vinkónál, a fröccsnél. Amíg mi pukkadásig ettük-ittuk magunkat, a grófkisasszony fényképezkedett. Egy budapesti magazin fotográfusa készítette a képeket. A kisasszony a szalmakoszorút, mint egy koronát, a fejére tette. Rólunk is készült kép, ahogy evés közben fülig ér a száánk. Tán mi is benne leszünk abban az újságban.

Lakoma után a grófkisasszony beszédet tartott. Hogy ő tudja, milyen nehéz a sorsunk. A gazdasági válság miatt. Ami tombol az országban. Mindenütt sok az éhes száj. A bankszámlák meg kiürültek. (Nem mintha a bockerekieknek olyan vastag bankszámláik lettek volna.) Ez az egész pedig a zsidók miatt van. Persze nem az itthoni, fűszerboltos kis zsidók miatt, azokat nem kell bántani, hanem a tőkepeznes amerikai, nyújorki nagy zsidók miatt, akik úgy alakítják a világon a terményárakat, hogy a termelőnek alig legyen rajta haszna, a felvásárlónak és a nagykereskedőnek viszont legyen százszor annyi, és most még ráadásul minden terményt olcsón felvásárolnak, és addig raktározzák, míg a háztartásokban lévő készletek elfogynak, és ezért újra lesz ára a búzának, és akkor majd eladják drágán a népnek, aki megveszi, mert nem akar éhen halni. És hogy ettől az ördögi machinációtól a parasztok és a nagybirtokosok együtt szenvednek. És ezért össze kell fogniuk. Meg még azért is, mert mindannyian Árpád vérei vagyunk. És vagy együtt maradunk talpon, vagy együtt pusztulunk. És hogy most Kun Béla meg Budaváry László sötét terveivel akarják falusi hordószónokok fellázítani a parasztokat, akiknek viszont nem szabad ezeknek bedőlniük, hanem támogatni kell Horthy kormányzó urat és Bethlen miniszterelnök urat, akik a legjobbat akarják a magyar népnek.

Ujjongva megtapsoltuk a grófkisasszonyt. A fotográfus masinája csak úgy kattogott.

Augusztus 12.

Balogh Ferkó Nyárligetre, a Bocskai laktanyába, Dudás Marcinak

Üdvözlét a Hős Honvédnek! Pardon: Tizedes Úrnak!

Marci testvér, nem kezdem Gizivel a soraimat. Mert minek dicsekednék azzal, hogy milyen pompás dolgom van. Minek fájdítanám a szíved azzal, hogy ez a fehérmájú fehérnép úgy betanított a jóba, hogy már azon is gondolkodom, hogy őt kéne elvennem. Ha K, hát K. Jut is, marad is!

Inkább egy vidám eseményről számolok be.

Tegnap délben jött hozzánk a szérűskertbe egy handlé. Nem tudod, mi az? Én se tudtam. Errefelé a házalót nevezik így. De nem azt, aki tollat vagy tojást vásárol föl, hanem aki mindenféle vacakot árul a nyakában lévő ládikából. Bockerékre ilyenek nem járnak. A naményi

piacra igen. Bosnyákoknak nevezik ott őket. Na, jött ez a handlé, aki szerintem sápot adott az intézőnek, mert láttam, hogy az nem volt meglepve a megjelenésekor, szóval kínálgatta a himihumiját. Cipőfűzőt, gombot, tűt, stoppolófát, cérnát. Néhány asszony vett cipőfűzőt, mert azzal meg lehet kötni a batyut is. De az ember nem volt megelégedve. Kiabálni kezdett: „Itt az Ötker, az mindig kell! Itt az Ötker, az mindig kell!” És adogatott a fehérnépnek kis tasakokat. Amire az volt írva: Oetker Sütőpor. A mieink mondták, hogy nem kell nekik, az élesztőhöz vannak szokva. A handlé erre felvilágosította őket, hogy a „snicli” bundájába is jó a sütőpor, attól jó ropogós lesz. A felvert tojásba kell belekeverni. „Stanicli? Stanicli? Ki akarná a zacskót kirántani?” Így hitetlenkedtek a nők. Mert sosem hallottak még a snicliről. Mondjuk, én sem. Erre a handlé felvilágosított minket, hogy az a bécsi szelet. Vagyis ahogy a Beregben mondják: a kirántott hús. Erre mindenki kifizette a tasak sütőport, amit kapott. Őt fillért igazán megkockáztathatnak még a legszegényebbek is. Aztán vágatlan dohányt húzott elő a fickó. A férfiak elkapkodták. Az intéző meg félrenézett, pedig ha ez eljutna egy csendőr fülébe, dutyiba kerülne az is, aki árulta, és az is, aki megvette az illetéki holmit. A következő egy csodakenőcs volt. Kis üvegtégelyben. Egy pengőbe került. Ami egy teljes napszám. Az emberek a fejüket csóválták. Pedig a fickó szerint ez a kence jó a csúzra, a fejfájásra és az orrdugulásra is. Porkoláb Tóni vett egyet. Mindenki tudja, hogy a felesége sokszor napokig nem tud kiszállni az ágyból, annyira sajog a homloka. A handlé most napos meg holdas nyalókát nyújtott a pulyáknak. A holdas ugyanúgy két fillérbe került, mint a napos, pedig annál kisebb volt. Néhány pulya nyakast kapott, hogy adja vissza rögvest a cukorkát, néhányan megtarthatták. És ekkor jött a nagy szenzáció. Az ipse kis zacskókat dobált az asszonyoknak. Rajta a felirat: kondom. Amit persze megint nem értett senki. Ezért felvilágosította őket. „Ha együtt van az urával vagy a kedvesével, az felhúzza, és így maga nem esik teherbe. Sőt! Ezen olyan kenőcs van, ami még a szüzességet is visszaállítja.” Hú, erre aztán lángolni kezdett minden asszony, de még a férfiak arca is. Volt, aki ki is ejtette kezéből ezt a szőgyellni való portékát. De a handlé nem adta fel: „Asszonyok! Gondolkozzanak! Ezzel megspórolják az angyalcsinálót!” Ekkor csend lett. Aztán szép lassan mindenki összekapart legalább nyolcvan fillért. Ennyibe került egy. No, ha ez a holmi tényleg távol tartja a gólyát, megéri az árát, mert a vitkai kaparóasszony már öt pengőért csinál el egy gyereket, de hogy Gizi szüzességét is helyreállítaná, abban erősen kételkedem. És minek is? Nekem úgy jó ő, ahogy van. Az árus még kínált képeket amerikai színésznőkről és afrikai elefántokról. Meg Szűz Máriáról, ölében a kisdettel. De ezekkel már senki nem törődött. Pedig abba is belement volna, hogy hitelbe odaadja őket, s elég fizetni majd, ha elszámoláskor megkapjuk a bérünket.

Augusztus 22.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága, Áldott Édesanyám!

Bocsásson meg a nagy szünetért, de annyi munkám volt, hogy nem jutott időm tollat ragadni.

Meg nem is nagyon történt semmi. Vágjuk a búzáat rendületlenül. Hiába, hogy elmúlt augusztus 20. De mondják az öregek, hogy régen se mindig fejezték be az aratást Szent István napjára. Amely napot minden különösebb céció nélkül ünnepelte meg a falu. Mise volt a templomban. Mi meg pihentünk. Hát ennyi.

Az országban az a nagy újság, hogy Horthy elküldte Bethlen Istvánt, és Károlyi Gyulát tette meg kormányvezetőnek. Sokan örülnek itt, azt hiszik, most már jobb világ lesz. Mert Bethlen miatt van a válság, vagyis az alacsony napszám. Én nem értem, miben bíznak. Bethlen is gróf volt, ez is gróf. Vagyis urak. És egy úr csak azt akarhatja, hogy a többi úrnak jó legyen. És hogy az uraknak jó legyen, ahhoz az kell, hogy a népnek meg rossz legyen. Mert a nép zsírján, verejtékén hízik az úr. Ez a Károlyi egyébként az unokabátyja Károlyi Mihálynak. Cifra egy dolog! A kutya sem érti. Minden újságban az van, hogy áruló, bolsevikbérenc, ántántbérenc Károlyi, és akkor a másik Károlyi meg lesz az ország vezetője. Mintha Kun Béla unokabátyját tették volna meg miniszterelnöknek. Furmányos a paraszt gondolkodása, de az uraké még furmányosabb. Legalábbis én nem tudom követni.

Dandó Bandi szerint mégis biztosan jó ez a Károlyi nekünk, mert ha úr is, de legalább a földink. Merthogy nyírbaktai. Hát, ha csak ez nem segít rajtunk. Bár ebben sem hiszek. Mátyás király kéne ide vagy Kossuth Lajos, hogy igazságot tegyen. De akkor jaj lenne az uraknak!

Augusztus 25.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Végeztünk! Csak eljött ez is.

Nincs már aratnivaló. Vagyis vannak még kisebb tagok, de azt megcsinálják az uradalmi cselédek, ahhoz nem kell már ennyi népnek kivonulnia.

Remélem, egy-két napon belül kiporciózzák mindenkinek a gabonarészét, és kiosztják azt a kevés munkabért is. Aztán kihordanak minket meg a zsákokat az állomásra, és onnan haza. Úgy tervezik, hogy most nem kell majd egyik pályaudvarról átbullagni a másikra. Bár így lenne.

Biztosat még nem ígérhetek, de talán úgy három-négy nap múlva otthon leszek. Ha Isten megsegíti!

Itt is úgy van, mint a Beregben, pár négyszögölnyi részt levágatlanul hagytak egy nagy tábla sarkában. De míg nálunk úgy mondják, „az ég madarainak”, itt, a Rába mellett meg úgy, hogy „Szent Péter lovának abrakul”.

Augusztus 26.

Balogh Ferkó Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Édesanyám!

Halasztódik a hazamenetel.

Egyrészt van még csépelnivaló. Másrészt a gróf intézője megállapodott Porkoláb Tónival, hogy levágunk valami hatvan hold olasz kölest. Késsel! Ilyet se hallott még senki. Lázadoztak is a népek. De aztán lenyugodtak. Mert a tizenkettedet abból is fogjuk részolni. És akinek nem jó kölesben, annak kiadják árpában vagy búzában. Szóval ez a pótmunka tulajdonképpen jó hír. Csak már mindenki otthon szeretne lenni.

Elkezdtek tehát nyesegetni az emberek a kölesbugákat. Lehet haladni vele szépen. Ez a növény olyasmi, mint nálunk a seprűcirok. Csak nagyobb a bugája. Schütz állítja, hogy az okosok ebből fogják kérni a tizenketted részt, mert kiváló takarmány. A tyúknak szép sárga lesz tőle a húsa.

Drága Édesanyám!

Többet én már nemigen fogok írni. Majd elmondok mindent személyesen. Úgy számolom, egy héten belül.

Augusztus 27.

Kocsis Gizi levele Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Icus néni!

Én, Kocsis Gizi vagyok kénytelen írni. Magamtól nem lett volna ehhez merszem, de Porkoláb Tóni rám parancsolt. Mert az nem lehet, hogy maga ne tudja meg, mi történt. Mert hát úgyis meg fogja tudni. Akkor úgy illő, hogy tőlünk.

Drága Icus néni!

Tegnap este meghalt szegény Ferkó. Az Istenhez könyörgünk azóta, hogy nyugodalma legyen a Feltámadásig, és hogy Icus néni ne roppanjon össze e nagy csapás alatt. És én is arra kérem, hogy gondoljon arra, hogy mi mind Icus néni mellett állunk a bajban, és a lelkesz úr is biztosan fog istentiszteletet tartani szegény Ferkó lelki üdvéért.

Az úgy történt, hogy Ferkó volt az etető a cséplőgépen, és nem figyelt, vagy nem tudni, miért, de bekapta a gép. Amit a gépész azonnal leállított, de akkorra már összetörte Ferkót. Rohant az intéző a kastélyba, jött a mentő automobil fél órán belül, és Ferkó még lélegzett, mikor elvitték. De már későn. Az intéző már csak a halálhírével térhetett vissza.

Icus néni, lelkem!

Menjen át édesanyámhoz, vele töltse az éjszakát, nehogy valami rosszat csináljon elkeseledésében. Írok édesanyámnak is, várni fogja.

Drága Icus néni, én nagyon, nagyon sajnálom Ferkót. Ő nekem nagyon sokat jelentett.

Az Isten vigyázzon magára!

Augusztus 28.

Kocsis Gizi levele Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Icus néni!

Csoda történt!

Vagy tán csak az intéző jött el túl hamar a kórházból, de a lényeg, hogy Ferkó él. Leállt már a szíve, de valahogy visszanyomkodták a fiút az életbe a drága orvosok. A jobb lábfejét nem lehetett megmenteni, azt leoperálták. De él Ferkó! É! É! Vért kap, amit apácák adtak neki a saját testükből. A Teremtő áldja meg őket ezért. Itt is mindenki sír és táncol örömben. Amikor az intéző hozta a hírt, hozott egy demizson bort is. Örüljön maga is, Icus néni. Édesanyámat meg üdvözlöm!

Augusztus 29.

Kocsis Gizi levele Bockerékre, özvegy Balogh Gyulánénak

Drága Icus néni!

Hát még sincs vége a gyászunknak! Hiába örültünk. Mert Ferkót mégis elvesztettük. Kapott vért, de olyan belső sérülései voltak, hogy az már nem segíthetett.

Most csak csendben ülünk, és imádkozunk meg sírunk.

Többet most nem tudok írni.

**MARNO
JÁNOS**

SZTRAPACSKÁVAL

vagy a mai eszemmel

Mostanában mostohán bánok
 álmomban a barátaimmal. Későn
 megyek ágyba, villanygyújtás nélkül
 vetkőzőm és bújok be a takaró
 alá, nem bánva, ha hidegen hagyna
 délelőtt a kérdés: „Fent vagy?” S ez még csak
 az első héja volna a hagyma-
 hámozásnak. Elsőre az orrnyálka-
 hártya duzzad meg, a papírsebkenő
 két fújás közben beleporlódik
 a tüdőbe, a köhögési inger
 igen hamar fejlik fel általános
 ingerültségbe, nemtörődomségbe,
 türelmetlenségbe, közönybe, dühbe,
 páni félelembe, elveszettségbe,
 fékezhetetlenül tomboló gyűlölködésbe.
 Nem lepődnék meg álmomban, ha egy szép
 nap az első csapás mellett tenném
 le a garast rezzenetlen arcizmokkal.
 A barátom a családjának él,
 nevetgél a gyerekeivel a kertben,
 csikorgatja a gereblye fogazatát
 a kavicsos-köves, száraz talajon,
 és átszól a szomszédnak, hogy csak nem
 báránypörkölt lesz náluk ebédre,
 sztrapacskával. Ezen azonban, rajta
 kívül, a kutya se kacag, nemhogy a szomszéd
 vagy a gyerekek, vagy aki épp
 elhalad a zöldre festett lécz,
 illetve drótkerítések mellett.
 Nem is tudom, vajon ezért lepett-e meg
 annyira álmomban a felbukkanása
 az én kihűlt, őszi parkomban,
 fázott nagyon a hátam és a derekam,
 kicsúszott az ingem a nadrágomból,
 melyet a valóságban nem viselek
 ágyba bújva olyan bő évtized óta.
 Társztalanul hajolgattam le a fényes,
 melegbarna vadgesztenye-hulladékért,

kockáztatva, hogy a gyomrom ettől feltolul a mellkasomba, és akkor egyáltalán nem lesz hova levegőzőnöm. Ott tartottam tehát, hogy kifulladásra hajoltam le, mikor egyszerre az ornyergem előtt termett egy magas szárú, márkás, csatos, barna cipő, a barátomé, rátaposni készen az általam épp kiszemelt, két kövérkés szem gesztenyére. Feleségem a semmiből termett ott mögöttem. Szagáról ismertem fel, a főztje után. A valóságban ilyen soha nem fordult még elő. Tudtam, hogy szidalmazni fog, amiért nem állok a helyzet magaslatán, olyan vagyok, sziszegte a tarkómba, épp olyan, mint egy kínai, szolgálalkú szaglász, ahelyett, hogy a barátom példáját követve a kölykeinket mulattatnám az asztalnál a gyászos jövőképünkkel. Erre viszont már eleredt a könnyem. Hagyma-szagra ébredni dél előtt egy kevéssel nem olyan kis szégyen, nem is jössz ki belőle komolyabb erőfeszítéssel sem, nemhogy lazán, mint egy Kosztolányi, harminckét évesen. Barátsággal viseltetve a feltartóztathatatlan elbomlás iránt. Barátom tehát a bomlásra, azaz az elmúlásra hívta volna fel a figyelmemet durva közbelépésével, márkás cipője orrát az ornyergemnek szegezve, s beletaposva egyben az egykori póttemető zsíros földjébe két fénylő tekintetű vadgesztenyémet. Melyeket a valóságban, mostani eszemmel, ott helyben, kéretlenül, magamtól kapartam volna el.

HIMNUSZ

(átirat)

Én olyan gyáva vagyok, hogy nem merek
 éjjel kimenni a Hősök terére.
 Szégyentől remegő kézzel merek
 langyos vizet fogmosáshoz egy öreg
 fazékból, a fazékban örömet
 lelem, tele befoltzott lyukkal,
 és a feneke vízkővel bevonva.
 A fogkövem eheti a fene.
 Elektromos fogkefémben kimerült,
 halálosan kimerült az elem.
 A kezem akkor is remeg, ha nincs mit
 szégyellnem. Vagy a szégyenből nem fogyhat,
 sosem fogyhat ki az ember? Reggel
 sötét volt tegnap a fejemben, arra
 ébredtem, fel sem öltöztem hát, csak
 egy rövidnadrágot rántottam rá
 az alsóra, és indultam ki a lép-
 csőházba, majd még kijebb a tűző
 napra, le a síneket és sínváltókat
 szegélyező partra – s ott nekivetve
 hátamat egy bozótos ócskavasnak;
 arcomat és combomat marta a nap,
 hátamat a rozsdá, s kész lettem volna még
 több mindenre, ha nem hátrálok vissza
 egy elbaktató vasutas szavára
 dögunalmamba. Barnultam is azért
 elég sokat, fogott a nap, s agyamban
 is forgott egy nap, hol leszek, a Vér-
 mezőn vagy a Gesztenyés kertbe menet?
 A Hősök tere kilőve, a vályog
 hűvösebb, s olyan sötét ül benne,
 mintha visszabújván a testembe,
 bátran elveszhetnék végre bármerre,
 neszelvén a tücsökkórus dörzsölt
 himnuszát áradni fel kint a Mennybe.

SZENTMÁRTONI JÁNOS

VÁNDORBALLADA

A végén már csak vért könnyezett.
Ült a lábtörlőn, és nézett.
S közben a részvét, mint egy váratlan vendég,
becsöngetett.
Kapumat kitártam... mit tehettem volna mást?
Hagytam, hogy betolakodjon,
beférkőzzék asztalom mögé,
kávét kínáltam jólnevelten.
Elmagyaráztam neki, hogy nem ilyen voltam régen.
Meg azt, hogy mindig is ilyen voltam.
Megértette, bólintott, majd kalapját fejébe húzva
távozott, ahogyan érkezett.
Én meg itt maradtam
ezzel a vérző lénnel,
amely pár éve még a szomszéd fenyője törzsén
kapaszkodott lombig,
majd végigsétált a ház kúpcserépsorán,
hogy ország-világ lássa, mire is képes.
Aztán a párkányunkon landolt.
Ott sütkérezett.
Miként albatroszok hánykolódó hajók
égbe fúrt árbócán.
Első jeleként annak, hogy már közel a part,
s annyi kaland, háború, tévedés után
végre megérkezem.
Előszertettel értettem félre.
Csak ült a lábtörlőn – és nézett.
Az utóbbi időben egyre csapzottabb külsővel
somfordált házig.
S mivel szinte mindig úton volt,
Vándornak kereszteltem el.
Miután befogadtuk,
nem győztem rögtönzött sírokat ásni
a lábtörlőn hagyott rágcshalók, vakondokok
és egyéb mezei jöttmentek hulláinak.
Voltaképpen ő volt itthon. A táj nevelte.
Szinte a föld lökte ki önmagából,
az ég vizéből öblítették,
a szelek hordták össze,
mint ősszel a falevelek szélszobrait.

Egyszer csak itt termett, s mi fölneveltük,
mintha közünk lenne hozzá.
Miután az ujjamat egyszer átharapta,
mert orvoshoz vittük,
ahol azt vélhette, hogy mostantól
neonfényben, lehúzott relaxák közt
ragadozó injekcióstűk elől kell futnia
az erdő szabad vadjai helyett
– álnok módon lemondtam róla.
S míg a vért könnyező végórákban
a tornác lábtörlőjén üldögélt,
én bent épp a részvétellel társalogtam.
Így döbbsentem rá,
hogymáskor nem érnek össze a szálak.
Hogymáskor nem építhetünk semmit büntetlenül,
amíg romokból állunk.
Egy ideig még minden útszálon bomló jószágban
őt sirattuk.
Egy ideig még minden hasonló vándorlóban
felismerni véltük.
Egy ideig még szótlanként lestük cigarettáink füstjén át
a kertkapu félhomály-rácsait, mikor bújjuk át köztük
mezőről, istállókból s egyéb kalandok
kétes helyszínéről épp hazatérve.
De azóta reflexből kergetjük társait:
a vacsoráját felfalókat,
a ház körül tekergőket,
a bennszülött földönfutókat,
a bárhová odaellőket,
a csecsemőhangon boszorkány-bagzókat,
az unatkozó gyíklököket,
a lepkevadász unatkozókat,
a rest, önismádkodó, bokákhoz dörgölőző
lábtörlő-vagányokat –
a kert mélyi vadon ragadozóit,
akiknek szeméből bár az értetlenség
közönye szivárogozik...
de nem a vér. Sem az a pillantás,
amely partot éresem napfényes tornácán
fogadott a húzni kitett olajsütő mellől
egy szép délelőtt,
amikor még minden megtörténhetett.
A cigaretták szünetében
egy magányos lábtörlőt nézek.
Amit időnként lesöpörgetek.

MARGETIN ISTVÁN

A NORVÉGOK TÉNYLEG SOK HALAT ESZNEK

Mogyorót szemezget. Nem esik jól neki, de hát mogyoró. Nyikorognak a foga alatt az olajos szemek, éles darabkák szorulnak a fogai közé. Megvakarja a borostáját. Pár éve, amikor megjelentek az első ősz szálak, korainak érezte, de aztán utánaszámolt. Középkorú. Ez van. Minden nyaralós fotón szőrös. Ezt jelenti neki a pihenés, napi öt perc spórolást a reggeli fürdőszobai rutinból. Az öreg bezzeg most is frissen borotvált, ősz haja gondosan oldalra fésülve. Sötétkéék vászonnadrágja viszont kifényesedett a combján, az élek elhalványultak. Romlik a látása, pár éve még nem lett volna hajlandó így fölvenni a nadrágot.

Tovább szemezget. Száraz a szája, mintha napok óta nem ivott volna. De legalább végre ülnek. Biztos elfáradt az öreg is.

Még nincs dél, és már vagy négy órája talpalnak. Az öreg korán ébredt, elejtette a bőröndöt, a zacskókkal zörgött, néha a másik ágyra sandított, ébredszik-e már. Nem aludni jöttek. Megunta a várakozást, kiült a hostel közösségi terébe, nézte egy darabig a tévét, reggeli hírműsor, csinos, fekete hajú nő egy mikrofon előtt, semmi híradós pult vagy kanapé, nappalira hasonlító berendezés, semmi dekoráció, csak egy natúr asztal és a mikrofon, mintha rádióstúdió lenne. Lehet, hogy a rádióban ugyanezt adják? Egy szót sem értett, visszament zörögni a szobába. Csattogós papucs, törölköző. Fogkefe, fogkrém, borotvahab külön zacskóban. Mire visszaért a fürdőből, a középkorú föladta, nem lesz itt alvás. Menjünk, nézzünk körül a városban.

A középkorú a pult felé pillant, hozhatnák már a sört. A pincérnő üres tálcat pörget a tenyerén. Nem is pincérnő, inkább pincér kislány. Maximum tizenhat, a lánya lehetne. A pincér kislány elkapja a férfi tekintetét, finoman, szinte sajnálkozóan megrázza a fejét.

Az öreg is rágcsál, az ő szája is száraz, de őt nem zavarja, észre sem veszi. Mélyeket lélegez, beszívja a halszagot, a tenger illatát. Otthon ilyen nincs. A mólót bámulja. A halászhajókat, a lassacskán kiürülő fehér műanyag ládákat, milyen szerencse, hogy időben ideértek, még van hal, vannak kicsi rózsaszín és nagy barna rákok. Gyér, de egyenletes emberfolyam, tálcsás mérleg, bankkártya, ez is, hogy bankkártyaterminál egy halászhajón. Új vevő, papírpénzt nyújt, a halász zsebre vágja, narancssárga kezeléscsésze másikat zsebéből aprót vesz elő, egy ujjal tologatja az érméket a tenyerén, mint otthon a Pennyben Editke a nyugdíjasokén. Csillog az öreg szeme, homlokát összeráncolja a figyelem, úgy mosolyog, mintha piacon lenne. Imádja a piacokat. Mindegy, mit árulnak, csak piac legyen, az sem számít, hogy mekkora, pár méter móló, két halászhajó és néhány fehér műanyag láda neki bőven elég.

Háromféle mosolya van az öregnek: a piacos, a büszke és a megfajzott. A középkorú mindhármát ismeri, a büszke mosolynál lefelé biggyed a szája, a megfajzottnál kismúl a homlok. A szem mindegyiknél csillog.

– Látod, azokat a kicsi rákokat alumíniumbőgrével mérik – mondja az öreg. Hangoz, mintha egy forgalmas pályaudvart kellene túlkibálnia.

– Garnéla – feleli a középkorú, ő nem emeli meg a hangját. Leveszi a szemüvegét, áttörli a teniszpólója aljával. Sárga ujjlenyomatok a fehér anyagon, mogyoróolaj.

Kiráncigál egy szalvétát a tartóból, dörgöli a foltokat, hiába. Feladja, a szalvétát az asztalra dobja, bekap egy szem mogyorót. Abba kellene már hagyni. Kinyújtóztatja a lábát, jólesően feszül a comb, a vádli. Kétszer annyit gyalogolt, mint az öreg. Elindultak egymás mellett, az öreg néhány lépés után lemaradt, megállt, egy plakátot, kávézó teraszán ülő nő süteményét vagy egy fiatal juharfát bámult, ő megfordult, várt egy kicsit, aztán visszasétált érte. Ide-oda szaladgált, mint sajtófotós a tüntetésen. Egyszer elvesztette. Rohant visszafelé, kiáltozott, forgolódott, benyitott az üzletekbe, közben nyugtatta magát, fényes nappal van, nem lehet baj, ez egy forgalmas sétálóutca. Ez nem Vilnius. Egy ajándékbolt beugrójában találta meg, viking- és trollfigurákat nézegetett, a vitrin üvegében tükröződött piacos mosolya. Ha lemaradsz, legalább úgy, hogy lássalak, mordult rá. Elharapta a folytatást, nem csúszott ki Vilnius. Ne erről szóljon a nap. Nézd, milyen jópofák, mondta az öreg, a tükörképén változatlan mosoly. A figurák között akadt viking sisakos troll is, a túlméretezett, kétszarvú sisak eltakarta a figura szemét, csak a hosszú orr lógott ki alóla. Széles vigyor, hiányos fogsor, vigyázzállás, jobb kézben nemzeti zászló, itt nem komolykodják túl a hagyományt. Tényleg jópofa. Ha nem találnak jobbat, visszajönnek, valami szuvenírt úgyis kell vinni.

Jólesne már az a sör. A középkorú megnézi az óráját, reménytelen. A borostáját vakargatja, sercegnék a szőrszálak.

A vonaton megtudták, hogy Norvégiában különösen szigorúak az alkoholtörvények, talán itt a legszigorúbbak egész Európában. És drága is az alkohol, magas rajta a jövedéki adó. A jegykezelő szerint azért, mert nagyon vallásos a király, de persze ő ezt nem tudhatja biztosra, még csak hét éve él itt. Egy helyit kellene erről megkérdezni.

– Ez tényleg durva – mondta a középkorú, amikor megkapták az itallapot.

– Nem szabad átszámolni – válaszolta az öreg. Ezen az egyen nem hajlandó spórolni. Kedvezményes vonatjegy, a legolcsóbb szállás, hostel, két öszülő férfi a huszonéves kölykök között, de ha már évente egyszer eljut külföldre, legalább hadd igyon egy hideg sört. Hadd egyen egy jót. Végül is születésnapja van, nem?

Szeretnek velük beszélgetni a jegykezelők. Az öreg büszkén nyújtja a FIP-igazolványát, csillogó szem, lebiggyesztett szája, a jegykezelő megöri, isten hozott, kolléga. Do you speak English? A középkorú bólint. A jegykezelő végigszalad a szerelvényen, visszamegy hozzájuk, how long are you staying? Four days, mondja a középkorú, négy ujját feltartja, hogy az öreg is értse, és már indul is a hasznos információk sora, mit kell enni, mit kell inni, megnézni, kipróbálni, mi nem éri meg, mit kell elkerülni, mivel kell vigyázni. Mi fér bele négy napba. A középkorú fordít, rajta keresztül folyik a beszélgetés. Néha kihagy egy kört, az öreg helyett válaszol, úgyis tudja, mit mondana. Nem fordítja le az öreg megszokott poénjait, miért megyünk ilyen lassan, kifogyott a szén?, az elhaladó tájat dicséri, az öreg nem veszi észre, a jegykezelő folyamatosan mosolyog. Néha eltéríti a beszélgetést, kérdez valamit, ami az öreget nem érdekelné, élvezi, hogy a jegykezelő csak neki magyaráz. Az öreg nem hagyja, mondd már, miről van szó, sürgeti. Azt mondja a jegykezelő, hogy a norvégok sok epret exportálnak.

Az öregnek fontos a pontosság. A pontos fogalmazás. Büszkén mosolyog, amikor a középkorú helyesen használja a vasúti kifejezéseket. A vonat nem kanyarodik, hanem ívben halad. Az öreg nem nyugdíjas vasutas, hanem vasúti nyugdíjas. És a beszélgetőtársuk nem kalauz, hanem jegykezelő. Mintha a szavaiknak is egyenruhát kellene viselniük. Tiszta, frissen vasalt egyenruha, sarkak össze, has be, mellkas ki, tekintet előre. Minden egyenruhás szakma ilyen, mesterkélt, a végletekig pontosított nyelv, kívülről persze nevetséges. Magá-

ban a középkorú is megmosolyogja, elképzei más szakmák nyelvét. Talán még a kibolyhosodott pulcsiban ücsörgő múzeumőrök is kényesek a beszédükre. Szó sincs arról, hogy egy faszi rávakuzott a képre. A látogató villanófénnyel károsította a műtárgyat.

A középkorú megint a pult felé pillant. A pincér kislány készenlétben áll, csak biccenteni kellene, és már szaladna is. Szerencsétlen gyerek, egész délelőtt itt unatkozik. Nem biccent. Mogyorószagút böfög, visszafordul az öreg felé. Még bő tíz perc. Majdnem negyedóra.

– A mogyorót bezzeg ki tudta hozni – morogja. – Csak azért sem rendelek üdítőt. Te kérsz valamit?

Az öreg megrázza a fejét. Négyfős családot figyel, nagy tarisznyarákokat vásároltak, a kisebbik fiú két kézzel cipeli a szatyrot.

– Ezek a kicsi gyerekek is megeszik a rákot? – kérdezi.

A középkorú hátrébb húzza a székét, bántja az öreg hangereje.

– Gondolom – feleli halkán. Fél szem mogyorót forgat a kezében. Csillogó felület, gyerekkorában talán úgy nevezték az illet, hogy fényezett. Ujjbegyével a hegyes gyököcskét nyomkodja, az kitörik, lesöpri a földre. Vákuumozott zacskóban árulták, ha beledöfte az olló végét, sziszegve fújódott föl a zacskó, érezni lehetett a mogyoró szagát. Összerándul a gyomra. Szárazat nyel, a mogyorót odadobja az asztalok között totyogó sirálynak. Újabb szemeket vesz a tálkából, megcélozza a madár csőrét. Ívesen dob, erőt nem ad bele. A sirály kaffant, csapkod a szárnyával, a férfi elejti a magokat.

– Szólhatott volna a jegykezelő, hogy itt délig még egy rohadt sört sem lehet kapni – mondja. – A kiselőadás helyett az eperfajtákról.

Az öreg még mindig a távolodó családot figyeli. Kisimul a homloka, a középkorú nem veszi észre.

– A norvégok sok halat esznek, ugye? – kérdezi az öreg.

– Ezek nem norvégok. Németül beszéltek – mire kimondja, megbánja. Úgy néz az öregre, mint egy leejtett vázára. Az öreg arcán nem látszik változás. Visszafordul a halászhajók felé, összeráncolt homlok, piacos mosoly. Talán egy kicsit feszesebb a szokásosnál. Talán egy kicsit kevésbé csillog a szeme.

Mindig ez van. Az öreg és az ő megfejtései. Látnak két telt házas éttermet Londonban, az angolok nem szeretnek főzni, ugye? Ugyanaz a rádió hallatszik ki két lakásból, a pécsiek szeretik az Eddát, ugye? Egy dán turistalány útba igazítja őket Krakkóban, a lengyelek jól tudnak angolul, ugye?

Hiába fürkészi az öreg arcát, nem tudja eldönteni, megbántotta-e. Bekap egy mogyorót, föláll.

– Elmegyek mosdóba – mondja.

A norvégok sok halat esznek, ugye? Micsoda hülyeség. Mihez képest? Mi számít soknak? Honnan tudja, hogy máskor is szoktak halat venni? És a mondat végén az ugye. Mintha választ várna. A csaphoz hajol, iszik, megmossa az arcát.

Ülünk a vonaton, ülünk a vonaton, rikácsol az öreg ingzsebében a telefon.

– Nem veszed fel? – A középkorú kihúzza a székét, visszaül.

– Majd visszahív.

Biztos a szomszéd, gondolja a középkorú. Az tölti fel neki ezeket a hülye csengőhangokat is. Az öreg odaadja neki a telefont, nézd már meg az egyenlegemet. A szomszéd megnézi, átállítja a csengőhangot valami ezeréves vonatós slágerre, röhög a saját poénján. Az öreg mosolyog, nem piacosan, nem büszkén, nem is megfejtősen, csak udvariasan. Bolond vagy te, szomszéd, mondja, a szomszéd még jobban röhög.

Ülünk a vonaton, ülünk a vonaton. Animal Cannibals. Legalább nem a szerelemvonat.

Ülünk a vonaton, ülünk a vonaton. Megsértődött. Ha nem lenne megsértődve, fölvenné. Szevasz, szomszéd, mondaná, itt ülök egy norvég kocsmában a tengerparton. Tudad, hogy a norvégok nagyon sok halat esznek? Képzeld, mondaná, miután letette a telefont, a szomszéd nem is tudta, hogy a norvégok sok halat esznek. Lebiggyesztené a száját, büszkén mosolyogna, megint tanított valamit a szomszédnak. A szomszéd még soha nem járt külföldön.

Ülünk a vonaton és kéeész!

Középkorú felszolgáló érkezik két korsó sörrel. Megköszöni a türelmüket, a pincér kislány felé biccent, Norvégiában tizenkilenc év alattiak sajnos nem szolgálhatnak fel alkoholt, szabadkozik.

– Ezek szívatnak minket – mondja a középkorú. – Ez a szórakozásuk. Mindegyik más kamutörvényt talál ki. A következő az lesz, hogy óránként csak egy sört adhatnak. Vagy hogy a másodikhoz kötelező főételt fogyasztani.

Az öreg nem válaszol, a stéget figyel. Merev maszkként ül arcán a piacos mosoly. Belekortyol a sörbe.

Lassan isznak, szótlanul. A hajókon elfogynak a rákok, az utolsó fehér hasú halak. A halászok egymásra pakolják az üres ládákat. A mérleget, szatyrokat, egyéb apróságokat bezárják a kabinba, intenek egymásnak, különböző irányba indulnak.

Kiürülnek a sörös korsók.

– Nem kell pisilned? – kérdezi a középkorú.

– Nem.

– Azért menj el, később nem biztos, hogy találunk. A lépcső mellett jobbra, a folyosó végén.

Az öreg engedelmesen bemegy. A középkorú félbehajtott ötvenkoronást nyom a pincér kislány tenyerébe, aztán kísétál a partra, egy padon várja meg az öreget. Sirály száll a mólóra, csőrében ernyed, sápadtpiros massa. Ledobja, a massa ótágú csillagként terül szét. A középkorú figyel, ahogy a sirály piszkálja, forgatja, csipkedi az arctalan, hangtalan, mozdulatlan tengeri csillagot, keresi magában az együttlétet, de hiába.

Cél nélkül mászkálnak a városban, az öreg gyakran lemarad, a középkorú visszasétál érte, lassít, próbál az öreg mellett maradni, nem sikerül, mintha az öreg direkt még lassabban menne. Elejtett fagylalt a járdán, a középkorú figyelmezteti az öreget, nehogy belelépjen. Kutyapiskót még nem láttak. Fölfigyelhetne rá az öreg, Norvégiában nincsenek kutyák, ugye? Nem tűnik fel neki a hiány, átlépi a fagyit, csendesen nézelődik tovább.

Múzeumi belépőre sajnálják a pénzt, megelégszenek a köztéri szobrokkal, az épületek emléktábláival. Amikor az öreg elfárad, városnéző buszra szállnak. Már sok az ismerős hely, itt voltunk, itt is voltunk, az ott a palota, mutogatja a középkorú. Szeretne bocsánatot kérni a német család miatt, de nem tudja, hogyan hozza fel a témát. Arra van a szállásunk, mutatja. Nem arra, kérdezi az öreg, valami külváros felé mutat. Nem. Arra.

Nagy parknál szállnak le, a parkban szobrok, tó, vadkacsák, eldobható grillkészleten kolbászt sütogető piknikezők, a sétány szélén tulipánok. Bevásárolnak egy közeli boltban, kenyér, mustár, sör, kétféle kolbász, grilltálca, a park bejáratánál még egy dobozka norvég epert is vesznek.

Leülnek a fűbe, az öreg otthonról hozott újságot terít a feneke alá. Megrázogatják az alutálcát, hogy egyenletesen terüljön szét benne a faszén, és begyújtják. Néha megfordít-

ják a kolbászokat. Az öreg a kacsákat nézi. Piacos mosoly. Pár éve Barcelonában ugyanígy mosolygott a zöld papagájokra. Aztán elsétáltak egy lelakatolt templom mellett, kisimult a homloka. A spanyolok nem járnak templomba, ugye?

Sok napfény, meleg éjszakák, nem túl magas átlaghőmérséklet, hogy legyen idejük a szemeknek lassan beérni. Ettől olyan finom a norvég eper. De csak az, amit belföldön adnak el. A jegykezelő mesélte, hogy valami hivatalnok azt nyilatkozta a szezon elején, Európa délibb részein csak díszítésre használják az epret, ezért exportra szép, nagy szemű, de kevésbé ízletes fajtát kell termesztetni. A finomat megtartják maguknak. A legfinomabb eperfajta neve természetesen Korona.

A középkorú elvisz pár sörösdobozt a közeli szemetesbe, közben meglesi a szomszédos piknikezők grilltálcáit. Kolbász, virsli. Húspogácsa, hamburgerzsemle. Norvéguł beszélgető család, az apa sört bont a középiskolás korú fiúnak. Hal sehol.

Este beülnek a hostel melletti kocsmába meccset nézni. Lassú meccs, másod- vagy harmadosztály lehet, a helyieket sem érdekli. Az öreg a második félidőn elbóbiskol, a középkorú finoman megrázza, fölmennek a szobájukba. Az öreg rögtön elalszik, álmában kisimul a homloka, mintha épp megfejtene a világot.

Miért olyan nagy baj, hogy folyton kitalál valami hülyeséget, gondolja a középkorú. Nem árt vele senkinek. Nem is azért javította ki. A király tehet róla. Az idióta törvényei. Meg az a rohadt sós mogyoró. Előhúzza a telefonját, rákeres, mennyi halat esznek a norvégok.

Mikor fölébred, az öreg már nincs a szobában. Nem zavarja, mosdó, zuhany, fogmosás. Benéz az étkezőbe, nincs ott az öreg. A tévésobában sincs. Körülnéz a szobájukban. Papucs az ágy előtt, cipő sehol, válltáska sehol. Üzenet nincs. Leszalad a recepcióra. Nem látták. Újabb gyors kör a hostelben, mosdó, étkező, tévészoba, vissza a saját szobájukba, semmi. Telefon. Kicsöng, nem veszi fel. Cipő. Futás. De merre? A kikötő. Futás.

Elopott egy halászhajót, hogy bebizonyítsa, a norvégok tényleg sok halat esznek. Felbortult. Léket kapott. Elsüllyedt. Soha nem fogják megtalálni. Rohanás. Az öbölből sem jutott ki, beleesett a vízbe, megfagyott, megállt a szíve, már nem tudták megmenteni. Gyorsabban. Vilnius. Az öreg vérző feje. Mentő. Kórház. Hat öltés. Futás. Futás!

A móló szélén ül. Ölében papír, rózsaszín rákocskák, üres héjak. Úgy pucolja a garnélát, mint egy született norvég. Most az egyszer beletrafált. Tizedikek a világon halfogyasztásban, évente több mint ötven kilót megesznek fejenként. És ebben még nincs benne a rák, a kagyló, a bálnahús.

– Megmutatták, hogyan kell kibontani – biccent a hajó felé az öreg. Sárga tábla, *nykoki*, alatta fénykép, főtt rákok.

– Hagyhattál volna egy cetlit.

– Nem gondoltam, hogy ilyen korán fölébreds. Megkóstolod?

A középkorú elvesz egy garnélát. Az öreg mozdulatait másolja, két kézzel ráfog, ellentétes irányba csavarja, a páncél megreped, enyhe nyomás, lehúzza a fejrészt, végül a farokrésznél összenyomja a páncélt, és kicsúsztatja belőle a halvány rózsaszín húst.

– Jó lenne, ha jövőre végre a kölyök is velünk jönne – mondja az öreg.

– Jó lenne.

REGŐS MÁTYÁS

VALAMI ÉDESET

„A semmi az, ami igazán tökéletes. Tudod, mi volt Rimbaud igazán költői cselekedete? Az, hogy emondott a költészetről. Hogy elutazott Afrikába. A semmi mindig maga a tiszta tökéletesség.”

Federico Fellini: 8 és 1/2

- Szevasz, Sutú, öt perc és ott vagyok.
- Gyere.
- Megyek, Sutú. Sétálj le addig az előtérbe.
- Jól van, megyek, Matyikám. Gyere.

Sutú öt hónapja van az öregotthonban, előtte többször megjárta a pszichiátriát, egyszer volt járványosztályon. Két év pizsamában – bajsza elburjánzott, korábban simára borotvált arcán kiserkent a szőr, kivonult belőle a hiúság. Már a fekete köves gyűrűt sem hordja. Tulajdonképpen egyáltalán semmit sem hord, néhány lehasznált ruhadarabbal eltakarják a meztelenségét.

Az aranykorban vasárnaponként nálunk ebédelt. Többször hozott valamit az unokaöccseinek, a lányoknak nem nagyon. Papír kétszázast kaptunk, némi aprót, de mindig kihagyott valakit hármunk közül, hogy érezzük a megtiszteltetést, mikor éppen mi vagyunk soron. Előfordult, hogy nyújtotta egyikünknek a pénzt – vékony ujjaival hosszában meghajtva a zöld papírt –, majd kezével gyorsan irányt váltott, és egy másiknak adta oda. Nem volt mindegy. Egyik alkalommal két sortal állított be. A méret alapján egyértelmű volt, hogy hármunk közül a két nagyobbknak lesz jó, nekem és a bátyámnak. Méregzöld futballnadrágok voltak, belsejükben légáteresztő hálóval. Alsó nélkül hordják az ilyet. Felvettük a bátyámmal, jó volt a méret. Sutú azt mondta, ne legyünk ennyire hülyegyerek, hogy gatyára vesszük rá, ezért van benne a háló. Bátyám lassan letolta a magáét, majd visszavette a rövidnadrágot – szállt a por, vízszintesen ütött be a délelőtti fény a nappaliba –, aztán levetköztem én is.

Benyúlok a rácsok között, balra megnyomom a kapunyitót. A nagy tömb hátsó felén van a bejárat. Miközben átvágok a virágágyások között, ellenőrzöm, megvan-e minden. Almalé, mandarin, meggyes rétes, egy hetvenöt éves férfi igényei szerint. Újságot, könyvet nem viszek, Sutú jó ideje már nem olvas. Egy ablakban megnézem a fejem, lenőtt pajeszom a fülem mögé húzom, megigazítom a szemöldököm. Sutú nem szereti, ha borzas vagyok.

Kint ül egy padon a februári napsütésben, baseballsapkája simlédere alól hunyorog. Régen kalapban járt hozzánk, és miután érkezéskor leemelte fejéről – belső zsebében a készpénz mellett sűrű fogú fésű –, a tükör előtt homlokát ráncolva, koncentráltan csücsörítve igazította meg hátralőtt haját.

Mellélülök a padra.

- Matyikám.
- Szevasz, Sutú. Hogy vagy?
- Mi van veled, Matyikám? Hol jöttél be?

- A kapun.
- Itt?
- Elöl, a kapun. Onnan sétáltam.
- Mi van veled, Matyikám? Az unokaöcsém vagy, tudod.
- Jól vagyunk, kösz, Sutu. De te hogy vagy? Mesélj.
- Sehogy. Szarul. Szar itt minden. Nagyon unalmas itt.

Az otthonban nemcsak öregek vannak, de szellemi és testi fogyatékossgal élők, egészen fiatalok is. Egy nagydarab asszony gondoskodik sorstársairól, összeszedi a szemetet, amit a többiek eldobálnak, fölhúzza a pulóvereken a cipzárt, megigazítja a sálakat. Közben mentegeti az illetőt – jó ember volt ő mindig, csak megadta magát, pedig tartani kell magunkat, igényesen élni, máskülönben minden mindegy. Rengeteg ölelés van az épületben. Köpcös nő cirkál a hallban, ritka hajával, lila homlokával odabújik a többiekhez. Mellkasukra helyezi kis fejét, percekig ott tartja, egy szót sem szól, azután hirtelen továbbáll. A lakók egymáshoz érnek – két-három fős kupacokban töltik az időt, gyakran meg sem lehet mondani, hányan fogják, simogatják, markolják a másikat. Ülő nő vállánál hatalmas férfiarc, talán inkább kölyök, de ősz és borostás, közöttük göcsörtös kézfej, valahol egy szürke hajfonat, alattuk színes strandpapucsok zoknival.

A borostás öreggyerek körbejár az épületben, mindenkivel kezet fog. Háromévesek szintjén ragadt szellemileg, de felpuffadt férfiteste legalább negyven. Odatartja az öklét, ereszkedő hangsort enged ki a torkán, kérleli, hogy viszonyozzák a köszöntést. Vörös hajú nő követi, szemei kimerednek, mereven kapaszkodik az öreggyerek karjába. Azt mondják, nem nézett mindig így, de egyszer meglátta a csillagösvényt, és azóta el nem engedi. Ugyanakkor világosan beszél, az öreggyereket dicséri, hogy bizony mindenkinek köszönni kell, a rendes ember mindenkinek köszön, aki aznap szembejön vele. Ragaszkodik ehhez a mondatához, a csillagösvény mellett már ezt sem engedi el. Öreggyerek a tanítványa lett, mert neki egy mondata sincsen – mindennap kölcsönveszi a vörös nőét.

A kertben sánta lány botorkál a virágágyások között, kezében üres kanna, beszédhibás vékony alak mesél egy tök süket hájas asszonynak, kopasz férfi tenyerével fésüli magát, meghatározhatatlan korú nő a héten már sokadszorra maga alá vazel egy piros padon. Tizenöt percenként dohányoznak.

– Óriási veszteség nekem itt lenni, Matyikám. Nagy előnyben vagy velem szemben, király. Nézd, hogy megy a nyomorult.

Középkorú asszony vonszolja el magát padunk előtt, lábai egyáltalán nem emlékeztetnek semmire. Sutuban egy pillanatra megemelkedik az ember, mint lakásban hagyott kutyában az izgalom, mikor a zárt ajtó előtt valaki elhalad. Aztán azonnal visszásüllyed.

- Be vagyok ide zárva, érted, király?
- Nézel tévét? – kérdezem.
- Néha igen. Nem nagyon nézem. Jó gyerek vagy, hogy mindig jössz hozzám.
- Én nagy olasz filmeket nézek esténként. Most két Mastroiannit láttam, meg az Előzést. Sutú megrezen. Jó ötletnek tűnt felhozni, hátha beszél róluk.
- Gassman – mondja ki a varázsigét.
- De milyen Gassman?
- Vittorio Gassman, nagy dumás. „Lázdaj fel, rabszolga.” A kutyásnak üvölti. Fellinitől mit láttál?
- Két Mastroiannit néztem. Csak a 8 és $\frac{1}{2}$ Fellini, a másik a Válás olasz módra.
- Pietro Germi!
- Mikor Mastroianni áll a tükör előtt...
- Jaj, Matyikám.

Egy pillanatra megvult, de megint ugyanaz – mint mikor megfeszül a redőny az ablakon, a réseken ellenállhatatlan erővel behúz a délelőtti fény, de elszakad a gurt, lezuhan az egész, csattan, beáll a teljes sötétség.

Sutú éveken át úgy mutatkozott be a kocsmában, Marcello Mastroianni, magyar hangja Gábor Miklós. Pengevékonyra vágatta a bajszát, ballonkabátban, hegyes cipőben járt – kedélybeteg gigerli. Harmincévesen elvált a feleségétől, utána húsz éven át Mastroianni bőrében ivott. Nem nősült újra, nem született gyerek – Bécsből szerzett profi borbélyollójával hajléktalanokat, csavargó haverokat, szétivott középtávfutókat nyírt egy budai kocsmában. A hecc és a társaság kedvéért. Egyszer Pasaréten erősen benyomva odalépett egy szőke lányhoz, aki a pultot támasztotta – Marcello Mastroianni, magyar hangja Gábor Miklós –, és belekezdett a dumába. Fehér a bőr, mint a lipthói túró, az arc egy francia színésznőé, mindjárt megvan a név is, talán Delon szeretője volt egy darabig – szokásos körök. Mire belelendült a szövegbe, a mosdóból visszajött a lány kétméteres fiúja, tűnés innen, te vén buzi. Amennyire a konyak engedte, Sutú kihúzta magát – jó ötvenes, őszülő vagány –, lehet, hogy buzi vagyok, de vén nem, mondta, és otthagya őket. Nem sokkal ezután végleg letette a poharat, tizenöt éven át otthon ült, tönkrementek az idegei.

- Hoztál valamit?
- Persze, Sutú, mindig hozok.

Kipakolok a padra. Remeg a kézfeje, orrom alá tartja a gyümölcsle kupakját, éles hangon felnyög. Így jelzi, hogy nyissam ki neki. Letekerem a kupakot, hosszú kortyokban, csukott szemmel iszik.

- Adjál valami kaját is. Valami édeset.
- Rétes jó?
- Jól van, adjad.

Néhány percig csöndben eszik, a rétesről leváló kisebb-nagyobb darabok, téztafoszlányok ellepik bajszát, állát, mellkasát. Mikor befejezi, lesöpröm a morzsát a földre. Mandarint pucolok, azt is megeszi.

- Nincs még valami?
- Nincsen, most ennyit hoztam.
- Hol vetted?
- A közelben van egy pékség, mellette zöldséges.
- Messze van?
- Nem. Mondom, itt van, két sarokra innen.

- Nem mész ki?
- Miért?
- Hozni nekem még valami édeset.
- Most?
- Gyorsan menj ki, hozz nekem valami édeset. Kettő ilyen süteményt, mint ez.

Barátságosan nem tudom visszautasítani, azt nem engedi, ellenállni pedig nincs miért, úgyhogy kísétálok a pékségbe. Sutu a padon vár. A két lekváros buktát, a péklány 720 forintot kér, összehozom apróból, majd papírzacskóval a kezemben megyek visszafelé. Sutu felém csoszog elvékonyodott lábaival.

Sutu valaha atléta volt, négy- és nyolcszáz éves ifjúsági válogatott, nagy ígéret. Laza mozgása, ritmusérzéke, vékony bokája kiemelte a korosztályból. Régen sokat mesélt az edzésekről, nyári alapozásról Tábori edzővel – negyven fok, kötelező overall és kötött sapka, forró salak. Rendszeresen hánytak a fiúk. Sutu a legtöbb négyszáz éves versenyt feladta, háromszáznál beállt nála a hullamerevség. Ha viszont vezetni tudott a második kanyarban, végigfutotta, és többnyire győzött.

Gyerekkorunkban vasárnaponként a kőbányai Barátság parkban futottunk, apánk és Sutu mérték az időt. A bátyám tizenhat lehetett, hirtelen megnőtt, jó időket kezdett menni négyszáz évesen, és Sutu kihívta – hatvanévesen bemutatja, hogy fut a forró kés a vajban. Azt ígérte, aki először egy perc alá megy, annak odaadja a kocsiját. Régen nem futott már ekkor. Levette ingét, alatta fehér atléta, szövetnadrágjának szárát felhajtotta. Apám tapssal indított, majd órájára nézett, bátyám pedig kirobbant a rajtnál, száznál legalább négy-öt méterrel vezetett. Aztán Sutu mozgása megváltozott. Mellkasa kiemelkedett, mintha nőtt is volna néhány centit, térdeit pedig egyre magasabbra húzta. Beindult. Átvette a vezetést, és folyamatosan gyorsult, már tizenöt-húsz méteres előnye volt, láttam, hogy a bátyám még futás közben is nevet. Tíz voltam, és egész életem ott volt abban a bámulásban. Háromszáznál két lassabb lépés után Sutu megállt, visszakiabált a bátyámnak, gyerekek, hülyegyerek, majd intett nekünk. Nem futotta végig, besétált a célba. Apám mondott valamit, talán hogy nem hitte volna, tűzött a nap, izzadság csorgott a szemembe. Soha nem láttam akkora győzelmet.

Sutu örül a buktának. Visszabotorkál a padhoz, megeszi mindkettőt. Megkérdezi, nem hozok-e neki még, szívesen megvár. Azt mondom, nem. Majd ha legközelebb jövök.

- Sajnálom, hogy így alakult ez a találkozás, király. Nem így terveztem.
- Azért jövök, hogy neked jobb legyen, Sutu.
- Rendes tőled, soha nem felejttem ezt el neked. A halálos ágyamon is tudni fogom. Tudod, hogy a keresztfiam vagy.
- Persze. Te vagy a bérmakeresztapám.
- Béрма, igen. Én is voltam nálad a kórházban, emlékszel?
- Mikor betörtem a fejem, emlékszem.

Ősz férfi lép oda hozzánk, apró álla behúzódtott felpuhult alsó ajka alá, kék szemében kedves cinkosság. Foszlós ajkai közül cigaretta lóg. Alig érthetően beszél hozzám, közben egy-egy rángásszerű mozdulattal Sutura mutat. Ugyanazokat a tömondatokat ismételteti, a szobában mindig szét vannak hányva a dolgok, a dolgoknak a szekrényben a helyük, mindennek a szekrényben a helye, alapvető, hogy rendnek kell lenni. Legalább ötször elmondja a magáét, alig használ mássalhangzókat. Sutu nekem magyarázza, hogy ez a szobatársa, de nem lehet érteni, amit mond, mégis dumál, bolond ez is. Azért lehet érteni,

mondja egy fokkal érthetőbben a férfi, láthatóan megerőlteti magát. Mindennek a szekrényben a helye, mondja még egyszer, és elsétál.

- Nem fázol? – kérdezem Sutu.
- Nem. Jó a nap. Ilyenkor mentem Bécsbe. Az első tavaszi napokon.
- Mi is ilyenkor voltunk?
- Te?
- Amikor minket is kivittél.
- Ja. Biztos.

Sutu minden évben kiment egyszer Bécsbe, ott telepakolta az autót, és hazajött. Gumi-cukrot vett, kabátot, borotvapengét, tévét, kulcstartót, pudingport. Akciósan. Egyszer magával vitt minket is, apánkat és a három fiút. Sültött a nap, mentünk a pályán, anyám fasírtgolyóit ettük műanyag dobozból, és üvöltött az Illés-zenekar. Egész úton szólt a kocsiban, és Sutu időnként feltekerte a hangerőt, Szörényivel visított, miközben beletaposott a gázba. Lehet, hogy, á, úgy látod, á, hogy boldog a lány. A hátsó ülésen fetrengtünk a röhögéstől. Bécsben mezhamisítványokat vásároltunk a piacon, sokáig válogattunk. Bátyám hátán a brazil Ronaldo, öcsémén Michael Ballack, rajtam pedig Hernán Crespo neve volt olvasható a hazaúton. Sutu mindhármunknak gratulált a választáshoz.

– Miért hordasz még ilyen bakancsot? – kérdezi Sutu. – Már félcipőt kell venni. A kabát is meleg. Nincs rendes tavaszi kabátod?

- Jó ez még, nem tudtam, hogy ilyen meleg lesz. Holnap átveszem.
- Menj fel hozzám a házba, van jó kabát, márkás kabátok lógnak a verandán. Nem ilyenek, mint ez, márkás kabátok. Vedd le, amelyik kell.
- Majd megnézem.
- Vegyél le bármit, érted?

Odalép hozzánk az öreggyerek, öklét tartja, mindketten köszönünk neki. Jön vele a vörös nő is, leülnek mellénk. Az öreggyerek a nő ölébe hajtja a fejét, az simogatja sörtés arcát.

- Jól nevelt a fia – mondja a vörös nő Sutának. – Mindig köszönni kell.
- Az unokaöcsém.
- Jól nevelt öccse van. Jó fiú.

Az öreggyerek felhörög, mély hangon szólal meg.

- Köszönni kell.
- Igen – válaszol Sutu.
- Jól nevelt a fia – mondja megint a vörös nő.
- Mennyi az idő, Matyikám? Menjél.

Sutu a karomba kapaszkodik, lassan megyünk az otthon kapuja felé. Apámról beszél, hogy micsoda egy szent ember az, aztán azt mondja, jó ember vagyok én is. Rámutat egy tolószékes bentlakóra, kedves arcú fiú, nyáltól ragyog az álla, neki sem lehet könnyű, mondja Sutu, ez mindig a kocsiban ül. Egyre lassabban megyünk, nyúlik a pillanat.

- Itt szoktunk megállni – mondja Sutu.
- Igen, mindig itt köszönünk el.
- Imádkozom apádért, meg érted, itt ezen a ponton. Mindennap kijövök egyszer. Imádkozom értetek, érted? Hoznál nekem még valami édeset, király?
- Most nem, Sutu. Hozok legközelebb. Nem szabad a cukrodra annyi édeset enni.
- Hozzál majd hármat. Lekvárosat. Az unokaöcsém vagy.
- Hozok, Sutu, szevasz.

Átöleljük egymást, szorítja a tarkóm, alig enged el. Átvágok a virágágyásokon, háromszor visszanezek. Továbbra is egy helyben áll, köztünk a kerítés, lesoványodott karjával integet, ősz hajszálai szanaszét állnak a baseballsapka alól. Kabátja rendezetlenül lóg, melegítőnadrágja foltos, a zoknik ímmel-ámmal gyűrődnek bokája körül. Nem látja, de a háta mögül öklét nyújtogatva felé igyekszik az öreggyerek és belékapaszkodva a vörös hajú nő. Utolsót intek, Sutu visszaint, elindulok. Kutyáját az üres lakásban hagyó gazda, a házból kilépve elcsap a villamos – nem gondolok semmire.

KISS LÁSZLÓ

A PINKOLÓ

Iskolából rendszerint nagymamához mentem, akihez egyszerű út vezetett, csak kitértam az iskola rácsos kapuján, és jobbra kanyarodva elindultam az első, vakolatlan falú ház felé, amelynek hatalmas kertjében hívogatón csillogott a szőlő, de hiába incselkedett velem ez az iskolára néző kert, mert én egy másik udvarba igyekeztem, ahol még szebb és még zamatosabb gyümölcsök termettek, mert nagymama kertjében is volt néhány sor szőlőtőke, és öklömnyi kék szilvák duzzadtak a szilvafákon, beljebb, a kút közelében meg egy terebélyes lombú, öreg cseresznyefa állt, és a szőlősorokon túl pöszmétebokrok és málnabokrok húzódtak végig a szomszéd fala előtt, amiknek a hűvösében a nagy nyári melegek idején nagymama öreg tacskója, Morzsi is meghúzta magát, kilógott nyelvvel pihegett a tüskés ágak alatt, és ilyenkor nem a hátra ügyelt, de az első hívó szóra előszaladt, és miután megette a maradékot, vakkantott, és újra bevackolta magát a ligetbe, amit a málnabokrok és a pöszmétebokrok képeztek, és ahonnan tisztán el lehetett látni a kistemplom keresztjéig is.

Ide igyekeztem iskola után, és a vakolatlan falú házat és a csillogó szőlőket elhagyva még következett egy kanyar, ahol régóta egy fóliával borított farakás állt a járda mellett, mintha nem volna gazdája, mintha soha senki egyetlen ujjal sem ért volna a gúlába toronyozott hasábokhoz, és onnan, az érintetlen farakástól már csak egy utcára lakott nagymama, egyetlen nyílegyenes utcácskára volt a háza, és ha szedtem a lábam, néhány perc alatt meg is érkeztem hozzá, de ha társaságom akadt, akár egy órába is beletelt a hazaút.

És amikor az éjszakát is nagymamánál tölthettem, ugyanúgy ezen a nyílegyenes utcácskán indultam el iskolába reggel, miután a rádióban bementék a hetes híreket, mert ebben az utcában lakott Bereczki is, és minden reggel, amikor erre mentem iskolába, dörömböltem a kapun, meg fütttyentettem is, és Bereczki valahonnan messziről csámcsogva kiabált, hogy szabad, amire én betettem magam mögött a kaput, és hátramentem a kiskonyhába, ahol megvártam, amíg Bereczki összeszűkült szemmel befejezi a reggelizést, aranyszínű bundás kenyeret evett, és közben

pukkadoztunk a röhögéstől, mert akármilyen álmosak voltunk, mindjárt felemlegettük a sok hülyeséget, amiket odabent, az iskolában csináltunk, és amiket a tanítók sose néztek jó szemmel. Bereczki anyukája az asztal mellett állva tördelte a kezét, és úgy tűnt, komolyan aggódik értünk, mert egyszer biztosan csinálunk valami marhaságot, egyszer biztosan baj lesz, amilyen szeleburdik vagyunk, és amikor megigazította Bereczki vállán az iskolatáska pántját, vagy ha hideg volt, rendesen a fejébe húzta a sapkát, fejcsóválva dűnnyögött, hogy igazán felnőhetnénk végre, amire nem mondtuk, hogy Bereczki anyukájának a vágya már régen teljesült, mert nemcsak a csínyek tartottak össze bennünket, nemcsak azon törtük a fejünket, hogyan tolhatnánk ki valakivel, de sok mást is megbeszéltünk, ami igazán csak kettőnkre tartozott, és ami mindörökre a mi titkunk maradt.

Ancsáról is Bereczkinek meséltem először, hogy valahányszor meglátom, furcsa és nehezen leküzdhető bizsergést érzek odalent, sőt igazából nem is akarom leküzdni ezt a bizsergést, mert jólesik az izgatottság, de mindennél jobban esik Ancsát megpillantani reggel, majd keresni a társaságát a tízperces szünetekben, és egész nap várni, hogy talán megint együtt indulunk el a vakolatlan falú ház felé, ha kicsengettek. Mert Ancsának éles esze volt, és jó humora, és talpraesett volt, pont olyan lányt láttam benne, aki a feleségem lehetne, mert úgy képzeltem el a családot, hogy mérnök vagyok, és van egy okos feleségem, aki humoros, és jól főz, és a gyerekünknek mesét olvasunk lefekvés előtt, és lesz kutyánk.

Bereczki bólogatott, mint az orvosok, amikor diagnózist állítanak fel, és azt mondta, ha Ancsát meglátva merevedésem támad, szerelmes vagyok belé. És ekkor megértettem, hogy szerelmes vagyok Ancsába, mert ha Bereczki mondja, aki nálam lényegesen tapasztaltabb szerelmi ügyekben, mellet is taperolt már sulidiszkó után, és tőle tudtam, hogy a csókolózást ma már smárolásnak mondják, akkor az úgy van. De azt is mondta Bereczki, hogy szerinte a családalapításon gondolkodni még korai, az ő szülei is eltolták, szinte ki se röppentek a szakközépből, máris összeházasodtak, aztán nézzem meg, mi lett a vége, hetente egyszer látja az apját, amire én nem mondhattam semmit, mert Bereczkiékhez képest mi paradicsomi körülmények között éltünk, és egészen jó fej szüleim voltak, akik engedélyezték, hogy néha nagymamánál aludhassak, és hozzá járjak ebédelni is. Fokról fokra, óvatosan kell haladni a szerelemben, ez a fő szabály, dobta el a csikket Bereczki, és mentünk tovább az iskolába, mert már vészesen közelgett a fél nyolc, a becsengetés időpontja.

Én pedig igyekeztem ezt a fő szabályt következetesen betartani, ezért Ancsával eleinte csak a vakolatlan ház előtt álldögáltam, és gyönyörködtünk a színesen pompázó gyümölcsökben, aztán a járdakockákat nézve bandukoltunk tovább, és ezért sose értem időben nagymamához, volt, hogy egy órába is beletelt, míg a nyílegyenes utcácskát megjártuk, mert még időztünk kicsit a farakásnál is, és minden alkalommal egyre hosszabban, és ez így ment egy hónapon át, és én minden ilyen sétálás alkalmával alig bírtam cérnával, annyira kikíváncozott belőlem a titok, minden vágyam az volt, hogy megfogjam Ancsa kezét, és közöljem vele, hogy szerelmes vagyok belé, és hogy ő a megvalósult álom a számomra, akivel együtt fogom leélni az életemet, mérnök leszek, ő főz, és lesz gyerekünk meg kutyánk, de türelemre intettem magam, és valahányszor elváltunk egymástól, a torkomban dobogott a szívem, és hosszan néztem Ancsa után, aki egyszer-egyszer megfordult és intett, és én még mindig ott álltam az útkereszteződésben, ahonnan már csak egy ugrás volt nagymama háza, és integettem én is, és egy alkalommal nagymama már halálra volt rémülve, mert el se tudta képzelni, hol csavaroghatok, hiszen másfél órája haza kellett volna érnem, és ahogy beléptem a konyhába, éreztem, hogy egész testében mozdul, és lendül

a keze, az arcvonásai is arról árulkodtak, hogy kész eltángálni, amiért a frászt hoztam rá, de látva az állapotomat, a szédelgő jókedvet, ahogyan aznap hazaérkeztem, felkiáltott, hogy nézd már, csak nem szerelmes ez a gyerek, és ezt az örvendő kérdést Morzsihoz intézte, aki az ebéd maradékát rágt a küszöb előtt, ahol a tálkája állt, mert nagymama akkor már évek óta egyedül élt, épp, mint Bereczki anyukája, csak egészen más okokból.

És elújságoltam Bereczkinek, hogyan is állunk Ancsa meg én, amire Bereczki megállapította, hogy nagyszerűen alakulnak a dolgok, és ha jól sejti, határhelyzethez érkeztünk, ideje lépnem, szerinte időzítem a vallomást a sulidiszkó idejére, az ugyanis minden szempontból romantikusabb. Igazat adtam neki, és nem győztem várni a sulidiszkót, aminek a napján megint Ancsával együtt indultunk haza az iskolából az utolsó csengőszó után, péntek volt, szép őszi napsütés, és bizsergett a szívem, és az egész testem elárasztotta a forróság, a várható események miatti izgalom, és amikor kiléptünk az iskola rácsos kapuján, megragadtam Ancsa kezét, amit ő meghökkenéssel fogadott, de amikor fölvettem, hogy most játsszuk azt, hogy én egy kicsit előreszaladok és elbújok, ő pedig a megszokott tempóban követ, és valahol újból összeakadnak az útjaink, akkor Ancsa elmosolyodott, éreztetve, hogy méltányolja a furcsaságomat, hogy én afféle osztály bohóca vagyok, sőt kicsit büszke is arra, ami most köztünk történik, mert nem mindenkinek adatik meg, hogy hetek óta hazafelé baktasson az iskolából egy habókos szerzettel, egy szerethető különccel, akiből hamarosan költő is lehet, aki udvarlóverseket ír szíve választottjának, pedig engem nem a művészet vonzott, én mérnök akartam lenni, aki precíz és előrelátó, és ezzel az előrelátással és precizitással számoltam ki, hogy ha Ancsa azzal a nyugalommal sétál a nagymama háza felé vezető úton, amilyennel sétálni együtt szoktunk, mire odaér a fóliával letakart farakáshoz, pont végzek a pisiléssel.

Mert ha túlságosan izgatott voltam, mindig vizeleési inger tört rám, és ez fogott el az utolsó óra végét jelző csengőszó után is, a sulidiszkó napján, és amikor kiléptünk az iskola rácsos kapuján, felmértem, hogy nem vagyok képes parancsolni a szervezetemnek, ezért miután viszonyoztam a mosolyt, ruganyos léptekkel megindultam a farakás felé, de másodperceken belül futásra váltottam, és ahogy elértem, és bevetődtem mögé, már le is rántottam a cipzárt, és dőlt belőlem a pisi, zsiszegett a fólia koszos széle, és megkönnyebbülten sóhajtoztam, és a fejem kissé oldalra billentve kilestem a farakás mögül, hadd lássam, hol tart Ancsa, és közben arra is ügyeltem, hogy mindebből ne vegyen észre semmit, nehogy megszégyenüljek, hogy közeleg az első randi, és máris pisilnem kell, ezért próbáltam elterelni a sugarat az ellenkező irányba, nehogy Ancsa lába elé csorogjon mindaz, amiért ezt az egész hacacárét kénytelen voltam kieszelni, de ügyesen manővereztem, és ahogy végeztem, felrántottam a cipzárt. És abban a pillanatban éles fájdalom hasított belém, ami aztán a talpamtól a fejem búbjáig szaladt. Lenéztem, és rémülten észleltem, mi okozta ezt az ismeretlen fájdalmat, amikor is a nevemet hallottam, Ancsa szólólongatott csilingelő hangon, egészen közel járt már, hallatszottak a léptei, mert ő is elfogadta a játékszabályokat, és nagyszerűen alakította a szerepét, úgy tett, mintha sejtelve se volna, hol bujkálhatok, pedig nála jobban senki se tudta, hol rejtőzöm, hiszen minden hazatérésünk alkalmával lecövekelünk itt, és neveltünk, és innen folytattuk tovább az utunkat azon az egyetlen utcácskán, ami nagymamához vezetett. És akkor a csípős fájdalom újból jelentkezett, minden moccanással előcsalogattam, minden mozdulatra belém hasított, hogy a fogam is vacogott tőle, és libabőrös lett a karom, és csak szűkölni tudtam, így, szűkölve léptem ki Ancsa elé, mert nem hagyott cserben a precizitásom és az előrelátásom, Ancsa ebben a

pillanatban ért a farakáshoz, és amint elé toppantam, ragyogott, de rögtön azután elkerekedett a szeme, és én csak nyöszörögtem, és mutogattam, hogy a pinkolóm, a pinkolóm, és sziszegtem a fájdalomtól, és fogtam a pinkolót, ami hullott volna ki a félig nyitott résen, de csak görbült, mint a piaci hurka, mert a cipzár két apró sárga foga konokul harapta. És Ancsa a szája elé kapta a kezét, sikkantott, és hátrálni kezdett, majd sarkon fordult, és lehajtott fejjel elindult a másik irányba, és nem azokkal a könnyű léptekkel haladt, amilyenekkel hetek óta együtt andalogtunk az iskolából jövet, a vakolatlan falú háznál, a fóliával borított farakásnál és azon az egyetlen utcácskán, ami nagymama házához vezet.

De én még annál is lassabban értem nagymamához, vánszorogtam azon az egyetlen utcácskán, és a házfalakat tapogattam, mintha vakki volnék vagy rokkant, és az éles nyilallás folyton visszatért, aztán tompa zsibbadás váltotta fel, de nem az a fajta zsibbadás, ami Ancsa látására keletkezett odalent ezekben a mámoros hetekben, és újabb csípős fájdalmat éreztem, majd megint a bizsergés jött, és nem merem nagymama színe elé kerülni, aki szerencsére már azzal számolt, hogy úgysem érek haza időben, ezért ahogy beléptem a kapun, mindjárt elfordultam az első szőlőkarónál, és elbotorkáltam a szemközi falig, ahol a málnabokrok és pöszmétebokrok húzódtak, óvatosan leengedtem a hátamról az iskolatáskát, és moccanni sem merem, mert minden mozdulatra belém mart a fájdalom, és kétségbe voltam esve, mert mérnöki előrelátásom is cserben hagyott, nem tudtam, hogyan lehet megoldást találni a helyzetre, nem volt elképzelésem, mi lehet a következő lépés. Lehunytam a szemem, mélyeket lélegeztem, és arra gondoltam, hogy ha összeszorítom a fogam, és egyetlen rántással kiszabadítom a pinkolót, megúszhatom a további gyötrelmeket, mert akkor már másfél órája szüntelenül szenvedtem, és folyton rázott a hideg, pedig szép, napsütéses őszi délután volt, már a sulidiszkó előkészületeit is megkezdték az iskolában, a takarító nénik fölmosták a tornatermet, és a technikatanár összedugta a kábeleket, de én a málnabokrok és a pöszmétebokrok ligetében álltam megfeszülve, és lassan lélegezve arra összpontosítottam, hogy ha összeszorítom a fogam, és egy gyors mozdulattal felrántom a cipzárt, talán már csak egy utolsó, rettenetes fájdalmat érzek, de aztán egy csapásra megszűnik minden kín és szenvedés, és ha esetleg egy darabka bőr a cipzár kicsi fogai közé szorul, hát üsse kő, majd beheged a seb, ki fogom bírni, csak meg ne tudja nagymama, és meg ne tudják a szüleim meg Bereczki, és a Jóistenhez kezdtem fohászkodni, hogy Ancsa elfeledje mindazt a látványt, amiben ezzel a különc játékkal részesítettem, és estére, amikor a táncter kellős közepére vezetem, már ne legyen semmiféle emléke a történeteknek, múljon el minden nyomtalanul, de legalábbis amennyire csak lehetséges. És ahogy fogtam a cipzárt és fohászkodtam, arra gondolva, mennyivel egyszerűbb dolgom lenne most, ha annak idején beálllok ministránsnak, ahogy nagymama mindig kérte, a bokrok sutorogni kezdtek, és a tüskés ágak alól kidugta a fejét Morzsi. Fölpillantott, és nagy szemeivel, amikben hála volt és bizalom, kíváncsian nézett, és megéreztem ebben a nézésben a bátorítást, és nyöszörögve mutattam neki a pinkolóm, hogy látod, milyen nagy bajba kerültem, mit fogunk most csinálni, amire Morzsi kinyújtotta a két mellső lábát, ráfektette széles barna fejét, és az állkapcsát mozgatta, mintha kérődzne vagy az utolsó falatokat rágná, és közben egy pillanatra sem vette le rólam a szemét. És akkor két ujjamat összecsapva újból megragadtam a cipzár fülecskéjét, és mielőtt felrántottam volna, véletlenül, mintha Morzsi mágikus nézése babonázott volna meg, mozdítottam rajta egyet, de az ellenkező irányba, lefelé, amitől az addig a cipzár fogságában vergődő pinkoló egy csapásra kiszabadult a szorításból, és kifordult a résen, és azon a borsónyi felületen, ahol a két fog megszorongatta,

kissé bepirosodott, de nem hiányzott egy darabja sem, ép volt, mintha meg sem történt volna az előző másfél óra. És én álltam nyitott sliccel a málnabokrok és a pöszmétebokrok takarásában, az éles fájdalom helyébe könnyű sajgás lépett, éreztem, hogy szakad rólam a víz, és ahogy kínomban, de mégis fölszabadultan a magasba emeltem a fejem, hogy mélyet szippantsak a finom kora őszi levegőből, hogy erőt vegyek a folytatáshoz, pont a kistemplom keresztjére láttam, ahol lassan, kiterjesztett szárnnal köröztek a golyák, és éreztem, hogy visszatartathatlanul pisílnem kell.

KISS OTTÓ

NÉGY GYEREKVERS

Dilemma

Vajon ki szereti jobban a virágot?
Aki öntözi, hogy sokáig éljen,
vagy aki vázába teszi,
hogy gyönyörködjön benne?

Kockakövek

Minden választásod
a többi lehetőséged kizárása.
Így járod az utad,
mindig csak egyik lapjára lépve
a kockaköveknek.

Ugyanolyan

Ugyanolyan vagy, mint az ég.
A szemed villámokat szór,
szavaid mennydörögnek,
míg bele nem törődsz a megváltoztathatatlanba,
és elsírod magad: ömlik a könnyed, akár a záporosó.
Aztán felderülsz te is. Kitisztulsz, mint az ég.
Mert akik sírnak, mind megvigasztaltatnak.

Remény

Sötétben hallani madárfüttyöt:
a remény, hogy egyszer még világos lesz.

CASANOVA AZ ALVILÁGBAN I.
 REPESZTÉS, AQUATINTA, 35x50 CM, 2004

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY

I kisregény I

TIBETI SZÉL

Tizenhárom

A tizenharmadik ciklus Vas Bivaly évében, a hatodik hold második napján Dzsampal Gyacót, a nyolcadik dalai lámát a Potala tetőteraszán érte a virradat. Fárasztó nap volt mögötte, hiszen a nagy tavaszünnep talán kimerítőbb az istenkirálynak, mint a táncoló és maszkákban alakoskodó szerzeteseknek vagy a hegyek és kősvatagok felől özönlő zárandokoknak, a csöndes kukunóroknak, a vad lolóknak, a Csangtang nomádjainak és a többinek. Késő éjjel volt már, amikor a csüngő bajszú, pomponos sapkájú kínai megfigyelők eltávoztak, és a Hold fiainak nevezett rádzsputok, a Királyi Pásztorok népének küldöttei is szállásukra tértek. Akkor aztán a nap végén a dolgozószobájába kérte a szkíta szent királyság, Orgyen titkos követeit, majd rövid, ám meghitt tanácskozás után azon a titkos ajtón, melyet a főtemplom, a Dzsokhang vezető szerzetesei közül is csak kevesen ismertek, elbocsátotta őket. A Potalába egyszerű, elfüggönyözött hordszékből vitette magát, így zavartalanul vágtak át a nyüzsgő belvároson, mely a kései órán is világos volt a jakvajás mécsesek, gyertyák

és fáklák ezreinek reszkető, lobogó, csapkodó lángjától. A palotában, mielőtt visszavonult volna a lakosztályába, nagy elődje, az ötödik dalai láma csörténjéhez sietett.

– Minden, ami van, elmúlik, minden, ami elmúlt, létezik. Semmi sem örök, és semmi sem múlandó. Amit megkímél a tűz, a víz, a szél, azzal végez az idő. Halott vagyok, mert te élsz bennem. Köszönöm, hogy élhetem a halálotat.

Hívatnia sem kellett, a lakosztálya felé vezető folyosón várt rá Lobsang Kunga, a palota titkosszolgálatának a feje, és jelentette, hogy az emberei már kora délután nyomára bukkantak a férfinak, akit őszentsége látni kívánt. Dzsampal Gyaco egyetlen kézmozdulattal elhallgattatta, majd intett neki, hogy kövesse őt lakosztálya legbelső szobájába, ahol a láthatatlan szolgák már meggyújtották a lámpásokat. A dalai láma leült az ablakban álló két zsámoly egyikére, hátradőlt, kinyújtotta lábát, és fáradt mosollyal megkérte legfőbb nyomozóját, hogy kerülje a formalitásokat, ne boruljon le, inkább foglaljon helyet, helyezze magát kényelembe, töltsön magának teát. Lobsang Kunga fáradhatatlannak tűnt. Nála többet senki sem tudott az országban a csavargókról és koldusokról, a rablókról és rosszlányokról, a kémekről és diplomatakról, valamint az udvartartás legfőbb vezetőiről. Dzsampal Gyaco el tudta képzelni, hogy ha neki magának kimerítő volt az ünnep, milyen lehetett a hivatalnokának, akinek számos feladata közül csak az egyik, hogy éberén őrizze az ő biztonságát. Türelmesen kivárta, míg a titkosszolgák feje teát tölt, majd a csészében gőzölgő italhoz jakvaját és só helyett cukrot kever, lehunyja szemét, megfürdeti arcát az illatos párában, kortyol egyet, végül leteszi maga elé a csészét, és beszélni kezd.

– Az asszonyt, aki befogadta az ismeretlent, Dönkar Dawa Norbunak hívják. Kereskedő, jó módban él, egyetlen férje sincs, a fia tízéves, Nalának hívják. A férfit öszvértaligán szállította a házába, ami egészen közel van, a Vas-hegy alatt.

– A férfiről mit tudunk, Lobsang?

– Kundun, aki a lótuszvirágból született, nézd el alattvalód fogyatékoságát. Amit megtudtam, az a kevésnél is kevesebb.

– Mi az a kevés?

– Külföldi. Egyedül érkezett. Magyarisztánnak hívja az országát, ami száznapi járóföldnél vagy annál is messzebb van. Mindezt az asszonytól tudom.

– Arról megtudtál valamit, hogy miért jött hozzánk?

– Minden emberem az utcákon, a csapszékekben, a templomokban, Kundun. Engem büntess, ha hibáztam. Az asszonyt magam kérdeztem ki, de a férfival nem beszéltem.

– Miért?

– Arra gondoltam, talán te magad szeretnél vele beszélni. Ha felgyógyul.

– Megsérült?

– Nem, Kundun. Beteg. Forró, mint a parázs, aztán hideg rázza. Testébe költözött a lázak királya. Erős embernek látszik. Ki fogja heverni.

– Jól csináltad, Lobsang. Ahogy mindig. De tudom, neked még nem ért véget a nap, nem tartóztatlak. Kérlek, holnap ismét te magad számolj be róla, hogy van a beteg. Amint lehet, beszélni akarok vele.

A férfi felállt, meghajolt, és hátrálva indult az ajtó felé. Már nyitotta, amikor Dzsampal Gyaco utána szólt.

– Kérlek, utasítsd a megfelelő embert, hogy holnapra derítsék ki, a világ mely szegletében található Magyarisztán.

A férfi árnyékban állt, felegyenesedett, és ahogy beszélt, mécsesek lángja ragyogott a szemében.

– Kundun, az oroszlántrónus ura, Magyarisztán Európában van. Európa közepén. Hegyek veszik körül. Intézkedtem, hogy amint mondani méltóztattál, a megfelelő ember derítse ki, amit ki lehet deríteni róla. Amilyen gyorsan csak lehet. Más kívánságod?

– Menj, Lobsang, mielőtt még kitalálok valamit.

– Bármit, Kundun, amit csekély képességeim megengednek.

– Menj, menj. Mondd, alszol te egyáltalán?

– Természetesen, Kundun. Amikor lehet.

Miután alattvalója távozott, Dzsampal Gyaco elrágcsált egy darabka árpalángost, lenyelt két falat momót, és az esti elmélyülés helyett ismét elővette a „Nagy Ötödik” látomásos feljegyzéseit, melyek miatt már az előző éjjel is csak szemhunyasnyit aludt. Megkereste a rejtélyes sort, mely annyira megragadta, és hangosan felolvasta.

– Vágyom abba a titokzatos világba, melyről nem tudom biztosan, hogy létezik, de biztosan tudom, hogy mindaddig megközelíthetetlen, míg én én vagyok.

Dzsampal Gyaco, a nyolcadik dalai láma ezután leheveredett vánkosokkal teli ágyára, és amíg a láthatatlan szolgák eloltogatták a mécseseket, csak azokat hagyván égve, melyek az aranyból, jádeköből és szantálfából készült Buddhák áldozataiként pislácoltak, addig ő, süketen a sípok távoli visongására, a dobok tompa buffogására, megpróbálta megfogalmazni, hogy mit vár az álmától.

– Tudom, hogy a remény a gyöngék menedéke. Tudom, hogy a remény a megélt pillanat halála. Most mégis azzal a reménnyel térek nyugovóra, hogy eljutok oda.

Tizennégy

Dzsampal Gyaco álma

Odalent járhatatlan csúcsok, éles gerincek, jeges ormok és sziklataréjok. Aztán a hegyek elmaradnak, tágas, napsütött mezőkön, tocsogós réteken csíkos lovak, orrszarvúk és megnevezhetetlen, szép állatok legelésznek. Ligetes táj, kristálytisza patakok, mellettük bor, méz és illatos olaj forrásai csörgedeznek, színarany ágaikon gyémántot, zafírt, vörös rubint bimbóznak a fák. Márványpagodák tűnnek fel, köztük medencék, szökőkutak, lugasok és függőkertek. A pagonyok sétányain andalgó, pázsiton hancúrozó emberek bőre bronz-színű, sárga, ébenfekete vagy sápadt fehér. Nevetnek, csillogó vizekben lubickolnak, illatos szantálfa asztaloknál apró szemű, piros gyümölcsöket kóstolgatnak. Férfiak és nők mind anyaszült meztelenek. És mind-mind szépek, fiatalok. Testük hibátlan. Nem látni öreget, elesettet, koldust, leprást, dühöset. Senkit, akit munka izzasztana.

„Itt mindenki gondtalan? – ámuldozik. – Örök tavasz van? Nem ismerik a jeges szelet, a tikasztó hőséget? Nem ismerik az irigységet, kapzsiságot, erőszakot, háborút? Nem tudják, mi a veszély? A szorongás, a bánat, a rettegés? Nincs gyász?”

A gyanú hűvös fuvallata támad. Tudja, eddig is tudta, hogy álmodik. Eszébe idézi, amit nagy elődje látomásos önéletírásában olvasott.

– A hely létezik – suttojga –, de nem fizikai értelemben.

A pagonyok fölött színét veszti, elsötétül az ég.

– Ha valaki engedélyt kapna rá, és beléphetne oda, nem látna semmit. A tekintet számára ott minden rejtve van.

A mezők fölött elfeketül az ég, a kristálytisza patakok vize zavarosan zubog, a forrásokból bor és olaj helyett alvadó, fekete vér bugyog.

– Érzékszervek elől elzárt hely ez – suttogja a láma. – Aki készületlenül próbálja megköze-
líteni, azt elpusztítják a rettenetes jaksák és nágák.

A márványpagodák megrepedeznek, hamuként omlanak össze. Az emberek, állatok,
növények feloldódnak, elfolyó formákká válnak.

– A megvilágosodás és tudás honába nem vezet út. A cél és az oda vezető út is benned
van. Ha fölfelé indulsz, odalent van. Ha lefelé keresed, fönt van. Bármerre indulsz, biztos
lehetsz benne, hogy a hátad mögött van. Túlpartja a létezésnek, ahová csak belső úton
juthatsz el.

Semminek nincs megfogható alakja, minden mozog, fortyog, áramlik. A láma elhallgat,
bámulja álma rémlátomásait, és tudja, hogy álmodik, mégis tehetetlen. Kapu tűnik fel, óriási
barlang tátott szája, mögötte hosszú, éjsötét alagút. A másik kapu kietlen pusztaságra nyílik,
ami soha nem ér véget. A következő kapu a köd és sötétség rémisztő országába vezet, ahol
minden betolakodó bennreked, ahonnan nincs se tovább, se vissza, ahol még halál sincsen,
csak a borzalmas homály, komor tér, a semmi tudásának gyötrelmes végtelenje.

(Folytatás a következő számban)

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

AKKOR AZ UTCÁBÓL KIMEGY, VIZEK NAPFÉNYBEN, UTÁNASZÖKIK

*akkor az utcából kimegy, fel a dombra. nem nagy, nem széles, nem magas, itt hegy-
nek számít. komoly kilátásokkal kecsegtet. körbenéz, lát. innen balra a vízügyi mű-
tárgy vörös téglái, jobbra a kőzsilip szürke betonja. tíz lépés és egyetlen leágazás,
tévesút. választás, kérdésre nem felel. irány a kossuth emgétéesz betonfutója, tekeri
a kormányt, vagy ropog bakancsa alatt a frissen hullt hó, ázik az út szélére szorult,
gyülelész tócsák mellett novemberben, és akkor már nem is annyira mindegy,
mennyire esik, balra a házak vonalát szárítókötelek, górék és kémények bontják
elviselhető szakokra, jobbra a felsőtó nádfala akadózik, hajlong, bókol a szélben,
a tóvá szétterült csatorna szűk medrébe rég visszatért. a kiszáradt medence körül
zömmel fűz, akác, éger és gyertyán, a bokrokon fennakadt nejlonszatyorcátfakatok
ríkat a szél. *vizek napfényben*, innen is, onnan is fürdik a nap alatt a síkot felbontó, a
mélységgel kokettáló, sekély mederré szelődülő dunacsorgás. szivornyák és zsilipek
süppednek a távolban, alapjuk helyezkedik. nehéz eresztékeknek tömeg nem feszül,
a kézről dobott kukoricadara gombócai fenékre süllyednek, csomagtartóra kerül a
gondosan négyrét hajtott szatyor, surrog a dinamó kerékhez találva, az estébe hasít,
*utánaszökik.**

menj egyenesen a bekötőútnál balra be
az utolsó utcáig a kátrány legyen teveled
és a te cipőd talpát ha megolvadt kerülje el
mielőtt az alámerülő beton a földes út rücskeibe harap

[lehetett-e megfélelkezni
mindenestül a nyárfákról
ennyi tüsszögés vakarózás után

amikor a hüvelyeket összeszedhettük
borsó múltán kukoricával babbal
egy időben a döglött varjak között
turkálva a sehogy nem oszló lőporfüstben

akárhogy ordított nem kapta meg az ezüsből
fröccsöntött második winchestert a sifliben]

amikor keringeni kezdett a szél
a finom halmú fücsomókra
csorgott a lassan dermedő vér
puskapor szaglik mindenhol

[ahogy a víz az ég és a föld közé szorul

erről szól mindközönségesen erről
beszél magasság mélység köztes halmaz
állapota egészen nyilvánvaló csapzott
száguldó planéta vándorló halott csillagfény

[párolg a hordókból a növények alól
a bőr pórusain át a füsttel
a papírsárkány farka lobog az égen

amikor kinek sárga kinek fekete
olyiknak piros vagy zöld töltényhüvely
jutott eldugtuk a gatyazsebbe szakadásig
tömtük a nyereg alatt lógó plasztik szerelőtáskát

kezedben marad a kormányaszarv
a dombtetőről lefelé lassított
rémület minden gyorsan eldől]

ez az út húz érintőt a silókhoz
az év nagyobb részében üresen áll
most az őszi estében reflektorok teherautó-
fényoszorók ontják magukból bő vérű fényüket

[ömlik a gabona feneketlen szájakon garatokon át
rágatlanul növekszik a gyomorban

és kél egykori malmok zúgása
a kiszáradt folyóágak felől
a műúton kamionok gurulnak
a határ felé különben csend

csak néhány kései érkező motoszkaló zaja
tördeli a sötétre éledő egyenletes légzést]

a készülő álom mélyülő rendjét cakkokra vágja szeleteli
néptelen bokrok fagyossá hűlő vizek lassuló halak
növekvő étvágy hínárfoltok és apróhalak maradék rajai
két láb együvé menetel bedőlt fák haránt a pusztulással

felszaggatott idejét kerékabroncsba
fogató fosztogatott kies díszletek]

barna és vörös vérlemezkék töpörödő
ágak összehúzódozó testek tömegét
magára visszatakaró felszántott föld
didergő megfogyatkozott varjúrend

[megy nem fázik szájából elszállnak a pászmák mozdulatlanná sosem dermed

amikor megengedték a vadászok összeszedtük
őket világítanak éjjel az utcáról beeső fényben
hajnalban műszakot vált a mozaiküzem
jön a reggeles megy az éjszakás

ugatja a maradék flórát és faunát
tápfüst paprikás kenyér
vödörbe kötött malter
száraz gilisztatekergés]

akkor az utcába vissza, a dombról ereszkedik. lábbusszal, nem rollerrel, nem kerékpárral, nem botokkal, vödörrel, benne vizesen rugdalódozó szákkal. itt egynek számít, fejében komoly belátások garmadája. földre néz, áll. innen balra a közsilip betonja, jobbra a vöröstéglás zsilip. tíz lépés és lefelé fut, húzza az utca tölcseértorkolata. kérdést nem kapott. irány haza. házszám tizenkettő, egy tucat. a kerítések mögött emberek bontják fel az estét, viseletes ruhákban, bakancsokban, papucsban. fejük felett sötétké, alig felhős az ég. lenge-
genek a szárítókötelek, keringő kishalak a kútgyűrűben. vizek napfényben, innen is, onnan is fürdik a fényben a síkot felbontó, a mélységgel kokettáló, sekély mederré szelídülő duna, víz, csorgás. a maradék víz viczorog, robban a fényben. lassú mozgás, elemi erővel. szivorny-
nya este, zsilipek, kulcsra zárt kapuk és ajtók, másik oldalára fordul az alvó, nehéz súlyok húzzák a föld felé, fenékre süllyed, az ágykeret recseg. a kukoricadarálóval babrál, a beszo-

rult csutkát a garatból kézzel töri ki, a ládába potyog a sárga magfolyam, fogyatkoznak az aranyló, gyarapodnak a rőt, lemorzsolt csövek. pumpál a szivattyú a vízhez utat találva, az esti kertre ömlik, vágja a sugár a port, áztatja a leveleket. meghúzza a slagot, vízszintesen a lebukó nap irányába vág, kaszál oda és vissza, nagyujjával befogja a csővéget, így lehet egyedül sebesség, vízhozam ura. nézi a felhőket, legyint. hallgatja az apadó folyót. kicsit vár még, utána szökik.

SZALAI ZSOLT

ALÁMOSSA

Bedőlt drótkerítés. Lassan,
meggörnyedve feküdt a földre,
súlyától kifordult
a tartóvas is.

A rozsdás rombuszokon lecsapódik,
pereg az őszi pára,
és a málló járda gödreibe
gyűlik a víz.

APA NÉLKÜLI FIÚ

A szerszámaid már nem teheted tönkre,
nem pakolhatod szét.
Csak össze.

Ennyi maradjon legalább,
folytatódjon az alig néhány leckés tanítás.
Fenőkés, spakni, bekészítve
a veranda alatt, a nádtető szarufái alá.

Fabrikálva ebből-abból, és mégis mívesen.
Fahasábból hajó, kifúrni az árbócrúd helyét,
kukoricalevél vitorla, fásszínben képzelt armada.

Töltényhüvelyből vésőnyél;
fogolymunka lehetne,
sohasem látott dédapádé.

Egy férfi ősödtől sem kérdezheted meg,
hogyan lehet a lőszer szabaduláeszköz.

Apák nélküli fiúk, fiuk nélküli apák.

CSAK TAKARÍTOK

A fészerből már nem gördülsz ki,
nem indulsz hozzánk a traktorral szüretre,
hogyan újítva feladjam a vödöröt, és te elvedd nevetve,
felhúzza a platóra, zötyögjünk együtt, préselni a báródombi szőlőt.

A pincéből nem árulsz ki bort,
a demizsonokról lerohadt a hancs
(apám kérte, hogy az ivásból visszaránts?),
az ajtó jól zár, a lopókat albinóvá száradt pókok őrzik.

Nem csenget senki kérni két litert hozott kólásüvegekbe,
mi sem köszönünk egymásnak a piacon szemlesütve, hebegve.

A poszméhek kirepültek, a nádtetőt ledarálta az idő.
Nem húzhatsz ki egyetlen szálát, beázik, a fal kidől.

Csak takaríthatok utánad.

KÉSZŐ

Túlérett alma tottyan a földre a széthasadt fáról.
A fűcsomók közt csiganyál fénylik a viaszos héjon.
Jönni ide és elmenni innen egyaránt késő.

GYÖRY DOMONKOS

A GÉZA

The man with the dog – ordította a kollégium homályos folyosóján, kicsit tántorogva követtem, féltem, hogy megszidnak bennünket, csodáltam a felszabadultságát, és némi zavart éreztem a rendbontás miatt. A jó bajor sör kesernyés íze és a tatárbifsztek emléke az ínyemen zongorázott. Tőle tanultam, hogy „isten őrizz” bekeverten kérni, jöjjön csak a nyers, darált marhahúsból készült pogácsa, a közepébe ültetett tojássárgájával, körbevéve fokhagymával, borssal, sóval, paprikával, vajjal, majoránnával. Azt is ő mutatta meg, hogyan passzírozom evőkanálba villa segítségével, no meg azt is, legyen bátorságom további pirítóst kérni, ha a letakart vesszőkosárkában érkező szeletek elfogynak. Mert abból soha nem volt elég, mintha a kenyéren spóroltak volna, pedig ez általában rendesen, hagyományosan

készült, diszkréten száraz, éppen csak kicsinykét barnás és ropogós, nem olyan, amit anyám csinált otthon: étolajos serpenyőben mindkét oldalán megkapatott karéj, fokhagymával gondosan bedörzsölt, enyhén csurgós, gyomrot égető. Vidéki fiúként számomra mindez újdonság volt, de a pesti focin vastagodott vádlijú, nagy fejű, húszévesen csaknem teljesen kopasz, egy kicsit Gorbacsovra emléktető srác mindig tudta, hogy miről mit gondoljon, mit cselekedjen, és ezek véghezvitelével, kimondásával nem is habozott. És ha úgy hozta a kedve, a kétnapos szállásunkon ordította kedvenc dalát.

Bár két ellenkező végletet képviseltünk, már az első napon megegyeztünk, hogy osztozunk a bérelt szobán, amiből egyenesen következett a kocsmák felfedezése és az, hogy éveken keresztül hallgassam, miként állította fel seregét Tomori a mohácsi síkon, milyen zseniálisak voltak Görgey felvidéki hadműveletei. Aztán egy idő után szerelméről, a főnök asszonyáról is mesélt, aki húsz évvel lehetett idősebb nála. A különbséget nem említette, de ez a tárcájában tartott fotóról nyilvánvaló volt, amin egy picikét fennakadtam, közben fel se vetődött bennem, hogy közöttem és a között a hölgy között, aki akkoriban „cicámnak” becézett, szintén volt másfél évtized. Beszédes természetem ellenére csendben figyeltem, mert lenyűgözött „a Géza” sodró lendülete, társaságában elcsitul a fecsegésre készítő, szorongó lelkem.

Persze eljött a válság ebben a folytatásos történetben is, a banális, szokásos válság, mert az mindig eljön. Apró angyal röppent az égbe, ezt már nem bírta el a kapcsolat, majd a nagyfőnök is lépett, nem nézte jó szemmel a hierarchiát sértő szerelmet, talán irigyelte is. Gézának mennie kellett a munkahelyéről, pedig azért tanult levelezőn, hogy náluk dolgozhasson.

Megmozdultak a pesti barátok, segítettek új, fantáziátlan állást találni, én, a vidéki gyerek pedig hallgattam és kérdeztem és megértettem, és ittuk a sört, közben Tomori összenézett Görgeyvel, vállalt vontak, ellovagoltak Békásmegyerre, csak a búslakodás maradt, milyen lenne apaként és férjként...

Nem sokkal később felmerült egy új lány neve. Kisveréb csúnyán ráfázott egy kapcsolatra, piciny volt, csalódott és elesett. Védelmet, gondoskodást igényelt. A barátok megterelgették őket, mígnem. Már Géza apró lakásában éltek, amikor a pesti bagázs egy különösen ellenszenves figurája valamelyik buli hajnalán, némi Jägermeistert Géza arcába lehelve az odébb pihengető Kisveréb felé bökött, és félreérthetetlen hangsúllyal megkérdezte: „Meséljek?”

Már nem emlékszem, hogy mit válaszolt, azt biztosan nem, hogy „igen, mesélj”, de pofán se verte a nagymellényűt, pedig én megtettem volna a helyében, noha nem voltam olyan jó kondiban, mint ő. Az biztos, hogy a kérdés beleégett a lelkébe, és ezt követően számtalanszor megvitattuk, ahogy azokat az intim jeleket is, amikből arra következtetett, hogy Kisverébnek igencsak hányatott sorsa lehetett. Ilyenkor a szokásosnál több sör fogyott, fantáziámban ezerféle módon leckéztettem a nagymellényűt, közben tudtam, hogy talán azért teszem, mert egy hasonló figurára emlékeztem.

Véget ért a főiskola, letelt a halasztásom, bevonultam katonának, aztán az egyik hétvégén feltűnt a kaszárnyában a Géza, és ünnepélyes komolysággal bejelentette, hogy feleségül veszi a Kisverébet, és szeretné, ha én lennék az esküvői tanúja. Még soha nem voltam esküvői tanú, így örültem, bár kicsit szorongtam is, hogy miből veszek nászajándékot nekik. Aztán egy hónap múlva ismét meglátogattam, és nehézkesen feltöredezett belőle, hogy bizonyos

bonyolult családi történések miatt inkább másra testálták ezt a tanúskodást. Ez egy kicsikét bántott, de éreztem, hogy ebben már nem a Géza döntött, hanem valamely magasabb fórum. Az esküvőre nem mentem, ezért írt, ha hosszú eltávra megyek, látogassam meg őket, aztán később is hívott, majd megint, így nem volt mese, néhány hónap múltán pár üveg itallal a táskámban felkerekedtem.

Kisveréb töltött csirkét készített római tálban, ízlett, de nagyjából eddig ment simán a közös program, kínlódva próbáltunk társalgási témákat keresni. Kisveréb felhívott néhány havert, azok azonban nem értek rá. Bár ottalvósra invitáltak, felvettem, hogy akkor én most hazamennék a szüleimhez, amire Kisveréb bántóan fürgén ugrott a vasúti menetrendért, és láthatóan elszontyolodott, amikor kiderült, hogy már csak hajnalban lesz vonatom.

A Keleti pályaudvar parkolójában Géza a műszerfalra meredt, előhozta megint a sérelmes témát, majd azt mondta, hogy ha majd Kisveréb gyereket vár, akkor el tudunk menni sörözni. És akkor beszélgethetünk. Ezt ugyan nem értettem, de lelkesen helyeseltem, majd kiléptem a piszkossárga fénybe.

Húsz évvel később a kezembe akadt Kristó Gyulának az Árpádok századairól írott, világoskék, puha táblás jegyzete. A hátsó fedélen virított a Géza telefonszáma, ahogy azt az első találkozásunkkor feljegyeztem. A harmadik csöngetésre felvette a kagylót, azt mondta, örül a hangomnak. Gyerekeket hallottam a háttérből. Megegyeztünk, hogy egyszer majd elmegyünk sörözni. Hallgattunk egy kicsit, mielőtt letettük a telefont.

KÖTTER TAMÁS

AMI JÁR, AZ JÁR

Kiss tudta, hogy kézbe kell vennie a dolgokat. Valamit kezdeni kell a helyzettel, ez elkerülhetetlen. Igen, be kell mennie, és ki kell állnia magáért. Azon melegében, addig kell az ügyet elintézni, amíg tart a lendület. Mielőtt elkezdődik a karácsonyi szünet. Bemegy, és az asztalra csap. Na nem a szó szoros értelmében, azt nem kockáztatná meg, de azért kiáll magáért. Elmondja, amit ilyenkor kell. Végtere is igaza van. Csak szépen, nyugodtan, jól előkészítve – futott végig még egyszer a tervén –, aztán a végén már lényegre törően. Miközben így biztatta magát, érezte, ahogy adrenalin járja át minden porcikáját, és ez végre tettekre sarkallja. „Gyerünk!” De hiába adta ki magának a parancsot, mégis nehezen szánta rá magát, hogy a munkahelyéről szolgáló toronyház felé vegye az irányt. A cipőtalpa szinte ragadt az épület előtti teret borító hatalmas betonlapokhoz, alig bírta elszakítani a talajtól, s ettől úgy emelgette a lábát, mint egy asztronauta. Az őrtoronyként magasba szökkenő irodaház vészjósló, néma tömege elég volt hozzá, hogy úgy érezze, elszáll minden nagy nehezen összegyűjtött elszántsága, a lelke összetöpörödik. Ahogy parányi hangyaként közeledett az épülethez, úgy fokozódott a teher, egyre jobban érződött az építmény irdatlan súlya, érezni vélte, hogy emelkedik a levegő nyomása, s amikor

végigfuttatta a szemét a futurisztikus űrrakéta burkolatát idéző külső alumíniumbordáza-
ton, az volt az érzése, hogy a tetőn felállított antennaerdő felkarcolja a szürke decemberi
 eget. A legnagyobb lelkerőre a küszöb átlépéséhez volt szüksége: egy pillanatra úgy tűnt,
 mintha az ajtóra nehezedne az épület teljes tömege. Egy szívdobbanásnyi időre meg is
 torpant, hogy újra összeszedje a bátorságát. A majd két emelet magasságú előcsarnok a
 plafonról lelógó zöld növényekkel, az érkezők zsongásán is átszűrődő, szabad szemmel
 szinte láthatatlan hangszórókból áradó lágy, andalító zenével némi megnyugvást hozott
 Kiss még csak most kezdődő golgotajárásába. De nem volt menekvés, mert már jött is a
 lift: a légnymástól pattogott a füle, a lába odapréselődött a padlóhoz. Lehunyta a szemét.
 Timi, ez a szemét kis kurva, miatta van minden! Miatta kell Kissnek, bár semmi kedve nem
 volt hozzá, hamarosan bejelentkeznie a főnökéhez! A hülye kurva, mindig kavarta a szart.
 Két hónappal ezelőtt rábeszélte a hűgát, egyben Kiss feleségét, hogy hagyja ott a viszony-
 lag jól fizető, kényelmes, nyolctól négyig tartó, igaz, kissé unalmas minisztériumi állását
 – „de hát, istenkém, ki az, aki elmondhatja, hogy izgalmas a munkája?!”, érvelt Kiss, persze
 eredménytelenül, az ötlet ellen –, és „valósítsa meg önmagát”. Adrien azóta virágkötészetet
 tanult, és azt tervezte, hogy saját boltot nyit. Egyszer. De hol van az még!

És amikor ez a sok gond hirtelen rászakadt, újra előkerült Timi. „A rohadt életbe, az ember
 még a rokonaitól sem érezheti magát biztonságban”, dühöngött magában, amikor szom-
 bat este egy férfival az oldalán váratlanul beállított hozzájuk a sógornője, neki pedig kény-
telen-kelletlen fel kellett állnia a tévé elől. Timi, mivel egyedül élt – és legalábbis Kiss úgy
 látta, esze ágában sincs családot alapítani –, gyakran váltogatta a partnereit. Ezt a Géza
 nevű férfit sem látták azelőtt, akit felhozott. És persze mindig kitalált valami hülyeséget,
 amivel megfertőzte Adrient, és amiért így vagy úgy, de végül Kissnek kellett fizetnie. Két hó-
 nappal korábban arra vette rá a feleségét, hogy „valósítsa meg önmagát”, most meg azzal
 vadította, hogy a karácsonyi szünetet vagy legalább egy részét, ahogy Gézával ők is teszik,
 töltsék külföldön. „Mi Barbadosra megyünk”, adta meg a kegyelemdőfést a nővérenek.
 „Igaz, drágám?!”, fordult a mesésen hangzó utazás Kiss által feltételezett finanszírozója, Géza
 felé. „Ahogy mondod, édes. Elmegyünk a télből a nyárba”, felelte a télvíz idején is szolári-
 umbarna, Kiss-sel egykorú férfi, akiről abban a bő órában, amíg Kissék lakásán tartózkodtak,
 a következő néhány fontos, legalábbis Timi szerint fontosnak tartott dolgot tudott meg Kiss
 és a felesége: bróker, s bár még csak harmincéves, de már van mit a tejbe aprítania.

Kiss nem akart külföldre utazni, rettegett a készülődéssel együtt járó veszekedésektől,
 megviselte az utazás nyűge, a lélektelenül berendezett szállodaszobáktól kirázta a hideg.
 Bőven megfelelt neki a három nap, amelyet a két ünnep közt terveztek a feleségével
 eltölteni Sárváron. És most, hogy ő volt az egyedüli kereső a családban, egyébként sem
 engedhették meg maguknak ezt a luxust; hirtelen úgy érezte, hogy minden, de minden,
 amin eddig ketten osztoztak Adriennel, most egyedül az ő vállára nehezedik: a számlák,
 amelyek egyre nagyobbak lettek, a felesége tanulmányainak költsége, és persze ott volt
 még a virágbolt is. De szerette a feleségét, amennyire tőle tellett, szerette, és szerette volna
 boldoggá tenni – már csak a családi béke kedvéért is.

„Hm”, válasz gyanánt nagyjából ennyire futotta Adrientől, amikor meghallotta a hűga
 és Géza vakációtérveit. Kiss meg sem szólalt, elég volt egy pillantást vetnie a feleségére:
 a pengevékonyra összeszorított száj, az arcán átfutó árnyékot kísérő idegrángások, a villá-
 mokat szóró tekintet azonnal megértette vele, hogy mit takar ez a fájdalmas köhintéshez

hasznos hangfoszlány. A nők közt, pláne ha testvérek, elkerülhetetlen a rivalizálás. És ebben a versenyben – elég csak Barbadosra gondolni – Adrien most kétségkívül hátrányba került.

És most, a liftben, elég volt neki, ha csak eszébe jutott Géza szoláriumbarna arca meg Barbados – amiről az utazással együtt járó, egyébként valószínűleg tetemes kiadásokra szót sem vesztegetve olyan könnyed eleganciával és természetességgel beszéltek Timivel, mintha valamelyik szomszédos országba ruccannának ki egy hétvégére –, hogy úgy érezze, igaza van a feleségének, amikor a pár távozását követően egy pszichológus rideg, távolságtartó hangján így foglalta össze mindazt, amit Kissnek a saját életéről – legalábbis Adrien szerint Barbadosról nézve – tudnia kellene: „Zsolt, úgy érzem, hogy a munkahelyeden nem becsülnek eléggé, ezért elakadt a karriered. Valamit tenned kell ez ellen!”

– Tíz percem van – mondta Kardos, Kiss főnöke, egyben annak az ügyvédi irodának a tulajdonosa, ahol Zsolt egyetem után előbb jelöltként, majd alkalmazott ügyvédként dolgozott. Tulajdonképpen ez volt élete első és mind ez idáig egyetlen munkahelye. A sötétkék alapon halvány rozsdabarna csíkos öltönyt viselő, parfümilletet árasztó ügyvédet Kiss az íróasztala mögött találta. Az ügyvéd minden figyelmét az asztalán előtte fekvő akta kötötte le.

– Holnap elutazom, és addig még sok a dolgom – tette hozzá magyarázatképpen, miközben egy pillanatra felnézett az aktából.

– Értem – bólintott Kiss. – Ígykszem rövidre fogni.

Azzal a haditervvel lépett be Kardos ajtaján, hogy előbb beszámol az egyik folyamatban lévő olyan ügyéről, amely nemrég kiváltotta az egyébként valóban elfoglalt főnöke érdeklődését, legalábbis a hétindító értekezleten néhány kérdés erejéig időt szentelt rá, majd, miután Kardos ily módon megbizonyosodik kompetenciájáról és szorgalmáról, egy váratlan fordulattal, kellő szerénységgel, de határozottan előáll a fizetésemelés iránti kérelmével. Mert ahogy a felesége szombat este – miután megegyeztek abban, hogy valóban elakadt a karrierje, a helyzetéhez képest keveset keres, és ezen csak egy radikális fizetésemelés segíthet, amelynek foganatosítását Kiss haladéktalanul kezdeményezi a főnökénél – összegezte az ügyben most már a család mindkét tagjának az egybehangzó álláspontját: „Ami jár, az jár!”

Kardos kellő távolságot tartva – ami óvatos tegeződésben testesült meg –, de elnéző szeretettel bánt a munkavállalókkal; rá jellemző módon nagy türelemmel hallgatta Kiss előadásnak is beillő beszámolóját a kártérítési ügyről, és csak nagy ritkán akasztotta meg egy-egy kérdéssel: „hogyan állunk a szakértővel?”, „az elévülést vizsgáljátok?”, vagy ilyen és ezekhez hasonló közbevetéssel: „na ne vicceljünk már!”, „semmi esélyük”, hogy jóval a tízperces határidő letelte előtt, mint egy diákot a felelet végén, megdicsérje beosztottját:

– Gratulálok, Zsolt, szép munka volt! Csak így tovább!

– Köszönöm – felelte Kiss, s amikor lopva az órájára pillantott, elégedetten nyugtázta, hogy még kerek két perce van, hogy szóba hozza jövetelének tényleges okát, s már szólásra is nyitotta a száját, amikor a főnöke ezzel a váratlan kérdéssel fojtotta belé a szót:

– Na és hol töltitek az ünnepeket?

Ez a váratlan kérdés megzavarta Kist. Pedig mennyit gyakorolta magában azt a rövid kis monológot, amelyben utalt volna az irodában töltött évekre és az ez idő alatt megoldott ügyek számára, hogy végül udvarias, de határozott módon bejelentse a fizetésemelés iránti igényét, ami – legalábbis a felesége szerint – ennyi év és ilyen kitartó, szorgalmas munka után kérés nélkül is járna neki.

Nagy sokára tudott csak megszólalni:

- Sárváron.
- Aha – nyugtázta Kardos Kiss válaszát, majd így folytatta a faggatózást: – És melyik hotelben?
- Onyx – vágta rá Kiss, mint egy robot.
- Mi a Maldív-szigetekre megyünk – váltott témát Kardos, akire a hotel nevének említése szemmel láthatóan semmilyen hatást vagy legalábbis olyan benyomást nem tett, hogy érdemesnek tartsa akár egy másodpercet is áldozni a vele kapcsolatos további kérdésekre a drága idejéből. – Én mondjuk Kubába szerettem volna menni – kalandozott el Kiss főnöke olyan ábrándos tekintettel, mint aki már a tengerparton szürcsöl valamilyen rumos koktélt.
- De a feleségem őnagysága másként döntött – szabadkozott egy fintor kíséretében, bár egyáltalán nem tűnt szomorúnak, hogy a szocializmus egyik utolsó, igaz, már omladozó bástyája helyett a kapitalisták egyik nyaralóparadicsomában kénytelen eltölteni a téli szünetet.
- Kuba sokkal olcsóbb – morfondírozott szinte magában Kardos, miközben a fejét ingatta.
- De őnagysága szerint jár nekünk a Maldív-szigetek – nevetett fel. – Na – nézett Kissre, akire atyáskodó jelleme ugyanúgy kisugárzott, mint mindenki másra az irodájában –, mit szólsz ehhez, Zsolt, jár nekünk ennyi?
- Ami jár, az jár – felelte Kiss, amire az ügyvéd helyeslően bólintott. Ettől az apró mozdulattól és az azt kísérő elégedett mosolytól Kiss újra erőre kapott, rendezte a gondolatait, és megszólalt: „Ha már itt tartunk...” Illetve csak megszólalt volna, mert alig hagyta el az első hang a torkát, Kardos az órájára pillantott, és aznap már másodszor a szavába vágott: – Zsolt, kérlek, bármiről van is szó, majd a téli szünet után beszéljük meg. Mint mondtam volt, holnap utazom, és még sok a dolgom – mondta, aztán mintegy jelezve, hogy a beszélgetésük véget ért, újra az előtte fekvő akta fölé hajolt.
- Zsolt!
- Kiss már az ajtót húzta be maga után, amikor a főnöke utánaaszolt.
- Igen? – fordult vissza abban a hiú reményben, hogy Kardos szavak nélkül is megfejtette jöveteleének valódi okát, és hirtelen megszólalt a lelkiismerete, hogy az egyik legjobb, leg-hűségesebb munkatársát ilyen méltánytalan módon kezeli, legalábbis anyagilag.
- Ha már ragaszkodsz Sárvárhoz, én azt javaslom, hogy menj a Spiritbe. Nem olcsó, de hidd el, nem fogod megbánni – mondta mintegy atyai jótanács vagy útravaló gyanánt Kardos, anélkül hogy felnézett volna az aktából.
- Gondoltam – mondta csalódott arccal az asztal túlsó oldalán a Kiss-sel szemben helyet foglaló ötven körüli ügyfél, miután Kiss tájékoztatta arról, hogy minden, de minden, amit a feleségével a házasságuk alatt akár együtt, akár külön-külön szereztek, függetlenül attól, hogy ki mennyit dolgozott vagy nem dolgozott, keresett vagy nem keresett ezen idő alatt, házastársi közös vagyonba tartozik, amelyen így egyenlő arányban osztoznak.
- Tudja – folytatta az ügyfél, mintha még lenne egy szemernyi remény is rá, hogy nem kell osztozkodnia mindazon, amit élete során egymaga hordott össze fáradtságos munkával, mialatt a felesége a legkülönbébb hobbijainak és félbehagyott, ezért aztán sikertelen vállalkozásainak szentelte az életét –, azt gondoltam, hogy fairebbek a törvények, és figyelembe veszik, ha az ember kidolgozza a belét.
- Nem. A törvények tesznek erre, és ezt Kiss száraz, hivatalos hangon, néhány szóban közölte is az ügyféllel, aki a valóság pörölycsapásaitól egészen összetöpörödött a székekben.
- Szóval minden: ház, nyaraló, kocs, bankszámla?!
- Ügyvéd úr?! – szólt rá az ügyfél, miután Kiss nem válaszolt.

– Igen – riadt fel a gondolataiból Kiss.

Most vette csak észre, hogy túlságosan is leköti a figyelmét a Kardossal folytatott iménti beszélgetés. Majdnem elfeledkezett arról az arany szabályról, amit kezdő korában éppen a főnöke tanított neki: „Azzal kezded, hogy jól lebaszod a fütyit, és szembesíted a saját hülyeségével, ami miatt most egy ügyvédi irodában kénytelen ülni”, magyarázta Kardos a szakma egyik alapfogását, „ettől majd kétségbeesik, és elveszti a maradék önbecsülését is, és innentől fogva már úgy kapaszkodik beléd, mint a fuldokló az utolsó szalmaszálla, és persze fizet, mint a katonatiszt”.

– Minden – csapott oda kegyetlen pontossággal a legfájóbb pontra a képzeletbeli pöröllyel Kiss.

– Hát most mondja meg, ennyi munka után ez jár nekem?! Ez?! Mindennek a fele? – folytatta az ilyenkor szokásos sirámokat az ügyfél.

– Miért nem kötöttek szerződést!? Ha szerződést kötnek, akkor most nem lenne miről beszélgetnünk – lendült újra a pöröly, de most már a Kardos doktor által tanítottak szellemében. Ez a rövid, négy szóból álló kérdő, majd az ezt követő vádlón hangzó mondat világosan megmutatta az ügyfélnek is, hogy milyen hülye volt, illetve még most is az, amit ideje lenne végre belátnia.

– Én szerettem... Fiatal házasként nem volt semmink... Nagy terveink voltak... – érzékenyült el az ügyfél egy pillanatra.

Ez a váratlan emberi hang és a mögüle felsejlő, Kissnek nagyon is ismerős emberi érzések egy pillanatra megakasztották a pöröly lendületét. Utálattal gondolt rá, ahogy este az elébe siető Adrien ránéz majd, amikor közli vele a sikertelen bértárgyalás eredményét; később pedig, már bent a lakásban, kérdezősködni kezd: mit mondott, miért nem stb., ráadásul olyan lemondó és feddő hangon, amelytől Kiss majd még kellemetlenebbül érzi magát.

– Most meg – folytatta az ügyfél – azt hajtogatja, hogy ami jár, az jár.

Ennyi elég is volt, hogy újra magasra emelkedjen az a pöröly, amelynek forgatására Kardos annak idején kitanította, és teljes erejéből lesújtson áldozatára.

– Maga egy hülye fasz! Egy igazi hülye fasz! – üvöltötte magáról megfélemedkezve Kiss.

Őt magát is meglepte a kirohanása.

Ügyféllel ilyen messzire, legalábbis tudomása szerint, még Kardos sem merészkedett.

– Igaza van, az vagyok! Hát tudom, hogy az vagyok! – tört ki egy rövid, de annál mélyebb hallgatás után hisztérikus nevetésben az ügyfél. – És tudja, hogy mit mondok magának, dokikám!? – szegezett most ő egy kérdést az ettől a váratlan őszinteségtől megszeppent Kissnek. – Nemcsak egy hülye fasz vagyok, de úgy látom, hogy ráadásul elbasztam az életemet! Méghozzá – szinte már fuldokolt a nevetéstől – az egészet! Úgy, ahogy van, az egészet!

Kiss, miközben együtt nevetett a térdét csapkodva vadul hahotázó ügyféllel, azon kapta magát, hogy képzeletben előbb Barbados, aztán a Maldív-szigetek napsütötte, hullámok mosta homokos partjain bolyong, de elég volt egy pillantást vetnie az ügyfelére, és máris sápadt a napfény; a paradicsom igéző képeit hamarosan Sárvár szürke, téli valósága váltott fel. De ez nem szegte a kedvét, csak nevetett tovább. Arra gondolt, hogy nem történt tragédia, hiszen valami mindenkinek jár az életben, igaz, van, akinek több, és van, akinek kevesebb.

ENDREY-NAGY ÁGOSTON

HÉJ, HÚS, KÖPENY, MAG

Mindig küszködtél a trópusi természeteddél.
A mindennapos zivatarokat jól túrték hajtásaid,
de a négy évszak négy túlélési módszert kíván,
úgy érzed, képtelenség helytállni.

Többszörjelentések húzzák le ágaid:
virágozról nemi szervekre gondolnak,
szíromhullásod paradicsommadarakat utánoz,
terméseiddel a földnek adakozol.
Rikító vörös szorongás örvölgő leveleid fonákján.
Bár a bosszú nem illik ilyen virtuóz növényhez,
a következő szezonról ízetesnek tűnő
mérgező bogyókat érlelsz. A kísérletezők
néhány vérhányással megtanulják a határaidat,
még szobanövénynek sem akarnak többé.

Rettegés pereg bibédéről, nincs okod aggódni
privát termésedért. Nem fogják tudni,
hogyan lényeged változatlan maradt:
héj, hús, köpeny, mag.

DÚNEBESZÉD

Amikor ráébredtél, hogy bármikor gyilkosnak kiálthatnak
a férfiak zöldellő ligeteiben, elzarándokoltál
a generációkon túlfújó hamszín földjére, Sivataganyához.
Az utat kiégette emlékezetedből a láz,
arra eszméltél, a homoksín istennőhöz beszélsz, talán órák óta.
Tekintete aszövőlg, berepedezett ajkait sokáig nem nyitotta ki.

*Értelek, mondta végül, nem is tudod, mennyire.
Két ujjával felnyúlt hüvelyébe,
majd kihúzott egy megtermett sivatagi rózsát.
Ez az egyetlen, amit tehetsz: tömd tele ezekkel a méhed,
egészen a méhszájig, dörzsölj magadba homokot,
mard magad meddővé, és megmenekülsz a felelősségre vonástól.
Járhatsz bárhol, csak kerüld a petédre éhes ligeteket,
az atyák telepítette kerteket, mert úgy aláznak meg,
hogy a sivatagi bolyongás sem készít fel rá.
És tanuld meg a dűnebeszédet; ne állj ellen a szélnek, hagyd,
hogy szavaid és elveid formálják és vándoroltassák.*

Elhallgatott, látható fájdalom nélkül újra feldugta a sivatagi rózsát.
Másik kezével átnyújtott néhány apróbbat, majd elaludt.
Egy kővel szétzúztad a kristályokat, törmeléküket elsöpörted.
Összeszorított szájjal nekivágtál a sivatagnak, keresni egy oázist,
hogy esőerdővé neveld.

TÜZEK

Messze mögöttünk az őserdő,
fülünkbe már nem susog a burján,
este hosszúra nyúlnak tagjaink,
még nem a nap adja bátorságunk.

Kihánytuk az almát, fogzománcunk csikorog.
Nyújtózunk kelet felé, a füst gomolygásából
merítünk erőt. Az mutatja: él, ahová tartunk,
sőt virul, folyik a munka, mert mi más a munka,
ha nem égés és égetés, a tűz jutalmából.
Üres gyomrú zárándokok úton a civilizáció felé.
Éveknek tűnik, ami a térkép szerint hat nap,
időérzékünk a vízzel együtt hagyta el testünk.

Szánk a nyers húsról emlékszik, de ismerős lesz
a sült porhanyóssága is; az ígéret földjén majd
csupa meleg, kényeztető tölt meg. Hánytatjuk
magunk, ha eszünkbe jutnak a gyümölcsök, hiába
csak sav tör föl. Kigyulladt kert hamujából csírázó
új növényzet. És éjszakáink őrzik narancsfényű felhők,
úti célunk felett kémlelnek.

Sárgába fordulnak ködeink,
kifújta belőlünk a szél minden
Napba vetett hitünk. Nyomaink kígyók,
éhesen figyelik kitartásunk.

Az utolsó nap kifeszítettük szemhéjunkat.
Nem akartuk, hogy pislogás törje meg
a felbukkanó látképet. A sivatag elé odaképzeltük,
ahogy pávahúst vacsorázunk, felfaljuk a gőgöt, tiszta
borral öblítjük, éjjellátókkal nézünk a nagy tüzekbe,
és végleg megtisztulunk.

Szárad szaruhártyánk, repedezik
a látvány. Csak ezért, csak ezért lehet,
hogy az ígéret földje égő város,
gigászi tüzekkel.

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR

SZAFARI

Egy tevé állt az út közepén, és rágott az üvöltő nap alatt. Bámulta a piros dzsipet, amiben ültünk. Az volt az érzésem, azért állt az út közepén, hogy mutassa, hol menjünk be a sivatagba.

Ashraf ideges lett, addig dudált a tevének, amíg az le nem ballagott az útról.

Akkor láttam utoljára ilyen feldúltnak, amikor éjszaka érkeztünk az ópiummezőhöz. Tél volt, a vádikban tavakat növesztett az eső. Még a négykerék-meghajtású kocsival is kerülni kellett, ezért értünk oda éjszakára.

A reflektor fényében vörösen égtek a mákvirágok, Ashraf pedig attól félt, nem szólt senki sem a szikla tetején lévő őrnék, hogy jövünk. A nagy ijedségben esetleg belénk ereszt egy sorozatot. Nem volt semmi gond végül.

Ashraf most amiatt dühöngött, hogy valami kairói kirándulócsoporthoz kapja a tevét a kisbuszával, amitől a beduinok idegesek lesznek. Kétezer éve legeltetik az állataikat szabadon, ugyan miért nekik kellene alkalmazkodniuk holmi városiakhoz?

Szóval ledudálta az útról a tevét, amely sértődötten visszaringott a kősziklák közé, és majszolni kezdett valami gázt.

„Minden rendben, Háfiz?” – fordultam hátra a gyerekekhez.

„Igen” – cincogta vékony, mutálás előtti hangon.

„Akkor menjünk.”

A dzsip kerekei felverték a port, és már bent is voltunk a pusztában.

Hónapokon keresztül készültem arra, hogy elviszem a gyereket Egyiptomba. Már a múlt évben terveztem, de közbejött a Covid. Előtte az anyja jött közbe, aztán az iskola. Tizenkét éves, mire itt van.

Biztosra mentem. Kinyomtatattam a formanyomtatványt, ami igazolja, hogy az elvált szülő nem éppen elrabolja a gyermekét. Eszter és a gyerek anyjának a pasija tanúzta le az utcán. Az történt, amire számítottam: a kutya nem kérte az egész utazás során. Ezek a dokumentumok akkor érdekesek, ha nincsenek az embernél.

„Tériszonyos vagyok” – mondta a gyerek a repülőgépen. Egy ideig félt, aztán megunta, és játszott a konzolján. Ment le a nap, amikor leszálltunk Kairóban. A homokszínű házakon lassan csorgott le a fény.

Taxiba szálltunk, és a lakásra vitettem magunkat. Átmentünk a Níluson, lustán ringtak rajta az állóhajók a délutáni káoszban. Érzelmes hangulatba kerültem.

„Fiam, amikor leszálok, én mindig elmondok egy fohászt Kairóhoz, hogy segítsen rajtam” – mondtam a gyereknek. „Ez a mindenség anyja, ennek a városnak lelke van, és mindig jó volt apádhoz.”

„Oké” – válaszolt a gyerek.

Egy órán keresztül vergődünk a forgalomban, mire hazaértünk. Megkértem a házimestert (ha lehet annak nevezni a férfit, aki a két feleségével és a négy gyerekével a lichthófban lakik), hogy takarítsanak ki. Ragyogott a lakás.

Kimentünk a tetőteraszra, a sziklakertbe. A Nílus felől hűvös iszap szagát hozta a szél, keveredett a fűszerek és a sivatag szagával. A város drágakőként ragyogott a lábunk alatt.

„Na, hogy tetszik Kairó?” – kérdeztem a fiamat elcsukló hangon.

„Szerintem szar. Van internet?”

Hosszasan szidta a gyerek a káoszt, a szemetet, sorolta, miért élehetetlen minden, én meg úgy éreztem, hogy pokoli hosszú lesz ez a három hét együtt. TikTok-videókról beszélt, amiket sosem láttam, youtuberekről, akiknek a neve ismeretlenül csengett. Elképzelésem sem volt, hogyan tudok kapcsolódni hozzá.

Az mentette meg a helyzetet, hogy egy galamb fészkelte be a hálószoba ablakkeretébe. Annyira megijedt tőlünk, hogy körbe-körbe röpdösött a szobában, kétszer lecsapta a ventilátor a plafonon. Háfízna kellett megfognia és kitennie az ablakon. Ez tetszett neki, de a két fióka az ablakban még jobban tetszett.

A napok többsége azonban arról szólt, hogy „fáj a fejem, fáj a hasam, fáj a lábam”. Ha nem erről, akkor az volt a téma, hogy milyen új játékkonzolt szeretne. Órákon keresztül tudta magyarázni egy-egy márká technikai leírásait.

Dahabba éjfélkor indultunk. Reméltem, hogy a gyerek végigalussza az utat, és nem rendez drámát, hogy nincs internet. Reggel hétre értünk a városba. Kötelező jelleggel fürdöttünk a tengerben, majd elmondtam neki, hogy mit tervezek.

Ashrafot arra kértem, hogy szervezzen meg egy kétéjszakás túrát a sivatagban. Abban maradtunk, hogy elmegyünk az Ain Khudra oázishoz, és ott fogunk éjszakázni. Reggel pedig átgyalogolunk a muzejna törzs egyik falujába.

A muzejna törzs a tarabinnal együtt gyakorlatilag főállásban a turizmusból él. Az Ain Khudra oázist rendszeresen látogatják a turisták, igaz, nem nagyon alszanak ott. Úgy gondoltam, ez elég izgalmas lesz a gyerekeknek, minden különösebb rizikó nélkül.

„Mitől kell félni a sivatagban?” – kérdezte Háfiz. Felsoroltam a kígyókat, skorpiókat és pókokat. Elgondolkozva hümmögött.

„Nem szeretem a gyaloglást. Biztos mennem kell?” – kérdezte.

„Biztos. Menni fog. Bivalyerős vagy.”

„Én nem vagyok erős, apa.”

A szülői tekintélyem annyiban működött, hogy a gyerek megértette, hogy nem tudja ellőgni a túrát.

Azt azonban nem tudtam megértetni vele, hogy a beduinoktól majd kapunk enni. Konkrétan rettegett, hogy két napig nem tud majd enni. Úgy tudtam feloldani a feszültséget, hogy elmentünk egy boltba, ahol vásároltattam velem egy kiló krumplit és két babkonzervet. A krumplikat saját kezűleg csomagolta alufóliába, és tette be a hátizsákjába.

Már ment le a nap, amikor megérkeztünk az oázisba. A régi teveitatóból a beduinok kis medencét építettek turistáknak, abban fürödtünk. Mire végeztünk, már fent volt a hold, Háfiz krumplijai megsültek a tűzben. A gyerek megvacsorázott, mi pedig teáztunk, bámultuk a fákhöz kikötött tevéket. Csend volt. Ritka, kedves és ünnepélyes.

„Jól vagy, Háfiz?” – kérdeztem.

„Tudod, apa, kicsit többre számítottam” – mondta a gyerek.

„Mire?”

„Azt gondoltam, tényleg a sivatagban éjszakázunk.”

„A sivatag közepén vagyunk, fiam.”

„De ezek pálmák meg oázis, nem sivatag.”

„Körülöttünk negyven kilométerre nincs más, csak sivatag.”

Felberregett egy aggregátor. A beduinok azzal szivattyúzták a vizet a szikla alatti tárolóból. A hangja olyan volt, mintha kalapáccsal verték volna a fejünket.

„Menjünk el sétálni” – mondta Ashraf.

„Menjünk” – mondtam.

Eszembe nem jutott, az öreg azt tervezi, hogy az éjszaka közepén megmássza az egyik sziklát. A fürdéshez használt rövidnadrágomban indultam el, belebújva a cipőmbe. Már a sziklás részen jöttem rá, hogy hová megyünk. A gyerek rohant felfelé, mint egy vadászkutya.

„Jól vagy, Háfiz?” – kérdeztem.

„Persze. Ne kérdezd már ennyit.”

A hold megvilágította a sziklákat. Egy darabig lassan mentünk felfelé, de az út egyre meredekebben emelkedett. Alattunk előttűnt az oázis. Elég magasan voltunk, szakadék alattunk és tejszínű kövek a hold fényében.

Aztán eltűnt a hold. Vakon, Ashraf zseblámpájának a fényében másztunk felfelé, míg közvetlenül a szikla pereméhez értünk. Egy félméteres peremen kellett végigmásznunk a szikla falába kapaszkodva, alattunk százméteres mélység. Hatalmas kövek indultak a semmibe a rossz lépéseink után.

„Mi van, ha a gyerekek tényleg tériszonya van, és leszédül? Ha elcsúszik és leesik? Soha az életben nem fogom megbocsátani magamnak” – gondoltam.

A perem után egy függőleges falon kellett volna továbbmásznunk.

„Innen nem megyünk tovább” – mondtam Ashrafnak. „Egyszerűen nem látunk semmit. Nem akarom, hogy baleset történjen.”

Úgy hangsúlyoztam a mondanivalómat, hogy egyértelmű legyen, nem vitára bocsátottam a kérdést.

„Énszerintem se kellene továbbmenni” – mondta a fiam.

„Rendben, akkor pihenünk” – felelte Ashraf.

„Te jól vagy, Háfiz?”

„Én jól vagyok, csak az apukám miatt aggódom. Nagyon izzad, és nagyon vérzik a lába.”

Lenéztem, tényleg csurom vér volt a térdem. Semmi komoly sérülés, egyszerűen csak a kövek lenyúzták a bőrt.

„Nincs semmi gond” – feleltem, közben azért könnyörögtem Istennek, hogy velem csináljon, amit akar, csak a gyerek érjen vissza biztonságban a táborba.

Pokoli órák következtek. A holdat fekete felhők takarták, annyit láttunk, amennyit Ashraf lámpája megvilágított. A kövek megindultak a lábunk alatt, ahogyan másztunk. Lefelé minden nehezebb. Néztem a fiamat, ahogyan kapaszkodik a szikla félméteres peremén, alatta a szakadék, és arra gondoltam, hogy a világon nincs nálam rosszabb apa, hogy ennél nagyobb bajban már tényleg nem lehetnék.

Akkor jött a kígyó.

Ashraf felkiáltott, és megállt. A lámpája fényében egy egyméteres sárga kígyó tekergett az egyetlen úton, amin le lehetett jutni a hegyről. Ashrafon gyerekes izgatottság vett erőt.

Elkapta a kígyó farkát, és a magasba emelte az állatot. Ha túl közel kapott a teste felé, elengedte, majd felkapta megint.

„Mit csinálsz?” – kérdeztem dühösen.

„El akarom kapni” – felelte.

A dühtől levegőt sem kaptam. A gyerek látta rajtam az indulatot.

„Nyugi, apa, így kell csinálni.”

„Ezt honnan veszed?”

„Láttam egy videót a YouTube-on.”

Ashraf megint elkapta a kígyót, és ez alkalommal úgy tűnt, az nem is vergődik nagyon. Ashraf ott állt a hold fényében, egyik kezében az egyméteres sárga kígyóval, a másik kezében az egyetlen zseblámpánkkal.

Néztem a borotvaéles sziklákat, amik előttünk álltak még, majd Ashraf felé fordultam.

„És szerinted le tudsz jönni a kígyóval?”

Lehervadt a mosoly az arcáról. Letette a kígyót a földre, majd egy kővel dobolni kezdett a dermedt állat mellett, míg az el nem kúszott az útról.

Már elmúlt éjfél, mire visszaértünk a táborba. Úsztam a hideg verítékben. Azt gondoltam, hogy ezt sosem fogja megbocsátani nekem a gyerek. Vártam, hogy megsemmisítsen a véleményével.

„Nézd, apa, szétszakadt a cipőm” – mondta. Konkrétan kilógott a lábujja.

Bevonultunk a sátorba, levetkőztünk.

„Szeretlek, apa. Ez életem legjobb nyaralása” – mondta a gyerek, aztán elájult.

Amikor meggyőződtem róla, hogy mélyen alszik, kimentem a sátorból, hogy elszívjak egy cigarettát. Ashraf mutogatta a mobilján a kígyó fényképét az öreg muzejnának, aki megértően mosolygott, kivillantva rothadó fogait.

„Nem volt az mérges kígyó.”

„Ezt honnan tudod? Elég homályos a kép” – kérdezte Ashraf csalódottan.

„Onnan, hogy a mérges kígyó támad. Valamelyiketeket megmarta volna” – mondta azzal a hangsúllyal, ahogyan a gyereknek magyarázza az ember, hogy az ég kék, a fű zöld.

Arról szó sem lehetett, hogy Háfiz Ashraf vigye kocsival. Szigetelőszalaggal körbetekertük a cipőjét, így indultunk el. Egy Mohamed nevű muzejna volt a vezetőnk, vigyorgó huszonéves fiú. Az első mondata az volt, hogy a kígyó, amelyet láttunk, nem volt mérges, nem kell izgulni. A mérges kígyó támad, ha úgy basztatják, mint ahogyan mi tettük.

Reggel nyolckor indultunk el. Tíz kilométert kellett gyalogolnunk, hogy találkozzunk Ashraffal a fennsíkon, ahonnan visszamegyünk az országútra. Mentünk a gyilkos nap alatt. Először a kanyon közepén, majd mászni kezdtünk felfelé.

„Jól vagy, apa?” – kérdezte a gyerek minden öt percben.

„Jól.”

Úgy ment a beduin után, mint valami macska. A legkevésbé sem hátráltatta a lábán szét szakadt cipő. Mentünk és mentünk, másztunk és másztunk át a sziklákon.

„Jól vagy, apa?”

„Jól vagyok.”

A fennsíkra egy mészkőfalon lehetett felmászni. A beduinok egy kötelet rögzítettek a falhoz kapaszkodónak. Mohamed ment elől, utána Háfiz. Egyet pislantottam, és már fel is mászott a nyolcméteres falon. Fújtatva, mint egy öreg gőzmozdony, másztam utánuk.

A fennsíkon már várt ránk Ashraf a kocsival. Vízet ittunk, és elbúcsúztunk a beduintól. Egy régi ház romjai között teát főztünk a fűtyülő szélben, az omladozó falakhoz döntve a hátunkat.

„Itt már van internet” – mondta Ashraf.

„Oké” – felelte Háfiz, de a kését vette elő, és élezni kezdte az egyik kövön, ahogyan évekként azelőtt mutattam neki.

„Akarod, hogy a tiédet is megélezzem?” – kérdezte a gyerek. Odaadtam neki.

Figyeltem, ahogyan szakszerű mozdulatokkal végighúzza a kések éleit egy agyagdarábon, figyeltem a cipőből kiálló lábujját és a napszíttá szőke haját.

„Jól vagy, apa?” – kérdezte a gyerek, amikor észrevette, hogy bámulom.

„Soha jobban” – feleltem. Éreztem, hogy egy légy rászáll a lábamon a sebre, és beleköp.

ORAVECZ IMRE

ALKONYNAPLÓ

(*Napirend*) Felkelek, beveszem a reggeli gyógyszereimet, telefonon jelzem J.-nek, hogy élek, kávéit iszom, reggelizem, megetetem a kutyákat, a macskát, írok, ebédet főzök, ebédelek, ledőlök a dolgozóban, olvasok, felkelek, dolgozom a kertben, az udvaron, sétálok a Tarna-parton, vacsorát készítek, vacsorázom, tévét nézek, beveszem az esti gyógyszereimet, elmosogatok, újból bejelentkezem J.-nél, tisztálkodom, lefekszem, próbálok olvasni, nem megy, a napirendemen gondolkodom, nem mintha szeretném, sőt, van pontja, amelyet egyenesen utálok, mégis követem.

(*Tiltakozás*) Akira már kamasz, de az udvaron továbbra is minden mozgatható kisebb tárgyat elcsen, megrág és gödröl is. Próbálok a karámhoz szoktatni, és naponta pár órára bezárom oda. Hisztérikusan tiltakozik szabadságának megnyirbálása ellen, és az sem vigasztalja, hogy Bátor is ott van. Mikor belefárad az üvöltésbe, és belátja, hogy nem képes átpréselni testét a kerítésrács hézagain, mérgében üres etetőedényét dobálja, és nem sejtve, hogy ezzel megrövidíti magát, szándékosan kiborítja itatóedényéből a vizet.

(*Kalózkiadás*) Egy német kiadó megjelentette az 1972. szeptembert. A rusnya borítón ott a nevem, de a fordítóé sehol, sem az előzéklapon, sem hátul, mintha magától fordítódott volna le a könyv, vagy németül írnék. De nemcsak a fordítóé hiányzik, hanem a kiadóé is. Számozatlanok az oldalak, és tartalomjegyzék sincsen, bár az utóbbi logikus. Minek is lenne így oldalszámozás nélkül? Elképesztő! Ilyesmivel még nem találkoztam. Ez volna a legendás német alaposág és precizitás?! Vagy nem csupán dilettantizmusról van itt szó, hanem inkább amatőr kalózkiadásról, hiszen lábbal tiporják a szerzői jogot is. Nem kértek tőlem engedélyt, és jogdíjat sem fizettek.

(*Ajtó*) Az előszobából két ajtó nyílik. Az egyik a nappaliba, a másik a konyhába. Csak a konyhába nyílt használok, akkor is, ha történetesen előbb a nappaliban akad dolgom. Ez lehetséges, a konyha ugyanis közös térben van a nappalival. M. L. is ezt használja, és használta az anyja is, amíg együtt voltunk. Hogy mégis hasznosuljon, pár éve fogast szereltem rá, és arra akasztom a ruhadarabokat, amelyeknek a rendes falon már nincsen hely. Minap, mikor éppen rádobtam a melegítőfelsőmet, egy volt egyetemi csoporttársam ötlött eszembe, aki annak idején azt mesélte, látott valahol egy ajtót, és e mulatságos felirat volt rajta: *Ez az ajtó nem ajtó*. Hm, gondoltam, a vendég tájékozódását megkönnyítendő, én is felírhattam volna erre a se-ki-se-be nyílászáróra, mielőtt befogtam fogasfalnak. Kár, hogy előbb nem jutott eszembe.

(*Dora Szamova*) Ma a gázkazánszerelőt várva, nem tudom, miért, eszembe jutott Dora Szamova, a bolgár cári légierő utolsó főparancsnokának középkorú lánya. Egy Szófiába tartó vonaton ismerkedtünk meg 1967 nyarán. A többes szám úgy értendő, hogy én, első feleségem, T. és ő. Abban az évben végeztem a d.-i egyetemen, és ahelyett, hogy menten állást, lakást kerestem volna, könnyelműen úgy döntöttünk, hogy kevésnél is kevesebb pénzünket fekete-tenger-parti nyaralásra költjük. Egy kis falut néztünk ki magunknak délen, a török határ közelében, de előbb látni akartuk a fővárost is. A látásból egyhetes tartózkodás lett Dora Szamova vadászgépmodellekkel teleaggatott, tágas lakásában, ahol egyedül élt, és ahová meghívott bennünket. De nemcsak szállást adott, nagyvonalúan vendégül is látott, étellel, itallal kényeztetett bennünket. Ebben főként az motiválta, hogy lánykorában, a 30-as években egy hetet töltött Budapesten, és olyan jól érezte ott magát, hogy náci-önkat örökre a szívébe zárta. Azzal váltunk el a végén, hogy ha majd abban a helyzetben leszünk, mi is vendégül látjuk őt Magyarországon, addig meg levélkapcsolatban maradunk, aminek a személyes érintkezéshez hasonlóan nem volt akadálya, hiszen jól tudott németül. Ebből aztán, mint sok egyébből, semmi nem lett, mert nem lettünk abban a helyzetben. Hazatérvén megeresztettünk egy képeslapot, jómagam talán még levelet is írtam neki. Sehol nem kaptam állást, óraadásból éltem, és albérletben laktam. T, aki még egyetemista volt, maradt D.-ben, ahelyett, hogy követett, és Budapesten folytatta volna a tanulmányait, utána pedig elváltunk. Sokáig lelkifurdalásom volt, aztán megfeledeztem erről a kiegyenlítettlen tartozásról. Kedves Dora Szamova, nyilván régen meghaltál már, de ha van másvilág, ott még bizonyára élsz, kérlek hát, T. nevében is, bocsáss meg nekünk!

(*Kiesés*) Elestem kint. A kórházban megállapították, hogy nem tört el, csak zúzódott a bordám. Légvételre, karmozdulatokra fáj a mellkasom, és nem tudok azon az oldalamon feküdni. Nem emlékszem, hol, az udvar mely pontján és hogyan történt az eset. Előtte átmentem L.-hez felkészönten a születésnapján. Fogasztottam vele alkoholt, de nem annyit, hogy ez okozta volna a hippocampusomban a kiesést. Furcsa, hogy ez foglalkoztat, sőt zavar, életem megannyi holja, mikorja, hogyanja meg, amelyekre szintén nem emlékszem, már-már hidegen hagy.

(*Felejtés*) Elmúltam 79, és ahelyett, hogy 78 terhétől megszabadulván kényelmesen hátradőlnék székemben, és elégedetten nézném a világot és benne magamat, továbbá örülnék, hogy fedél van a fejem felett, van mit ennem, és jó teát ihatok, nyugtalankodom, szorongok, mert még mindig akarok valamit, de amikor akarni akarom, elfelejtem, mit.

(*Párhuzamos talányok*) Első szerelmünk idején J. egyszer elvitt hozzájuk. Nem emlékszem a házukra. Csak pár percet töltöttünk bent. Otthon felejtett valamit, és elugrottunk érte. Mikor megérkeztünk, kiszállt, és előrement, én pedig parkolóhelyet kerestem az utcában. Éppen a járda mellé akartam állni két kocsni közé, amikor valami hangszóróból rám üvöltött egy hang, hogy ott nem lehet, és tűnjek innen. Nem az háborított fel, hogy durva volt és tegezett. Már belépéskor megriasztott, hogy kerítés veszi körül a lakóparkot, ő van és sorompó, az akasztott ki igazán, hogy – a rendszerváltozás első éveiben voltunk – rádöbbszem, a gazdagok, akik közé valamiért nem soroltam J.-t, a köznéptől elkülönülve, külön világban, szinte stratégiai falvakban élnek. És azt kérdeztem magamtól szentséggel:

hát ezeknek, ezekért álltál ellen a diktatúrában? Akárhányszor mesélem ezt J.-nek, mindig azt mondja, nonszensz, képzeltem vagy álmodtam az egészet, soha nem jártunk együtt abban a lakóparkban, ahol ők laktak, és nem volt kerítés, se biztonsági szolgálat, és nem állta sorompó a behajtók útját. Ellenben váltig állít valamit, amit viszont én kétlek. Szerinte szétválásunk után ő egyszer nyáron váratlanul meglátogatott Szajlán, és én szeretett virágjával, egy csokor mályvával kedveskedtem neki, sőt, megjelenése emlékére még ültettem is mályvát. Én egyáltalán nem emlékszem ilyesmire. Valóban járt abban az évben itt, de nem tavasszal, hanem nyáron. És az is ellene szól, hogy nyáron már nincs palántázás. Ám ha lenne is, honnan vettem volna mályvapalántát? A csokor lehetetlenségéről nem is beszélve. Nem volt mályva az udvaromban, és tudomásom szerint sehol a faluban, mi kevesebb, mályvát utoljára gyerekkoromban láttam, és akkor sem az ófalui kiskertünkben, hanem Tibi játszópajtásom nagymamájaéban, ahol mindig megcsodáltam. Honnan jön a stratégiai falu, a mályvaültetés, és mit jelentenek? És miért hiszem szentül, hogy megtörtént, amit talán csak álmodtam. És miért tartom a képzelet szüleményének, amit J. valóságos eseménynek tekint?

(Az eltűnt kilátás) J.-vel felmentünk Borzsa-tetőre, ahol legalább tíz éve nem jártam. Meséltem neki, hogy onnan nemcsak az egész környéket lehet látni körben, hanem tiszta időben a Bükkön túl még a Magas-Tátra is felsejlik, és nem véletlen, hogy az Ondrok gödre Istvánja egyszer alkonytájt parasztlegény létére szinte metafizikai révületet érez a látványban gyönyörködve. Csalódnunk kellett. A jelkő már nem volt a helyén, a magaslati pontot azért megtaláltam, de semmit nem láttunk, mert az egykori legelőket, szántókat elöntő vegyes bozót közben több méter magas falat emelt köréje.

(Prioritás) Reggel számba veszed napi teendőidet. Konzultálsz az asztali naptárral is, amely az időszerű határidőkre emlékeztet. A biztonság kedvéért mindent külön cetlire is leírsz, párat mégis elfelejtesz, mert elfelejtetted megnézni a cetlit. Ne bosszankodj, vedd könnyedén! Már csak egy igazi feladatod van: meghalni. Ehhez képest minden más elhanyagolható, mellékes.

BENEDEK SZABOLCS

AKOLMELEGÜNK VAN

A pandémia idején – és most egy pillanatra megállok, merthogy valóban egyfajta múlt időben beszélünk a járványról, holott az még korántsem ért véget, talán az is kérdéses, hogy a szó szoros értelmében befejeződik-e valaha, elvégre a koronavírus változatlanul itt van velünk, és ha nem is akkora mértékben, de szedi áldozatait, csak éppen már megszoktuk, nem foglalkozunk vele, van más, ami eltereli a figyelmünket róla; szóval fussunk neki még egyszer: tehát a pandémia idején a közösségi

médiában (és másutt is) többen panaszkodtak arra, hogy miközben rendre a biztonságos távolságtartásra intettek bennünket, a boltokban viszonylag gyakran megesett, hogy valaki a pénztárnál előtte állónak a tarkójába lihegett, és miután amaz ezt szóvá tette, parázs, konteókat és személyeskedést sem nélkülöző vita alakult ki, amibe – szokásunk szerint – a közelben lévők is belefolytak, pró és kontra, valós és kreált érveket fölsorakoztatva a távolságtartás mibenlétét illetően.

Hasonló élményem (persze, tudom, dőreség élménynek nevezni) nekem is akadt. Bolti, másik sarkára taposós, de olyan is, amikor valaki a járványgörbe csúcsra futása idején beszéd közben annyira közel hajolt hozzám, hogy tisztán láttam a fogai közötti résekbe ragadt ételmaradékot. Hiába léptem hátrébb, az illető, akár valami szürreális, apokaliptikus haláltáncban, egyre csak jött utánam. Maszkot nem viselt. Mint ahogy az esetek egy részében azok sem, akik a boltban nem csupán a hátamba tolták a bevásárlókocsijukat, hanem ahogy pakoltunk az áruszalagra, a kezünk vagy a derekunk össze is ért. (Ami természetesen adott helyzetekben és adott személyekkel messze nem kellemetlen dolog, sőt.)

Effajta jelenet azonban nem csupán azokban a vészterhes hónapokban fordult elő. Előtte és azóta is. Természetesen azzal is tisztában vagyok, hogy a bevásárlás stresszel terhelt esemény. Azt, hogy az árak hol lassabban, hol gyorsabban, de folyamatosan emelkednek, az elmúlt évtizedekben bőségesen volt időnk és lehetőségünk megszokni. Ezzel együtt tényszerű bosszúságot és kétségbeesést okoz, ugyanakkor legalábbis számomra van más is, ami fokozott izgalommal jár a pénztárak körül. Az ember odaér, sietve fölveszi az időközben kiürített bevásárlókocsival a megfelelő illeszkedési szöveget – kellő közelségben legyen az áruszalag végéhez, de ne álljon útjába senkinek –, aztán elkezdődik a hajszaaként megélt roham, amely során a vonalkód-leolvasáson túljutott árukat minél gyorsabb tempóban vissza kell dobálni a bevásárlókocsiba, avagy beejteni az annak belsejébe odakészített szatyorba, szatyrokba. Úgy, hogy se tojás, se gyümölcs, se kifli ne törjön, ám közben a mi sebességünk is minimum elégséges legyen, lévén, hogy az áruszalag végén folyamatosan halmozódik az áru, és amennyiben az ember nem tud fölpörögni a feladathoz, nemcsak kénytelen lesz benyelni jó néhány haragos és szánakozó pillantást, hanem féltő, hogy a vilálméretű pénztáros által fölhúzott, élelmiszerekből és háztartási cikkekből álló bábeli torony egyszer csak ledől.

A sor pedig közben nő, ahogy a benne állóknál a sarokra hágás esélye is.

Egyes népek kultúrájának egyik meghatározó eleme, hogy – eltekintve a kapcsolattartás bensőséges formáitól – egy bizonyos távolságon belül nem közelítik meg a másik embert. Ahogy mondani szokás: nem lépnek bele illetéktelenül az intim szférájába. Mi viszont időnként mintha egyenesen szeretnénk megtapasztalni a másik közelségét. Érezni akarjuk kipárolgását, kisugárzását, formáját, talán még a gondolatait is. (Jusson eszünkbe az is, hogy tömegközlekedési eszközökön a többség az ajtó közelében tömörül, míg a jármű belseje üresen ásitózik.) A magunk mögött hagyni vágyott, reflexeinkben mégis tovább élő káeuropeai közelmúltunkkal foglalkozó irodalom és memoárok visszatérő elemei a szocializmus korszakának egyszerre hírhedt és legendás sorban állásai. Emlékszünk rá? Riadóláncként terjedt szájról szájra a hír, nyomában összeverődtek az emberek az élelmiszerüzlet előtt. Türelmesen, gyakran hang nélkül várakoztak, és a gyerekkor óta beléjük – belénk – nevelt fegyelem, na meg a mindennapokban hol kézzelfoghatóan, hol burkoltan tetten érhető kényszer és megfélemlítés okán valós tülekedésről se nagyon lehetett beszélni. Tegyük gyorsan hozzá: mi viszont másokkal ellentétben a szocializmus alatt többnyire nem

kenyérért és húsért álltunk sorba. A legvidámabb barakk azért volt a béketáboron belül különösen irigyelt és híres, mert hiánygazdaság ide vagy oda, itt úgy-ahogy (minden relatív) tele voltak az üzletek polcai. A riadólánc nálunk leginkább télvíz idején szaladt körbe, mikor is banán, narancs vagy mandarin érkezett a lakótelepi közértbe. Olyankor lehetett a latyakos aszfalton sorban állni – rövid időre, hiszen a szocializmus egyik Murphy-törvénye szerint mindig az ember orra előtt fogyott el az akkortájt önmagában véve is egzotikus dolognak számító banános ládából a déligyümölcs.

Nem kell pszichológusnak lennünk ahhoz, hogy tudjuk, mennyire fontosak az érintések. Kiszínezhetik és átmelegíthetik a legborongósabb, legfelhősebb, legelázottabb hétköznapiakat is. A magam részéről óvakodnék attól, hogy azokat az embereket, akik a sorban annyira szorosan furakodnak mögém, hogy a tarkómon érzem egyszer forró, máskor jéghideg leheletüket, és intim szférámba betörve már-már fullasztó módon kényszerítik rám az aurájukat, leegyszerűsítve pusztán tapintatlanoknak, gátlástalanoknak és tahóknak nevezzem. Netán ostobáknak, akik azt gondolják, hogy amennyiben túlságosan távol tartják magukat, még a végén lemaradnak valamiről. Elfogadom, ilyen is akadhat közöttük. Na de mi van, ha (akár) sokan tényleg a közelségünkre vágnak, anélkül is, hogy ezzel direkt módon tisztában lennének? Az ösztönök erősebbek a civilizáció által ránk szabott öltözkénnél. Ahogy Örkény fogalmazott: az ember melegségre vágyik. A történelem pedig arra emlékeztet bennünket, hogy ebben a véráztatta régióban, amely számtalan alkalommal volt a szélrózsa minden tájáról érkező hadak felvonulási terepe, leginkább magunkra számíthatunk. Arra az akolmelegre, amelyet szekértáborunk remélt és áhított védereje táplál. (A szekértábor ma már jobbára pejoratív fogalom, holott eredeti jelentését nézve nem föltétlenül kéne annak lennie: valaha azt a célt szolgálta, hogy távol tartsa az ellenséget, igaz, a benne rekedtek számára hamar csapdává alakulhatott.) Ilyenformán akár káeurópai túlélési ösztönünk természetes eredőjeként is fölfogható az egymáshoz tapadás. Önkéntelen cselekedet, de meglehet, mégis ráhúzható némi történelmi analógia, noha nem (csak) a szocializmus sorban állásaihoz kötődik.

Amikor ezeket a sorokat írom, közeleg a karácsony, vele a tumultusok és az egymás sarkára taposások klasszikus időszaka. Mostanában mindegyik új esztendő kiszámíthatatlanságot és bizonytalanságot ígér. Miközben az áruszalag túlsó végén kezdődő gyorsasági-ügyességi kihívásra készülünk, és nem mellelesleg ökölbe szorított kezekkel megkérjük a mögöttünk állót, hogy legyen szíves kihúzni a hónunk alól a bagettjét, és tegye arrébb a hátunk közepére se kívánt mosógépes dobozt, jusson eszünkbe, hogy legalább ennyi jutott nekünk. Akolmelegünk van – ez legyen a legnagyobb bajunk.

**MARKÓ
BÉLA**

SZERELMES ANAPESZTUSOK

Nem huszonnégy, hanem hetvenegy. Kis híján
háromszor annyi. De *még nyílnak a völgyben*
a kerti virágok, még fényben fürdik a bérci
tető, és messze van szeptember vége, csupán a
nyár közepe, csupán egy furcsa előjel a tüdőn,
kítartó felhő, északon dül a háború éppen,
július vége, ilyenkor hálnak a költők, rémület
még a napsütött arcon is, a szívdobogásban is,
ahogy üreset üt, mintha fenn-fenn maradna
a levegőben, majd visszazuhan, akár a kő,
mert kiderült, hogy készül valami, mint egy
parányi plasztikbomba odabent, szanaszét
röpülnek előbb-utóbb a repeszek, összeszakadt
anapesztusok, elkeveredve daktilusokkal vagy
jambusokkal, trocheusokkal, spondeusokkal is,
töredezett lett, íme, a versem, már idejét múlta
a szépség, pedig ebben a korban nem kellene
félni, hiszen megtörtént eddig minden, ami
megtörténhetett velem, és mégis a szörnyű
ragaszkodás, egyik vizsgálat a másik után,
hideg műszerek közt a reménység, hogy hátha,
és nem számít már a nyolcmilliárd, sem a
tizenötmillió, sem a sok ezer, sem a sok száz,
csak ahogy a gyermekek kérdik, hogy vagyok,
csak te a másik szobában, másik jövőben,
miközben előre-hátra járnak a műszerek,
figyelik, hogy ketyeg-e valahol bomba, nézik
a sejtjeimet, ennyi a szerelem, nem a közös múlt,
nem a közös jelen, csak a még közösen eltölthető
jövendő, nem a szabadság, nem az egyenlőség,
nem a testvériség, csak ez a szeretet, mindegy,
hogy a segesvári kukoricás vagy az alattomos
kór leselkedik-e rám, felrobbant anapesztusok
közt fekszem, így is szeretlek, és ezt azóta
tudom biztosan, hogy majdnem, de mégsem.

KOPRIVA
NIKOLETT

NAPRAFORGÓK ÉS HÓESÉS

Neked adom a szemem,
lásd, felém nyúlnak a fák reggelente,
kitépik hajszálaim, hogy lombjukon viseljék.
Nekem adod a szemed,
lássam az udvar fölött a hullócsillagot,
amelyben nem hittem.

Neked adom a kezem, tudd,
amihez hozzáérek, eltűnik,
növényeim elfeketednek, ha öntözöm őket.
Nekem adod a kezéd –
érdesek a tárgyaidd,
meg fognak kövülni.

Neked adom a szám, hogy
megismerd dadogásom,
nekem adod a szád,
énekeljek vele.
Neked adom lábaim,
fuss, amíg csontom roppan,
lábadon futok, amíg csontod roppan.

Még zöldel a nyárfa az ablak előtt.
A kert egyik felén égre néző napraforgók,
a másikon hóesés.

BALÁSSY
FANNI

NOVEMBER VÉGÉN

Utcádba érve már nem ugatnak meg a kutyák,
az orromon vörös pont, ahol neked,
ha ég a gyomrod, magam is szódaport iszok,
nem azért mondom, de ez elrendeltetett.
Ha megsimítom arcod, elhal a horkolás,
akkor sem menekülsz, ha Mr. Hyde leszek,
elnézed azt, hogy verset írni nem tudok,
nem azért mondom, de az égben köttetett.
Emlékszem, akkor hasított belém,
hogy te vagy az,
mikor pár éve egy téli éjszakán
áthajtottál velem a kihalt városon.
Hazavittél.

Nem tudtam aludni,
rettegtem, hogy Tata mellkasa
nem hullámszik tovább.
Az utcáról beszűrődő tejfehér fényben,
a nagyszüleim szobájában állva tudtam,
hogy te leszel,

akinek lesem majd minden lélegzetvételt.
És ahogy néztem egyszerre hullámzó mellkasuk
– egy test, egy lélek, egy ágy fél évszázada –,
tudtam, hogy erre vágyom én is:
a nap végén összeborulni,
jelenlétedtől megnyugodni,
számlákat fizetni,
terheket vinni,
semmiségekért pörölni,
ugyanabban hinni,
ketten együtt írni, olvasni,
fáradhatatlanul dolgozni,
egymás lelkét foltozni,
melletted betelni,
majd lassan elfogyni.
Ezért többé ne kérdezd, akarok-e játszani.
Nem, ezt csak komolyan lehet,
ahogy Mama borult november végén Tatára
a halálos ágy felett.

BÁNKI ÉVA

ÖRÖK HŰSÉG

Legyetek egy test, egy lélek!

I.

A feleségem csudaasszony.
Csudafehér, csudajózan, csudapiros.

Engem látsz, ha rápillantasz.
Ha válaszol, engem hallasz.
A hűsége csudálatos.
Mint valami régi cipő.
Kényelmes és kitaposott.

(...) Vagy mint a szemfödél.
Dísztelen, súlyos, nehéz,
amit asszonyom sírva,
zihálva borít a fejfámra.

Aztán elillan.
Egymagában.

Szabadon.

II.

Ha egy test és egy lélek,
ha mindörökre és mindhalálíg,
akkor az özvegyek mind gazdátlan vírusok,
vagy eltépett szerelmes levelek,
melyeknek feladója ismeretlen,
a címzettje meg,

ó, a címzettje...

III.

Azóta, hogy

elgazdátlanodott a tüdőm, a májam, a vesém,
a szemem, a fülem, az arcom, a szívem,
és nem vagyok sehol
egészen,
azóta, hogy szegény asszony
lettem mindenki szemében,

egyetlen érzés ép bennem:
a felháborodás,
hogy így meglógott előlem.

Pedig még a ruháját sem tudta megigazítani,
a zárat kicseréltetni, a levest megfűjni,
de meghalni – ó, jaj! –,
azt azért képes volt
nélkülem.

KUSTOS JÚLIA

KÉT PORTRÉ

a dagerrotípiá

Szeret ott is, örökre, akkor is,
ki szívedet sebekkel kötözi be.
Könnyű-e feledni, ha annak a
keze, ki a könnyeket letörli,
ugyanazon pofontól ég.

Ha csattan,

magával viszi-e? A világból ki,
a sírba le, hogy nem lehet vissza-
vonni, elszámolni. Akaszd, lobogjon
keresztben kereszt, a sötétben fátylad
alatt, édes rózsabimbóm,

bárki,
bármi
és bárhogyan lehetsz:

özvegy vagy papnő,
koronaékszer, ájulós
kurva. Csak idő kérdése,
és elhagyod szívedből
az én nevemet.

Ifjú szerelme, oh, lángsugarú nyár,
rábíthat-e? (Egyáltalán kérdéses?)
Szemedre borítod majd hajnalonta
az én égő tekintetemet. Fájni fog,
meglátod. Könnyezel-e majd, ha
ágyékom a megcsalás köpenyével
borítom én is?

Mondd, oh, hány darabra törhetsz,

ma, holnap, holnapután, időtlen
– téved, ki ölemből elcsavarja fejedet.
De jlű, Hitvesem, jlű, Kebelem, élet,
orca, -ba/-be stb., elhullavirág, eliramlik,
vége.

A tél dere hóval, faggyal jó.
Vegyűlj már, hagyj békén,
tűnj el. Virítson holtan a
holt kikelet: nyílnak és zölden
az ablak előtt. Nem attól félek,
hogy megcsalatok. Ez a nő szeret,
szeret. Attól félek, hogy
megcsalom őt. *Júlia*,

elhagyom számból szép nevedet [./?]

a camera obscura

szép nevedet elhagyom számból,
Júlia. félek attól, hogy szeretsz.
hogy az a nő szeret. megcsalatok,
attól nem félek. az ablak előtt nyíl-
nak és zölden virít ez a holtan holt
kikelet.

elnyűtt békéd hadd vegyűlni már.
jó faggyal, hóval, tél derével a vége.
eliramlik, elhull virága, orcájába,
kurva életébe. melebeK, űlj! mesevtiH,
űlj! de fejedet elcsavarja ölemből, ki
téved

– időtlen: holnapután holnap ma
száz darabra törhetsz, oh, mondd,
én is téged?

borítom köpenyével a megcsalás
ágyékát. könnyezni fog majd,
meglátod, fog fájni a tekinteted,
hajnalonta majd borogatod.
szemed rábíthat-e?)kérdéses
egyáltalán?(oh, lángsugarú lány,
oh, szerelme ifjú, szívedben
hagyd meg az én nevemet.
csak idő kérdése, és elájul.
(nota bene: a kurva néha
koronaékszer, a papnő néha
özvegy.

ezt ne feledd. bárki, bármi és bárhogyan lehetsz.)
rózsabimbóm alatt édes fátylad a sötétben
keresztel, keretez, keresztel: lobog és akad,
és elszámolni, elvonni nem lehet. le a sírba,
ki a világból: e-viszi magával,

ha csattan, és visszhangjától ég?
egy pofon a keze annak, ki eltörli
könnyeid, akit elfeledni könnyű-e
még? kikötözi sebeikkel a szívedet:
akkor is, örökre is, ott, *Sándorod*,
Koltó, 1847. szeptember

szeret-nemszeret-szeret

LACKFI JÁNOS

A FÖLDI, A MENNYEI JUSS

Már gyűlnek a furcsa hiánybuborékok,
Már bordakosárban a szívdobogás,
Már zsidbadok is, ki magamra maradtam,
Mint felborított, teperő bodobács.
Ha elmegy a kedves, a lomha lakásban
Falakra telepszik az elmei köd,
És elharapózik az agylebenyekben,
Hogy mennyire kéne alélt örömd.
Hogy mennyire kellene satnya tudómnak,
Amit kilehelsz, a te jó levegőd,
Szép szádnak az illata, fészke nyakadnak,
Mely vár ugyanúgy ma, miként azelőtt.

Már elhaladottak az évek, a francba,
Már sajt is emitt meg amott az a hát,
Már barna hajadnak az őre a fodrász,
Már rajtam is egyre nagyobb pizsamák.
Már nincs, ami volt, de a van csupa bőség...
Nincs-léted ezért ma keresztre feszít.
Bár persze kilépni az utcai térbe
Jócskán a jogod, nem börtön ez itt.
Csak én, nyavalyás, nyafogok, hogy az ujjam
Nem túr a hajadba... Hol jár a hajad?
És szórakozottan a vállaidat sem
Simíthatom, ejsze, ha kedvem akad.

Mert nincsen a tested, a lényed, a szikrád,
Így hűtlen a hű, aki elveszi most
Pont azt, amit ad, mikor itt, közelemben,
Jól áttüzesít egy avas papirost.
Hát nincs panaszom, mert szerte a házban,
Kezemnek ügyében ezernyi ruhád,
Mélyet szagolok, tovaillan az önzés,
És érzem ezerrel a friss aromát.
Ó, nyitva-csukódva, de meddig e játék?
Ó, hol van a „csörren a zárban a kulcs”?
Ó, mondd, mikor olvadok egybe tevéled?
Még várat a földi, a mennyei juss...

GRECSÓ KRISZTIÁN

MAGÁNYOS SÉTA VASÁRNAP DÉLBEN

Illan és reszket a séta magánya,
Súgnak a percek, s egy árny ezelőtt,
Más-e így várni, mint várni magára,
Látni a kertet, és még mielőtt

Dél lenne lassan, egy földigilisztát,
Sáros a járda, már kérges az ég,
Pótol a sors majd egy égi statisztát,
Int neki Isten, és máris elég,

Mért félek akkor e tél végi délbén,
Mért fáj a vége, ha így eloson,
Semmi se más, ha kéz van a kézben,
Kétkedő csöndön és láz-sikolyon

Túl táncol az élet, nincsen jutalma,
Megmarad annak, mi volt azelőtt,
Bál lenne?, bárcsak, semmi hatalma,
S még hó takará el a téli tetőt.

**P. NAGY
ISTVÁN**

MINDEGYIKEN ÖREG

Az utolsó napon, késő
délután, fel-
mentünk a Srđ hegyre, fel-
a kötélpályán,
a žičarával,
mert onnan fentről nagyon szép
a város,
bizonygatták a helyiek.
És tényleg,
gyönyörű a kilátás odafentről,
a sötétlő tengerbe
nyúló, északról a hegyre
kapaszkodó házsorok
szinte
ragyognak nyers,
vakítóan fehérítő köveikkel.
Nem győztünk fényképezni.
Nekem meg egyre csak
a Szeptember végén járt
az eszemben.
Hogy még ifjú.

Hogy lángsugarú.
A nyár.
Megbeszéltük – két magyartanárok –,
hogy az ifjú
nem jelző, hanem állítmány.
Hogy nem a szívem ifjú,
hanem ifjú
a szívemben a nyár.
Elég sok fényképet készítettél.
Rólam is.
Mögöttem, mélyen alattam
a néma tenger,
magasan fölöttem
a tiszta,
október végi
ég.
De hiába győzködtél,
hogy a képek jók,
én az összeset
töröltem.
Mindegyiken öreg voltam,
öreg.

Dubrovnik, 2022. október 31.

**PETŐCZ
ANDRÁS**

NOVEMBER VÉGÉN

Petőfi-variáció

Látod amottan? Csak magamban,
november végén. Falevél és hó is
már, lucskos, nem fehér, koszos
minden, egyedül, nélküled, jó ez,
nincs vita, csak a csend, a csend.

Magam vagyok. A téli világot itt,
mindenfelé, körülöttem, nézem, de
nincsen kikelet, semmi. Messzire
tekint, *aki messzire*, erre legfeljebb
háború, rosszkedv és szomorúság.

Elhull! A virág, a test meg mindaz,
ami volt, semmivé esik szét, ha esik
egyáltalán és nem robban! Szilánk-
jai, ha megmaradnak, de annyi sem,
emlék se, nincsen, aki emlék, nincs.

Egykori „hitves”, aki voltál, és most
meg *valahol*, borítasz majd legalább
szemfödület? Fejfám lehet-e egykor,
mondd, léssen majd, aki?, de nem!,
nem kérek ilyet, távol vagy, tudom.

Fejfa és szemfödél. A virág is elhull,
november végén így természetes, *ne
panaszkodj*, mondom magamnak, és
nem is fáj annyira, csak egyedül. Fé-
lek olykor, ilyenkor gondolok reád.

KÓSA
ESZTER

HARANG

„De látod amottan a téli világot?”

Az ég reggelig bezárul fölöttünk, és akkor megfagyunk.
Elkékül a te körmöd is, a szád kihűl. Hajadat,
évszakokon át növesztetted – akár a gubancos ágú fákat –,
moha szövö be. Hozzánk zárandokolnak idegen
szarvasok, patájuk dobog, a harmadik napon fehér
agancsaikat elének vetik. Harkály jön, zsoltárokat énekel,
szigorú rend szerint üti a fát. Egyet a te kegyelmedért,
egyet az enyémedért. Egyet a tiédért, az enyémedért.

SÖTÉT FELLEGEK
(NESTOR BURMA A BIR HAKEIM HÍDON. HOMMAGE A JACQUES TARDI)
40x60 CM REPESZTÉS, AKVATINTA METSZET, 2016

**ZALÁN
TIBOR****OKTÓBER VÉGÉN***(Petőfifelező-szonett)*

Még nyílnak Nem nyílnak Elszáradtak s lezörögnek
ezek a szarok Morog Kétségbeesett Lehet
mórikál Eljártssza hogy öregszik Elvárja hogy
tiltakozzanak Nem tiltakoznak Eljátszanak
azzal hogy hagyják megöregedni Az özvegyi
fátyol leteríti az éji tengert Örökös
mozgás rút lepel alatt Játszkodik a halállal

Játszkodik a halál is a rút lepel alatt Az
illatos fátyol leteríti az éji tengert
Özvegyek hagyják megöregedni Eljátszanak
a tiltakozással Tiltakozzatok morogja
de öregek s nem tiltakoznak Ettől kétségbe
esik Leszarja hogy bent a sírás hangszerei
már nyitják a vermeket Lezörgött az élete

**TOROCZKAY
ANDRÁS****PETŐFI HETVENÉVESEN MEGÖZVEGYÜL**

1.

Miután anya meghalt, apa elkezdett csajozni.
Ezt anya is kérte. De nyilván apa is akarta.
Voltak nők, akiktől borsódzott a hátunk.
Voltak semlegesek, volt, akit megszerettünk.
De idővel már csak az számított, apa hogy van.

Nehéz elképzelni apát egy idegen nő lakásán,
horkant, mert alszik épp,
vagy ahogy smárol egy kanapén.
Tüsszög egy macskától – pislog, dorombol,
miközben valaki végighúzza tenyerét testén.
Alsónadrágban fekszik. Az ötvenéves teste,
a hasa, ami a köldöke körül csupasz volt,
a meggyfolt a mellkasánál. Kopaszodó, őszes, vörösarna haja.

Mikről beszélgethettek? Évekkel később
mosolyogva dobott ki csöpögő szerelmes leveleket,
amiket egy anya utáni nőtől kapott.

De azt is nehéz elképzelni, milyen lehetett,
amikor jött valaki neki tényleg fontos.
Milyen lehetett belülről az a szerelem.
Amiért az egyik karácsony előtt apa szó nélkül
Pestre utazott.
Milyen volt, mikor egymás mellett feküdtek, társként.

Elkezdtek egymáshoz kötődni;
egy másik szerelmet gondoztak, neveltek,
mint gyereket, kutyát, szobanövényt.
Már nem anyával veszekedett,
nem anyával nem beszéltek egymással.
Apa már nem anya kegyeit leste.
Nem az ő főztjét dicsérte.
Nem az ő szeszélyes természetén próbált kiigazodni.

Mi is megtanultuk a jövevény szokásait.
Habár végül nem ő jött hozzánk, legtöbbször mi mentünk.
Nem vette fel apa nevét, nem házasodtak meg,
ha nincs ott, hogy „né”, a volt férjéhez csöngetünk
karácsonykor, pedig már semmi közük nem volt egymáshoz.

Apa képe egy gyertyával.
Valamiért a halálos ágyánál megígértem apának,
hogy vigyázok a nőjére. Néha tényleg felhívom,
megkérdem, hogy van.
Azt mondja, sokszor beszél apa képéhez,
miközben meggyújt egy gyertyát.
Sokszor válaszol is neki apa. Azt mondja.

2.
Petőfinek egy éve halt meg a felesége,
fél évvel apa halála után.
Apa mutatta be őket egymásnak ötven éve
a Ki tud többet a Szovjetunióról? vetélkedőn,
és ez csak a kezdete volt az ajándékoknak.
Az ajándékoknak, miket apa adott Petőfiéknek.

Szóval most Petőfi bebizonyíthatja, mennyire
veszi komolyan, hogy nem fog csajozni.
Habár, persze, a vén tulok már menni is alig tud.
Csoda, hogy megúszott két infarktust.

De még ha ereje teljében is lenne, nem fél lábbal a sírban,
vagy ha például fiatalon meghalt volna egy szabadságharcban...
Akkor sem mondhatná meg se férfinak, se nőnek,
ki mit csináljon.

Sándor, hiába reméled, hogy ő bármit a fejére akasztott
hitvesi fátyollal töröl majd le.
Anya sem hullajtott egykori hitvese boldogsága miatt könnyeket.
Hogy apa tovább élt pár évvel, hát arról ő pont nem tehet.

Senki nem tehet róla. Vannak dolgok, amiket nem lehet
szuronyokkal elfojtani, Sándor.

Sándor, a kurvanyádat!

Csak ki akartam próbálni.
Ugye most nem fogsz feljönni a sírból,
mint holmi gyalázatosan nyáladzó zombi, csak azért,
hogy lekeverj egy pofont nekem,
amiért azt hazudtam, hogy Júliával apa hozott össze?
Igaz? Sándor!
Apa sem fog feljönni, hogy fejcsóválva mondja:
ugyan, kisfiam! Ugyan...
És anya sem fog úgy nézni, hogy rögtön elszégyelljem magam.
Senki nem fog rám szólni.
Mindenki ott marad, ahol van!

Ahogy azt sem dicséri meg senki már, ki is dicsérné,
aki hetvenévesen, amikor bőven rátelepszik az este,
nem keres magának új nőt.

De miért is keresne.
Hogyan is találna.

Elhull a virág, eliramlik az élet. Ez így,
mondjuk, igaz, kedves Sándor.
Meg a nyárfa is az, meg a kerti virágok.

TOMAJI
ATTILAPETŐFI SÁNDOR LEVELE BERNÁT GÁSPÁRHOZ¹

1847. szeptember

Drága Gazsim,

nézd el nekem, hogy váratlanul ilyen hosszú levelet írok, s baráti szárnyaid alá postapáripáztatom, de muszáj átkalandoznod soraimat, mert égeti valami a szívem, valami sötét, alig is bevallható. Összefolynak a napok bennem, szeptember vége van, de hogy hányadika, meg nem mondom. Sáros erdélyi kopók közt fekszem a pamlagon, Julim valahol a kastélykertben bolyong koraőszi rózsák közt. Itt minden nap eljön a délibáb kelet felől, nincs mit tenni ellene. Bár az idő összekuszálja a szálak rendjét, később kifésüli a csomót, csak az enyémet nem, ezt az egyet nem tudja. Emlékszem, hogy szidtam egykoron a hideg ember, Goethe komisz agyagszívét (persze a Faust ott gyűrődött a zsebemben!) csak azért, mert az én lángoló szívem másként ver, mert az én üres szívem mindig telni vágyik újra. Ezt a görcsös csomót most rád bízom.

Éjjelente árnyak futnak át a kerten, örökké fiatal halottam, Etelke, aztán az élők, a többi, Berta, Kornélia és főleg az a másik lány, Pila² (puszták rózsája, így hívtam, egy éve még ezt súgtam a fülébe). Ő fáj annyira még mindig, hogy írnom kell neked. Ez a lány cigánylány, senki se tudja, honnan ered, egy gazdátlan tárgy, szűzhó a hegyek tetején, tenyérynyi sziget a kertek alatt kígyózó Lápos vizén, éjszakák ajándéka, de a bőre, barátom, olyan volt, mint a napfénnel teli, arannyal kevert bronz. Pila volt, Júlia lett. Ennyi az igazság, s ott benne mélyen a gázság is. Tavaly októberben épp Koltón próbáltam véget vetni annak, hogy nem bírom újrakezdeni. Lovat s fogatot hajtani tanultam Czigány Ferencztől, Teleki kocsisától, hosszú verset is írtam a sorsáról, az egyik bolond lovat, valami Cancan nevűt pedig tényleg megkedveltem, de ugyan miért, mire kéne nekem hintó. Egyébként meg csak tettem-vettem kedvetlenül, bámultam a másoknak boldog koltói tájra, sose látott tengerek helyett, a sose látott sötét Anglia helyett, hová annyira vágyódtam. Távol a máramarosi hegykolosszok, a Ciblás, a Gutin, a Rozsály sziklái fehéren, mint sirályok ragyogása tölgyerdők és templomtornyok felett, és még sehol nem feküdt hullt levél a fűben. Így teltek napjaim, és vártam az éjeket, hogy Pila, more patrio, beszökjön szobámba. (Nem tudott

¹ *Bernát Gáspár* (1810–1873) ügyvéd, író, Petőfi barátja. Nevét anekdotái és humoros írásai – melyek az 1840-es évektől kezdve jelentek meg a korabeli lapokban – tették országosan ismertté. Tréfáit, ötleteit gazsiadákknak nevezték. Ő mesélt a régi Pest régi alakjairól, akik aztán Jókai *„Eppur si muove”* című regényében ismét életre keltek. Petőfi összesen két levelet írt Bernát Gáspárnak, aki erekyeként a tárcájában hordta őket, sokan meg akarták vásárolni tőle, de nem adta el, inkább Teleki Sándorra testálta. Ugyanezt tette Petőfi is 1847 nyarán, Telekire bízta koltói kéziratait: levélfogalmazványait, a Pila Anikóval kapcsolatos verseket, a János vitéz modorában írt *„Czigány Ferencz, a négyes kocsis”* című költeményét. Aztán jött 1848, a kővárvidéki román felkelés, az erdélyi hadjárat, majd a szabadságharc leverése. Teleki külföldre menekült, mikor hazatért, a koltói kastélyt kifosztva találta, a kéziratok elkallódtak.

² *Varga Anikó* (1830 – ?): cigánylány, apja utáni ragadványneve: Pila. Petőfi 1846. október végén ismeri meg Koltón. Halála időpontja nem ismert. 1876 augusztusában Jókai Mór Koltón járt, és még találkozott vele, amiről az *Írói arcképek Petőfi Koltón* c. részében számolt be, sőt, *Az utolsó eszménykép* címmel verset is írt róla, ahogy Móra Ferenc is 1923-ban (*A koltói cigánylány*).

erről senki, tán még Teleki se vette észre.) Nevetve jött, mélázva ment. Mondtam neki, majd télen, ha hónál is hókább lesz a bőrod, akkor is, ha holdacska fénye ölel, akkor is, mint fa az ablakod előtt, nővök egyre közelebb tehozzád, hogy is telhetnék el ennyi üde ragyogástól, ülj, szerelmesem, ülj az ölembe ide, nem menekülhetsz, szám a szádon, fogva tartalak, szép alak, testem forró csapdája stb. Elnyelte szavaim édes mérgét, jövendöltem is neki, szemedben mindig fiatal marad a bánat, leány maradsz, mirtuszod se lesz soha, csak fekete fátylad, sötét, mint a moha, mondtam neki, versekben élsz örökké, mert voltál a Petőfié, és így tovább. (Képzelheted állapotomat, ha ilyesmiket mondtam, én, öreg kamasz, szerelmek örök foglya.) Eddig hallgattam róla, de a bús őszi szél fuvatlan nem indul, ahogy haraszt se zörög, stb., és égnek bennem a versek, széttépett, tűzre vetett versek, a hozzá írt elszabott sorok, ahogy égeti kezem az a 9 máriás húszas is, mit adtam neki, hogy hallgasson, hogy menjen innen, ha már én nem bírok. Mint a 30 ezüst a Bibliában, mind ott gurulnak azok a fényes húszasok valahol abban a veszélyes őszben.

Nézd, alig egy éve még róla írtam verseket. Látni is akartam az álmaimat, nem csak írni róluk, de túl sok szavam volt arra, amit láttam; kihátrálni a versekből, egyszer életemben, akkor erre vágytam, élni, vadul élni valahol hírnévtelen, vele. Csak ő volt, s ez épp elég lehetett volna, hogy újakezdjek mindent, de akkor szólt bennem az ördög: mivé lesz az életed, hogy lesz így összhangzatos szimfónia? Júliát bírnád-e detronálni?, és nevetett az ördög: a költő Koltón?, épp csak érkezett, épp csak találkozott az újabb örök szerelemmel, s máris szabadulni vágyik?, így röhögött bennem. Pilának elég volt rám néznie, hagytam is volna ott csapot, papot, kezdődő családot, hogy fussam a nyíltvíz felé, mit ígért a szája, haja, húsa, arannyal kevert bronz bőre, hogy eltűnjem a havasok ismeretlen völgyeiben, ízlelgettem, vele, az ismeretlennel. Még álltak ott csöndben a régi barátok, még pendült a hárfa a festményeken, s úgy volt kék az ég, ahogy az ő szeme barna. (Képzelheted akkori s mostani állapotomat, ha még mindig ilyesmiket írok.)

Hosszabban írtam most, mint szoktam volt, de a bánat is hosszabb bennem, mint rendszeren. Árnyak vonulnak a kerten át, valamelyik megáll az ablakom előtt, néz befelé, de hogy melyik, nem tudom. Pilára gondolok, ahogy pilája elmosolyodik... Nézd, új versbe kezdtem, készek az első sorok, még nyílnak a völgyben a kerti virágok, de látod amottan a téli világot, valahogy így, mit tudom én, és hogy jön-e belőle egész vers, mit tudom én, a vers szerencse dolga is.

Hát ennyi, Gazsim, menny és föld mindig összeér. Hiába, szívem oly tele, hogy ki kellett ömlenie, mielőtt megrepedt volna. Értesz-e valamit levelemből vagy semmit? Képzem, mily zavar támadt most benned, barátom. Hűvös szelek fújnak errefelé hajnalonta, mikor a legéberebb a lélek, lassan eshetne is a mázsás hó, bár esne, hogy súlya alatt szakadna be grófi palota s koldus szív,

ölellek, Sándorod

FARKAS ÁRPÁD

FEHÉREGYHÁZA, 1849

Látod, Sándor, úgy szopja koponyádat
e föld, mint cseresznyét az unott kisgyerek;
mélyében fojtott forradalmak hálnak,
s gondolja, addig is még
eljátszik Veled.

Fogai között forgat. Tört cseresznyeszárok,
merednek mennybe fénylő csontjaid,
csupán az inged hófehér világa
rothad a mélyben, férgeket vakít.

Bolond egy föld ez, látod. Örül, hogy
veled játszhat. S csak tépi magát: szeret–nem szeret?
Erdély hegyei közt a kósza árnyak:
meg-meglazuló idegrendszered.

Hálónk. Vergődünk benne némán.
S szavaid is, a cikkánáló halak,
nőnek az álmok morzsa-maradékán,
s szunnyad a nép villámos ég alatt.

Ne bántsad érte, Sándor,
elég kín így is az, hogy szomorú
fű nő Segesvárnál, a koponyádból,
s még dül a mélyben az a háború.

TÜZFALAK (ESTI BAZILIKA)
OLAJ, VÁSZON, 60x100 CM, 2014

MOLNÁR H. MAGOR

A KÖLTŐ ELKOBZOTT KOPONYÁJA

Farkas Árpád: Fehéregyháza, 1849

Francisco Goya egyik legismertebb festménye eredetileg freskó volt, és a festő ebédlőjét díszítette Madrid környéki, a helyiek által csak *A süket házaként* emlegetett otthonában. Hogyan ízlett neki vajon a legomlósabb, legropogósabb bőrös malacsült, miközben egy kannibál istenség tébolyult szemei guvadtak rá a *Szturnusz felfalja gyermekét* című képről? Hogyan volt képes húst enni ott, ahol egy önmagát az örületbe rettegő öreg isten ujjai az ő vérző nyakú, véres vállú, fej nélküli, félkarú fiának

a torzójába fúródtak? Talán úgy, hogy Jupiterre gondolt, Szaturnusz hat gyermeke közül az utolsóra, emellett az egyetlenre, aki a mítosz szerint megmenekült. Vagy inkább úgy, hogy Javier Goyára gondolt, saját nyolc gyermeke közül az utolsóra, emellett az egyetlenre, aki megérte a felnőttkort, aki túlélte őt. A görög–római verzióban ugyanis Kronosz–Szaturnusz az utódait egyben nyelte le, hogy Zeusz–Jupiter az apját utóbb meghányatva kiszabadíthassa annak gyomrából testvéreit. Goya képén viszont egy falatonként elfogyasztott alak látható, így az allegória igazolást nyerhet: az isten a festő önarcképe, mert Javier kivételével annak többi gyermeke akkor már véglegesen halott volt.

Ez az értelmezés tehát mindössze egy leharapott fejen múlik, és természetesen egyedül én vagyok felelősségre vonható azért, hogy egyáltalán szóba hozom Farkas Árpád *Fehéregyháza, 1849* című költeménye kapcsán. A Petőfi koponyáját szopogató, antropomorfizált szülőföld, akivel Farkas Árpád indítja versét, valamint a fia koponyáját szájában forgató szülőatya, akivel Goya díszíti ebédlőjét – e kettő túlzottan távoli asszociációnak tűnik. Még akkor is, ha e szülőföldnek „mélyében fojtott forradalmak hálnak”, s ennek mentén akár Pierre Vergniaud sokat idézett mondása is eszünkbe juthat, mely szerint a forradalom Szaturnuszként felfalja saját gyermekeit. Mert hát hatalomféltésből falta-e fel a forradalom Petőfit? Nem. És másokat, mint Széchenyt? Nem igazán. (Minálunk a forradalom különben is vér nélkül zajlott, kivéve persze Lamberg szívében a kést.) De abban talán konszenzusra juthatunk, hogy a forradalom mint szimbólum, mint eszme és főleg mint mechanizmus igenis felfalta Petőfit – ahogyan még sokan másokat.

És ha elverekedjük magunkat egészen Farkas Árpád versének keletkezési pontjáig, akkor láthatjuk, hogy a *forradalom* szónak az aktuális jelentéséhez képest már más konnotációi is vannak. Ilyen például a nagy szocialista forradalom, melynek saját felfalt gyermekei között akár Trockijt, Kamenyevet, Zinovjevet vagy Buharint is megemlíthetnénk. Nemkülönbön Petőfi Sándort, akit nemcsak a saját forradalma, de utóbb a szocializmus is felfalt, amennyiben politikai alapon kisajátította, szimbólumává torzította. De talán még ennél is erősebbnek bizonyul egy másik egykorú olvasat, tudniillik az 1956-os. Főként, hogy az *elfojtott* jelző inkább erre illik – az 1848-as forradalmat nem fojtották el, a szabadságharcot pedig egyszerűen elvesztettük. A „fojtott forradalmak” mindkét itteni értelmezése a hivatalos kommunista álláspont szerint „ellenforradalomnak” minősült, noha utóbbinak a magyar vonatkozás miatt nagyobb volt a tétje – különösen Romániában. Máshonnan közelítve, egyúttal megelőlegezve a konklúziót: a *Fehéregyháza, 1849* egyszerre bírálja a fennálló rendszert az ideológia gyakorlatba fektetésének kudarca, valamint a nemzetiégi státusz kilátástalansága felől.

Érdemesnek tűnik mindehhez hozzáolvasni egy másik Farkas Árpád-szöveget, a szerző válaszát egy körkérdésre, mely *Petőfi Sándor közöttünk* címmel az akkor százhusz éve halott költő hatástörténetét, lírai hagyományának továbbélését firtatta az Igaz Szó 1969. júliusi, tematikus lapszámában – ugyanabban a számban, amelyben a *Fehéregyháza, 1849* először megjelent. Farkas Árpád a kérdést elegánsan félreértve nem poétikai, hanem politikai választ adott, persze azt is a költői nyelv síkjára terelve, hiszen ő par excellence költő volt, akkor is, amikor interjúválaszt adott, akkor is, amikor publicisztikát írt, és akkor is, amikor nem írt semmit. És gyakran éppen ez az átpoetizált beszédmód adott neki lehetőséget arra, hogy a kisebbségi létállapotból eredően a megmaradás erkölcse mellett tegyen hitet, itt ép-penséggel Petőfi ürügyén: „Elvesztettem valahol menthetetlenül őt, s ezért vágok neki az alkonyi kukoricásnak, ezért közelítek loppal az esztenák felé, s ezért tanulok az estéli nyári-

konyhák mélyén a kapanyél-marta ujjak egymást-morzsolásából mindig új, s új forradalmat. Őerte szívom magamba az akácok illatát, vizek folyása fölé őerte hajolok, s zárom szívembe mélyen embereimet, kik számára harc, politika és poézis az Ő nevével egy és végleges. Így találkozunk túlsó s innenső partjain az időnek, egy olyan korban, melyben elengedhetetlen a megmaradáshoz minden világító Példa, egyenes derék és hátgerinc.”

A megmaradásért vívott mindenkori harcot a fenyegetettség hívja életre, ennél fogva önvédelemnek minősül. Ezért fontos a *Fehéregyháza, 1849* szóhasználat a vers zárlatában: „még dúl a mélyben az a háború”. Mert ha megengedjük, hogy a vers eleji „fojtott forradalmak” 1956-ra is utalhat, az itt előforduló „háború” már inkább elsődleges jelentésében működik, az 1848–49-es szabadságharcra vonatkozóan, amely voltaképpen önvédelmi háború volt, hiszen minket 1848. szeptember 11-én megtámadtak. Az önvédelemből vállalt szabadságharc és a Trianon utáni transzilvanizmus eszerint egy töről fakad: a túlélés, a fennmaradás hitéből, a megmaradás reményéből. Innen nézve árulkodó Farkas Árpád harmadik verseskötete, az *Alagutak a hóban* elrendezése is: a *Fehéregyháza, 1849* utáni harmadik vers a „Kós Károly 90. születésnapjára” írt *A szembejövőnek* című, a két költemény utolsó sorai pedig a következőképpen rímelnek egymásra: „még dúl a mélyben az a háború” – „Még zúg a szél köröttd! / Még zúg a szél köröttd!”

Ez a közös tő tehát már egyetlen partikula, a „még” analóg nyomatékolásával is érzékelhetővé válik – és ugyanez a módosítószó kap kitüntetett szerepet az *Avaron* egyik versszakában is: „Orra bukva az avaron, / és menni tovább mégis, / ébreszteni a nagyra nőtt, / de alvó jegenyét is, / nem hagyni, hogy a fenyesek / zöld tűkkel beférceljék / mindazt, mi mítosztalan már, / de lelkiismeret még –”. (A hasonló nyelvi eljárások alkalmazása, vagyis a „még” ilyen értelemben történő hangsúlyozása, halmozása nem csak Farkas Árpádnál figyelhető meg. Álljon itt példaként Czegő Zoltán *Erdővidéki sírjelek* című, különben Petőfi Sándort és Fehéregyházát is szóba hozó poémájának két kapcsolódó részlete: „üzenünk ismét papjaitoknak odafel / hogy ne húzassák már annyit / az ég szerelmére / hiszen még itt vagyunk / le nem írhatók”; „hát szóljatok odafenn papjaitokra / haranggal *immég* ne riogassák ezt a sereget / sem odafenn / sem ideleln / mert ha akadnak még akik nem tudják / mi még itt vagyunk”).

A maradás és megmaradás transzilván programja Farkas Árpád költészetének különben alapvető gondolati eleme – jellemző, hogy egyik legintenzívebb szülőföldversét *Maradok* címmel írja meg. Már az első sorok is meglehetősen szenvedélyes kapcsolatot láttatnak a megszólaló és az otthoni táj között: „Mintha rég nem látott fiát: fölkap, / szorít mellére mohón a táj, / s telik meg orrom szúrós törekkel, / rothadó széna hónaljszagával”. De dacára minden rothadó hónaljszagnak, a későbbiekben felmerülő esetleges elvágyódás útjában éppen ez a füledt viszony áll: „Percig, csak egy percig ne szeretne így engem!” S ha ódzkodnánk attól, hogy szerelmes versként olvassuk a költeményt, az utolsó szakasz nemcsak ebbéli ellenállásunkat töri meg, hanem egyúttal szerelmi hűségge is csitítja a szenvedélyt: „Annyi józan ragaszkodás, / áradozásra és adakozó szerelemre pirkadó / hajlam már bennem, / hogy dübörgő halántékkal is / várok még / és maradok –”. (Némiképp más hangütéssel tanúskodik e maradásról a tizenhét évvel későbbi *Nyitott égbolt*: „Rodin pózában ülök / félszázada a honi klozeton, / rettegjete, én még maradok”. Ami viszont közös e két részletben, az a „maradok” előtti „még”).

Már a „rothadó széna” is arról tanúskodik, hogy Farkas Árpád a legnagyobb ragaszkodás közepette sem idealizálja tárgyát, sőt kedvelt eszköze a groteszk ábrázolás. Ez a hónaljszagú

szülőföld-kedves válik aztán a *Fehéregyháza*, 1849 felütésében Petőfi Sándor koponyáját a fogai közt forgató alakká, aki mindössze játékból szopogatja halott költők agyvelejét. Mindeközben ártatlan képpel áll előttünk, hiszen a következő pillanatban ő már csak egy cseresznyét eszegető, boldog és bolondos kisgyerek. Egyszerre vannak jelen tehát az ellentétes esztétikai minőségek, akár Goya ebédlőjében a fenséges malacsült és a rút Szaturnusz-freskó. (Hasonló hangulatteremtéssel él több Farkas Árpád-vers nyitánya is, például az *Anyák némasága* vagy a *Békességet* címűeké, ahogyan ezt már korábban is szóba hoztam – M. H. M.: *Egy konok madár a csőréből etet*, Tiszatáj Online, 2021. február 14.)

Termékeny kontextust adhat ennek a cseresznyező gyermeknek Petőfi cseresznyeverse, a *Változó ízlés* első két versszaka is: „Mint szerettem a cseresznyét / Gyermekéveimben én! / Csak cseresznye kelle nékem; / Nem volt szebb szín, édesebb nem / Terme a föld kerekén. // Nem kellett cseresznye többé, / Gyermekéveim után: / Mert az ajak édesebb volt, / Mert az ajkon szebb pir lángolt, / Melyet nyujta szép leány.” Visszaszivárog tehát az értelmezési mezőbe a szerelem, mely a szülőföld iránti Farkas-verzióhoz képest, mint tudjuk, Petőfinél a szabadság és szerelem együttállásában fordul elő gyakrabban. Számunkra most a legérdekesebb módon az 1846-os *Szeretek én...* című és kezdetű versben, mely a következőképp indul: „Szeretek én, miként még ember / Sohasem szeretett talán. / Szeretek én szent szerelemmel. / De kedvesem nem földi lyány.” Hanem, mint kiderül, „egy száműzött istennő”, természetesen „a szabadság”, aki sajnos csak álmaiban jelenik meg. A szöveg az utolsó versszakban válik látomásos költeménnyé, az egyik ilyen álom végkimenetelének bemutatójával: „Letérdepeltem s elmondék egy / Égő szerelmi vallomást, / S földhöz hajoltam, hogy virágot / Szakítsak, s néki adjam át. // Ekkor hátam mögött termett a / Hóhér s lesujtá fejemet... / Épen kezembe hulla, és én / Azt adtam át virág helyett.” Ráadásul Petőfit még ugyanebben az évben a *Vajon mi ér?* négysorosában is hasonló víziók gyötrik: „Vajon mi ér? vajon mi történik velem? / Sejtetek, s e sejtelem, ez olyan rettentő! / Ugy rángatózik, úgy ug-rándozik szivem, / Miként a porban a levágott emberfő.” Hát, valahogy így falja fel Petőfi saját sejtése szerint is a szabadságért folytatott harc – mintha csak Szaturnusz csócsálna cseresznyehúst – önnön fiának fejét. Érdemesnek tűnik ebből a szempontból a *Fehéregyháza*, 1849 ábrázolásmódját alaposabban megfigyelnünk, hiszen a hasonlat kiterjesztése ugyancsak a fej levágását-leharapását feltételezi: miközben „e föld” „úgy szopja koponyádat”, „mint cseresznyét”, addig mint „Tört cseresznyeszárak, / merednek mennybe fénylő csontjaid”.

És ilyen körülmények között mégis „szunnyad a nép a villámos ég alatt”? Van-e vajon ennek a kritikus hangnak mozgósító szándéka? Vagy egyáltalán milyen jelentésében állhat itt a „villámos ég”? A villám, a mennydörgés, a vihar mint égiháború önmagában is bevonhatná a harcot, így a harcra hívást mint lehetséges értelmezést – és egy másik Farkas Árpád-vers tulajdonképpen rá is erősít erre az olvasatra, a szókapcsolat tizenkilenc évvel későbbi megismétlésével. Az *Egyszer majd arcom is elkészül* alábbi sorairól van szó: „Kislányos, vénült arcvonásaiddal / mit kezdhettek, anyám? / Maholnap hadba kell szállnom, / az első ellen összecsuklana / a nevetéstől, fölemelvén sisakrostélyomat. / Vállamra borulna, úgy röhögne, / hogy micsoda szelíd kislányokkal / küldték megküzdeni a villámos ég alatt.” Ám ha nem akarunk ennyire messzire menni a harci kedvért, akkor elég csak az *Alagutak a hóban* 37. oldaláról (ahol a *Fehéregyháza*, 1849 olvasható) a 36. oldalra átpillantunk, s máris a *Régészeti* című vers következő versszakába botlunk: „Nos hát, a csontok seregelnék! / Én öltöztetem húsba, vasba, / gyöpűt szántunk – s a koponyának / ismét megnő majd hatalma.”

Visszatérve azonban az előző kérdéskörhöz: valószínűleg akkor sem esnénk masszív

interpretációs válságba, ha a „villámos ég” mögött az eddig tárgyaltakon túl valamilyen transzcendens jelenlétet is feltételeznénk. (Ezen a ponton kézenfekvő lenne már-már mániákusan folytatni a kezdeti asszociációt, vagyis előhozakodni a Kronosz-Szturnusztól megmenekülő Zeusz-Jupiterrel, az ég és a villámok urával, de szerencsére vannak ennél érvényesebb összefüggések is.) Bajza József címében is kapcsolódó verse, az *Apotheosis* bár a lengyel felkelés leverését tematizálja, de már 1834-es keletkezésekor bőven áthallásos volt, a magyar szabadságharc alatt és után pedig sokat idézett és üldözött költeménnyé vált: Bajza 1851-es gyűjteményes kötetének példányait a cenzúra az *Apotheosis* miatt kobozta el, majd a megjelenést a vers kihúzásától tette függővé. Nem is csoda, mikor ilyen szakaszok olvashatók benne: „Csatájok a védelmezett / Népjog csatája volt, / Melyet szent eskü, szent kötés / Ellen zsarnok tiport.” Valamint: „E porba omlott szép haza / Fel fog születni még, / Van bíró a felhők felett, / Áll a villámos ég.” A felhők feletti bíró mint transzcendens lény itt ráadásul nem önmagában áll, hanem a feltámadás, az örök élet ígéretével, ami a *Fehéregyháza*, 1849 szunnyadó népének is némi reménykedésre adhat okot.

S ha már cenzúrárt emlegettünk, idekíváncozik Ilia Mihály egyik írása is, melyben a Kányádi-féle szállóige ürügyén beszél Petőfiről, hatalomról, 1956-ról: „A vers az, amit mondani kell» – de néha nem lehet mondani. Így, március táján eszünkbe jut, hogy a Nemzeti dal mondásának milyen történeti akadályai voltak, hatalom, cenzúra, irodalompolitika borzongott e vers hallatán. Petőfi versének előadás-története egyben előadótörténeti dokumentum is, gondoljunk csak Sinkovits Imre és Nagy Attila '56-os versmondásaira.” Végezetül felidéz egy szegedi elkobzástörténetet is: „A hetvenes évek elején március 15-én a szegedi Kossuth-szobor környékén a buzgó megfigyelők elvettek egy verset egy egyetemistától, aki el akarta ott mondani. A vers címe ez volt: *Fehéregyháza*, 1849. Csak most, utóbb látom a rólam szóló jelentésekben, hogy keresni kezdték a szerzőt, illetve a megjelenés helyét, még az egyetemen is kérdezősködtek a szerv emberei. Pedig közel volt hozzájuk a lelőhely, amit soha nem hagytak figyelmen kívül, hiszen számos darabjáról szakszerű politikai följegyzéseket készítettek. A Tiszatáj című folyóirat közölte, a szerző pedig Farkas Árpád, verse meg Petőfit idézte. A vers megjelent Farkas Árpád erdélyi kötetében is. Úgy látszik, a magyar belügyesek buzgóbbak akartak lenni a román szaktársaiknál” (Ilia Mihály: *A vers az, amit mondani kell*, Háromszék, 2007. április 7.). S ha igazítanunk is kell egy keveset a történeten, az csupán a vers hatásmechanizmusa miatt tűnik szükségesnek: a *Fehéregyháza*, 1849 nem jelent meg a Tiszatájban. Azért beszédes ez az apró részlet, mert az a hetvenes évek eleji szegedi egyetemista (illetve baráti köre) nem a helyben megjelenő irodalmi lapból, de még csak nem is az 1979-es kötetből, hanem vagy a marosvásárhelyi Igaz Szó 1969. júliusi, vagy a miskolci megjelenésű Napjaink 1970. júniusi számából fért hozzá a vershez. Vagy más, akár még ennél is nagyobb kerülő úton. Akárhogy is történt, a „fojtott forradalmak” és Petőfi koponyája több száz kilométert tettek meg Szegedig, amíg a hatalom lecsapott rájuk.

Az *Alagutak a hóban* nem csupán a *Fehéregyháza*, 1849 révén, hanem a *Petőfi Sándor* című prózaverssel is megidézi az immár kétszáz éves magyar költőt. A szinte egy lélegzettel elmondott vallomás valamelyest lejjebb teker a hangerőn: összesen hatszor használja a *lehalkít* igét. Motivikusan viszont erősen kapcsolódik párverséhez: „lehalkítom a földet, mélyén háborúk morognak, [...] a bömbölő Századot lehalkítom szépen, lehalkítom, s a roppant zaj rétegei alján hősagú csöndben egy szív-arc lüktet, lüktet egy szív-arc, az ős-kamaszél! Billeg egy fűszál ajkai közt, és *világszabadság*, motyogja csöndben és konokon.” Az a „szomorú fű”, amely a *Fehéregyháza*, 1849 végén nő ki a halott költő koponyájából, immár annak

szájában billeg, hiszen épp beszél, és történetesen ugyanazt mondja, mint Reviczky Gyula *Petőfi él* című versében: „Előre száguld mint a bőszi vihar, / És túlharsogja az ágyúk morajját / Szent himnusza, egy szó: Világszabadság!” A „villámos ég alatt” tehát mintha megtörtént volna a feltámadás, lüktet a „szív-arc”, sőt beszél is hozzánk, „csöndben és konokon”, de hát kezdetnek ez is megteszi.

Persze minden portré önarckép is egyben. Beszédes ebből a szempontból, hogy a „konok” Farkas Árpád egyik jellegzetes önleíró jelzője (lásd például *A tökély kiszemeltje* című versét: „Akarom, kitessek konok voltom – / saruit immár meg nem oldom, / nem fogadok fölibém rendet, / csak mit magamnak én teremtek”), valamint ide illeszkedik egy interjúválasza is, melyet portréversei kapcsán fogalmazott meg: „Én, aki megrendelésre verset írni hajlandó soha nem voltam, utólag rájöttem, hogy minden vers némi alkalomhoz kötődik: például [...] születésnapokhoz, finoman fogalmazva: transzcendentális születésnapokhoz. Soha nem röstelltem azt, hogy kisgyermekként úgy tanultam járni, hogy belekapaszkodtam apám kabátujjába. [...] Minden önmagát kereső és minden önmagából kézzel-lábbal kimutogató ember igyekszik megkeresni minden oly lehetőséget, amelyben megfogalmazhatja magát” (Ködöböcz Gábor: *Jelentés a völgyből*, Székelyföld, 2008. június).

A főtt kukorica illata című tárcájából pedig azt is megtudjuk, hogy Farkas Árpádnak pont olyan alapvető költészetélménye volt gyerekként Petőfi Sándor, mint jelen esszé írójának Farkas Árpád: „Petőfit olvasok. Cserepes ajkakkal és égő szemhéjjal első ízben – már nem csupán verseket – egy egész verseskönyvet. Fele tájt nem bírom tovább, abba kell hagynom, papirost vonnom magam elé a könyv kemény födelére, s ott térden, szaporán meg kell írnom első versemet. [...] Ezen a délutánon véget ért az én gyermekkorom, a kamaszkorba léptem nagy férfiak világmegváltó gondjaival soványka vállamon.” *Petőfi Sándor* című versében tehát bár „lüktet egy szív-arc, az ős-kamaszé”, ám az az „ős-kamasz” legalább annyira Farkas, mint Petőfi. S a *Fehéregyháza, 1849* mennybe meredő, „fénylő csontjai” két éve immár legalább annyira Farkas Árpád, mint Petőfi Sándor csontjai. De hát egy halott költő versei által „Cserepes ajkakkal és égő szemhéjjal” ráeszmélni önmagunk legbelső lényegére: nem kevesebb a feltámadásnál.

PETŐCZ ANDRÁS

KATONÁK MENETELNEK

„szunnyad a nép villámos ég alatt”
(Farkas Árpád)

Csak bámulod, ahogy.
Lábuk alatt dübörög a.
Lábuk alatt beomlik a.
És nem tudod, merre a.

Your name: Sandor Petrovics.
Your commander: Józef Zachariasz Bem.
Location: Fehéregyhaza.
Date: 31. July 1849.

Elpusztítanak, akik.
Szuronyuk húsodba bele.
Akkor már nem lesz neved.
Nem lesz tábornokod se.

Sokan vannak, nagyon.
Fehéregyházán mit keresnek?
Nem tanultál meg oroszul.
Nem tudod mondani, hogy.

Harasó, harasó, harasó.
Ide rendelték, aki itt.
Nem a hazáját védi.
Otthona messzire van.

Messzire már az is, ami te.
Orosz zsoldosok, háború.
Te valamiért, valami mellett.
De mi is az, hogy valamiért?

Fehéregyháza, kicsinke falu.
Ördög-patak-völgy, katonák.
Nem tanultál meg oroszul.
Hogyan is mondják, hogy?

Mit is?, és miért is mondanak?
Oroszul, angolul, akárhogy is?
Mondják, hogy haza és szabadság?
Aztán csak szunnyad a nép.

Your name: Sandor Petrovics.
Your commander: Józef Zachariasz Bem.
Location: Fehéregyhaza.
Date: 31. July 1849.

Fekszel a földön, bámulod.
Fölötted meg dübörög a.
Aztán nincsen is tekinteted.
Fehér inged férgeknek világít.

**FILIP
TAMÁS**

A LEGKISEBB FIÚ

(Farkas Árpád nyomán)

A nyár, a nyár úgy sistereg,
mint izzó platnira kifutott kőleves.
Az előbb még illata szállt, lassú
forrással biztatta orrunk, hogy
jóllakik tőle majd az éhes sereg.
És volt, nincs, a pusztá maradék
mindenre kevés, szétfut, odaég.

Élő dobokból szakadnak ki
a vészjelek, és sírnak a trombiták.
Vörös izzás és északi fény.
Eldobált fegyvereket emészt
a lázasan fortyogó mocsár.
Hirtelen megvénültek a csodák.

A koponyák hegyén lakni,
amíg az üstökös visszatér?
Addig ki fog vigyázni ránk?
Néped mindenhol keresni fog,
felismer, szájról szájra jársz,
neved maga lesz a biztatás.

Ha Shakespeare a teremtés fele,
a másik feléből mennyi jut neked?
Földi tünemény, inged fehér, papírod
még vakítóbb, és tintának, írni ott
a véred, óh, szörnyű idő és szörnyű
tér, a szabadság hó alá merül.

S a hó alatt a szívek bebábozódnak,
verésük lassul, megáll, a hó alatt
a fények csak vánszorognak,
képeket csak az álom formál,
letakart, fekete az oltár.
Széltépte erdők süvitenek,
sírod nincs, de örök életed.

**ANDRÉ
FERENC****FOTELKIRÁLYOK DALA**

*„Vasrostélyos kicsiny ketrecben áll
Az oroszlán, a sivatag-király.”
(Petőfi Sándor: A rab oroszlán)*

*„Fekete karácsony jött ránk, vergődünk
zúzott angyalszárnyain, veséjét, máját
tépjük –: esszük magunkat, fiam!”
(Farkas Árpád: Fekete karácsony)*

december jön és nem enged hibázni
nem figyel rám és nem is kíváncsi
kezem szorítja irányít és lefog
tudom mi fog jönni mégse lázadok

hősködünk heves fotelkirályok
szemünkre száradt a sűrke hályog
karácsonyfafénynél játsunk háborút
beront az új év és kacagva szájba rúg

úgy szeretném kipihenni már magam
feledni az utat ami hátravan
vihorászva vágtatni a vesztünkbe
mohaágyra nehezülten fekszünk le

legyen új remény új élet új irány
lessünk kúszó borostyánt pár kúrián
olvadjunk a tájba míg a nap ragyog
mező szélén a mocsárba lerogyok

mezőpárnám legyen végre mezővers
a sötétből jönni ugye elő mersz
túrtél magadnak verslapokból koronát
most száraz föld szopogatja koponyád

s érkeznek a viháncoló bolondok
csomóznak idegrendszeredre horgot
hadd ficáncolj mint a cikkanó halak
amíg az égbolt fölötted széthasad

középszer a konyha előtt pipázik
szomorzsákkal hizlalja a hibáit
konokul lóbálja csontos kis öklét
ujja közül kihull az öröklét

de ott trónol és bánt mint a gondolat
rángatja a szánkba akadt horgokat
hol találunk be nem szózott hazára
fehér lóhús s apák vére az ára

tanítsuk meg fiainkat táncokra
s mielőtt a boldogságra rászoknak
tépjük le a bajszuk és szúrjuk hason
mondjuk csak ezt érted fiam ez haszon

tanítsuk meg lányainkat hallgatni
ne sírjanak semmi jót nem hagynak ki
szemük alatt rejtsek el az éjszakát
ölükben virágozzon a némaság

olyan szépek mifelénk a férfiak
pálíngagőz önérzet és vérszimat
olyan szépek mifelénk az asszonyok
a ráncaik megíratlan vesszorok

s ha egy domb alján kinyúlunk a vérbe
hadd hörögjünk akkor is hogy megérte
hűségünk hirdessük fáradt földeken
míg elsodor a forrongó fürtelem

rohangálunk szanaszét a világba
nem gondolunk kardinális hibákra
amik körmeink alatt kirügyeznek
csak mert jól ment még ne nevezd ügyesnek

tudom én hogy igazából mit tudok
elég hogy a nyakam körül nincs hurok
hiába pisszeg a léha söpredék
egy helyben forog csak a mókuserék

balatonba szóköveket dobálok
emlegetem fehérvárt meg mohácsot
szigetvárat budát pécset vereckét
régi templomcsarnokokat verek szét

visszakozni innen nekünk nem szabad
zsandár kehes lován utánunk szalad
kezében gumibot helyett csokor virág
hazám megérte ezer évig várni rád

ágyad a föld s párnád az ég sándorom
belepi az örökséged sár korom
másnak egész világ neked tört részed
farkasok szaván üvöltő költészet

**TOMAJI
ATTILA**

SEPSISZENTGYÖRGY, 2021

*„Hálónk. Vergődünk benne némán.”
Farkas Árpád: Fehéregyháza, 1849*

Látod, Árpád, már körülette koponyádat
ez az év, mint száraz kenyerét a kisgyerek.
Visszafojtott viharok, jégesők zihálnak,
s az ostoba idő messzire táncolt veled.

Forgatott s forgat egyre. Mint árnyékos szárnyak,
porlanak, remegnek, összezárnak csontjaid,
de felszálló versed sirályfehér világa
nem tűnik el, itt időz, s éheseket tanít.

Rohadt világ ez, hol mi még darabig húzzuk.
Megszoktuk, arccal a fal előtt. Ki Erdélyt szeret,
véres homlokkal hátrálgat hegyeid között,
idézetet soraid, lüktető szívrendszered.

Halálunk is vergődik, ahogy életünk, némán,
s az édes szavak, idegen partra szakadt halak,
tátognak levegőéért, álmok maradékán.
Néped kapaszkodik maroknyi, feslett ég alatt.

Ne haragudj ránk érte, inkább értünk, Árpád!
Elég súly így is, hogy kiégett, szomorú
fű fedi a búzát és Sepsiszentgyörgy árkat,
s nem múlik – sötéten bugyog a háború.

Majd átrágja magát a szó a romokon, s jön még
perce a csodának. Nagyot kiált táj s ember,
az ifjak szabad szája. Tűnnek a hamis törpék,
éjszakád besüti a nap, s kenyerünk megkel –

HÁY
JÁNOS

VILÁGRONTÓK

„meg-meglazuló idegrendszered”

Farkas Árpád

Reggel felkeltem,
hánytam,
nem bír mindent
az idegrendszerem,
az álomból jönnek
velem a kósza árnyak,
vérkutyák és véremberek.

Nem kapnak el,
kihányom őket
magamból,
hogyan jussanak
a csatornába,
ahová valók.
De kimásznak, és
újra járnak
a földön, a járdán,
a házak között, és
úgy csinálnak,
mint akiket soha
nem hánytak
bele a csatornába.

Az ő bűzük járja
be a tájat,
mert rothadt
lelküktől rothadt
már minden járat.
Visszajönnek éjjel,
belopóznak az ágyba,
bebújnak a paplan alá,
ők azok, akik
mindig veled hálnak.
Azt mondják, az
ágyban bál van,
holott harcban állnak
a világgal.
Mindent maguknak akarnak,
még a semmit sem
engedik másnak.

Ők lesznek urai életnek
és halálnak,
ők lesznek urai
az ég és a föld
minden sarkának.
Ha megnevezed őket,
tetemre hívnak,
ha rájuk mutatsz,
halálnak halálával halsz,
mert csak nekik szolgálhatsz,
mert csak hozzájuk
állhatsz be, csak hozzájuk,
és csak szolgának.

**JENEI
GYULA**

SZOLNOK, 2022

Farkas Árpád versére

látod, sándor, hogy szopja koponyánkat e század!
felnőtt lassan, már katonasorban van;
háborúra mindig lesz elég ok,
tolakodik az érdek. mindegy, ha
megbocsáthatatlan.

mint a hymnus zivatarai közt, úgy vagyunk:
egymást átkozzuk, öljük, nem csak képzeletben.
árulunk és elárultatunk. gyűlölet éltet;
nem kell, hogy bárki szeressen.

bolond egy ország ez, látod, eszi magát,
ahogy bennünket is. hősök legyünk, kofák?
a szabadság csak egy szó: világít. kicsit furán.
de a végén egyre megy: deszka vagy szarkofág.

a verseid, sándor, elhasznált lelkiismeretünk
villanófényei: romantikus tévedések –
cikkanó, semmi kis halakként vergődnek
a világháló börtönében, könyvek lapjain.

nincs már nép, csak férgek, szétesett tömeg;
álmok sincsenek, se morzsamaradékuk. talán
forradalom sem volt soha. rég feltáltak minket
a történelem hatalmas asztalán.

PÁL
SÁNDOR ATTILA

SANYI

Te, Sanyi, nem messze születted
állítólag onnan, ahol én születtem,
most mindegy, hogy Félegyháza
vagy Kőrös, egyik sincs messze
Szanktól, persze én is kavarok ezzel,
anyakönyv szerint Kiskunmajsán
jöttem világra, de gondoltam, ezzel az
apró gesztussal felteszem apró
zsákszülőfalum a magyar irodalom
térképére, micsoda önhitt baromság,
nem igaz?

Jaj, a nevünkről ne is beszéljünk!
(Mit tudsz te arról, hogy Haumann
vagy Mihályfy vagy Rideg tönkretette.)
Különben túléltelek már hét évvel,
és tudom, hogy nem verseny,
de a verseid összkiadását kézbe
venni nem egy nagy élmény,
mármint nem nyomaszt vagy
ilyesmi, csak eléggé tönkretett
téged az a cirka kétszáz év
közoktatás. Bár lenne az embernek
olyan válságkorszaka, mint neked
a *Felhők* volt.

Nem bírnánk mi egymást veled,
te nyurga, túlmozgásos,
karrierista gyerek.

Tudod, én nem nagyon vegyülök,
nincs olyasféle zsenitudatom sem,
mint neked volt, gondolom, bár
valamiért azt feltételezem, jóval
szorongóbb, modernebb faszi
voltál, mint amilyennek a rád
kövesedett, lekaparhatatlan
nemzeti guanó mutat. Egy
Arany Jánossal azért leveleznék.
A brutális önmenedzselésseddel ma
is sztár lennél.

Éppen most olvastam, hogy
egy törvénymódosítás szerint
ha behívnának hadiállapot miatt,
akkor a lelkiismereti szabadságomra
hivatkozva elutasíthatnám a fegyveres
szolgálatot, s valahová máshová
osztanának be, ahol nem kell löni,
nem kell embert ölni. Csak én halhatok
meg, a kezem által senki. Nyilván
ezt választanám. Ja, foglalod a
kurvanyádat meg minden, persze.
Kozák dárda.

Képzeld, időközben kiderült
az is, hogy nő voltál, kíváncsoroltál
Oroszországba, ott haltál meg.
Kiolvadt a csontváza a permafrosztból,
Petőfi Sándor, mamutbébi,
ráadásul nőstény, csodálatos
pillanatai ezek az utókornak,
ez maga az utókor, most, itt,
ez a te országod is, tudom,
beszarás, de hát itt élünk.
Leírom, persze, Magyarország,
édes, sós, keserű, savanyú haza.

Jól öregedett minden, amit
toltál. Népies vonal, függetlenség,
katonásdi, királyok halála.
Háborgó népek, utópiák.
Szimbólum is vagy, persze,
ha helyenként kellemetlen is.
Túl radikális. *Ahoj, Petrovič,*
dobré ráno! Pénzed már nincs,
de a bicentenáriumodba
nagyon sok pénz raktak, tényleg.
Különben, hogy miért izgat annyira mindenkit
helyileg a halál, fel nem foghatom.
A meghalás *locusa*.
Csak azt tudom, hogy Segesváron
egyszer jártam, egy OMV-kút parkolójában
álltunk meg pihenni.
Adtunk néhány lejt egy kispurdéval
kéregető cigány asszonynak.

Rest in peace, homie.

JÁNOSI ZOLTÁN

KISEMBEREK TÜSKÉS, VAD FÉNYBEN

Győry Domonkos: Anyám sírása halkul. Pont Kiadó, Bp., 2021

Mi készíthet arra egy jogász végzettséggel rendelkező, szakmájában, tudományágában – a közművelődés területén – országosan ismert szakembert, hogy félig titkon, szemérmesen, valódi nevén a háttérben maradva, Győry Domonkos néven immár harmadik szépirodalmi kötetét adja közre? Alighanem semmi más, mint a mostanában éppen kereken ötvenöt esztendő szerző irodalom iránti vonzalma, szeretete, a próbatétel kihívása és az a – minden tollat fogónak – elemi szándéka, amely az addigiakhoz képest új látószöveget, addig nem érzékelt rálátási, közelítési sávokat akar nyitni a világra. Sikerült-e mindez a jelen kötetével Győry Domonkosnak, aki első (kisregényt, kispórákat és színdarabokat tartalmazó) könyve (*Profán*) és ezt követő regénye (*Hölgy alulnézetből*) után *Anyám sírása halkul* címet viselő, a Pont Kiadónál 2021-ben kiadott kötetében csaknem kéttucatnyi új rövidprózai munkáját adja közre?

A két fejezetre tagolt kötet két tágabb tematikai kört jelez, noha alapvonásaikban mély összeköttetések vannak a két egység tartalomszámai között. Ennek a kapcsolatmezőnek a főbb varratait a második (az *Anyám sírása halkul* című) részben az igen erős, és nem is leplezett önéletrajzi vektorok, az elsőben (az *Originál* címet viselőben) pedig a szerző többségében saját élményeiből, találkozásából, sorstapasztalataiból származó tárgyai, alakjai és ezek szemléletének közös módszerei adják. Vagyis az írói személyiség szereplőként, narrátorként vagy mediátorként olyan nyomatékosan van jelen ezekben az írásokban, hogy a főképp kisvárosi mikrovilágokat festő első fejezet és a családi emlékeket átszűrő második egység az alkotói én mindenütt közvetlen, erős jelenléte miatt nyugodt szívvel egyetlen elemzési térbe vonható.

A könyvben középpontba állított főhősök többnyire kisemberek, kisszerű környezetben, helyzetekben és célokkal, de számukra mégis a lét totalitását adó világban. Olyan halandók, akik néhány közvetlenebb rokonuk, ismerősük látótávolságát kivéve ismeretlenül és némán, a „nagy tömeg”, a társadalmi masszívum egyik parányi tagjaként léteznek csupán, még ha olykor feltűnni akaró különcök is. Akik esendők, árvák, szegények, miniatűr vágyaikban is folyton orra buknak, ki- és felhasználhatók, s akiket gyakran törvénytelenésekre vagy tiltott utakra lépésre vesznek rá főnökeik vagy csábítóik, családi létük ingatag talajon áll, és akik folytonosan kifelé vágyakoznak a vállukról levethetetlen világból. Ez a kilátástalanság olyan erős ketreceket von e szereplők akarata köré, hogy minden jobbra, szebbre vagy egyszerűen másra vágyakozásuk kisszerű és értelmetlen, jelentéktelen fordulatokba fullad: „Huszonöt évvel később nyugdíjban leszek, a kertet eladom a feleségem halála után, a közeli étteremből hordom az ebédet, nem lesz, ki csirkehátat rántson, mert ilyenkor már senki nem foglalkozik” – foglalja össze a könyv egyéb írásaira is többségében érvényes sorsperspektívát *Az iparos* főhőse. Az esendő, a szerencsétlen, a boldogságra vágyó, a szeretethiányos kisember drámája, sorshiányai, szűk távlatai, a társadalom peremén csellengő, jobbra érdemes figurák életpezíródjai a szerző tollán plasztikus, a realitásból szinte tömör létminőségjelképpé alakított létfordulatokat

mutatnak fel az olvasónak. Villanófényszerűen sugározzák át a magyar mélyvilág és a „felsőbb” világ közötti (többnyire szürkének képzelt) köztes teret, vagyis az írói oknyomozások centrumát, ahonnan fölfelé talán sohasem, lefelé annál gyakrabban vezet az út. (*A haver, Originál, a félhelyes*)

A kisember látószöge eleve a novellák elemi, legtöbbször a szétfoszló reményekkel opponáló ábrázolástechnikai távcsövét adja. Ez nemcsak a megjelenített emberi helyzetek, környezeti tárgyak, jellemek belülről történő fényképezésében tükröződik, hanem a leírásoktól, az elbeszélő részekről kezdve a jellemfestésekig és a dialógusokig teljes mértékben áthatja az írói nyelvet. „Dönts bele a barackot a sörbe, úgy jobb lesz, figyeld, haver, milyen választékosan beszélek, ott kúrtam el, hogy hazatelepültem... valamikor folyékonyan olvastam franciául, sőt verset is írtam, igaz, egyiket közölte a megyei lap... aztán pár napja hamis tanú lettem, legalábbis alátámasztottam csutori sztoriját (...) ott álltam mögötte, mint valami király mögött a kibaszott udvaronca, csak hogy nem nálam volt a kincsesláda kulcsa (...) most azért sírok-e lógó takonnyal, mert eladtam a lelkem, vagy azért, mert átverték az üzletet?” – monologizál a kötet tipikus aspektusát koncentrálván szavaiba a *félhelyes* főhőse. E monológok jelentős részben ugyanakkor nem egyszemélyes, magányos környezetben hangzanak el, hanem vagy valamilyen „haveri” körben, vagy egy párbeszéd illuzionáris feleként, még ha válasz ritkán érkezik is rájuk. (*Tunguz-meteor*) A monológ-betétek, a beszélő önmaga sorsának értelmezésére vagy emléksorainak megidézésére szánt, féldialógus beszédsszövegek ezért az egyik legfőbb stilisztikai és prózapoétikai arcát szabják meg Győry Domonkos rövid elbeszéléseinek. Igen gyakran ezekbe az epikai formátumokba tömöríti a környezetrajzot, a múlt eseményeit, történéseit, a főszereplő jellemvonásait, szemléletét, életjegyeit, pszichés állapotát. A monológokat sokszor a jelen levő vagy elképzelt másik személyhez szóló kiszólások vagy párbeszédbe forduló szövegszerkezetek kísérik. Bennük és a dialógusokban – főképp a szleng, az argó, a hivatali nyelv tudatosan beépített elemei révén – nyelvi síkon is e kisvilágok sorsérzékelése, útkeresése és sorstörései tárulkoznak fel. Műfaji szempontból a főképpen ezekbe a nyelvi struktúrákba öntött kisemberi világtartalmak – távolabbról a csehovi, a mikszáthi örökséget hordozó – rövid novella, a tárca, a karcolat, az egyperces, sőt olykor a verspróza keretei között öltenek epikai alakzatot. A tengődő, a megváltatlan világ kifejezésének során olyan, szűkszavú, lekerekített, mégis sorskoncentráló és drámai alkotásokat teremtve, mint a könyv egyik legemlékezetesebb művét adó *Apám szemével*, továbbá az *Annuska álmodik*, a *Retro* vagy az *Originál* című munkák. Rövidségében hasonló szintetikus vonásokat hordoz az *apa* című, egy régi fotó alapján született, mikroéletképet adó s a prózavers felé hajló írás, amely a szerző édesapja életének utolsó szakaszát idézi meg, egymásba hajlítva, törve a szereplők eltérő látómezőit és a különböző idődimenziókat.

Miközben az alanyiség és ezen át az autobiografikus tematika és élménykör domináns ívét adja a kötet tárgyainak és aspektusainak, ez a – mindössze száztizenkét oldalas könyvben elhelyezett – huszonegy novella a létperemekre irányított szemléleti célzógömb ellenére is társadalmi rétegek, embertípusok, korosztályok, nemek, foglalkozások képviselőinek gazdagabb sorát eleveníti meg. Miniatűr helyszínei, félresodort szereplői összeadódva ezért önmaguk egyedi esélyeinél jóval átfogóbb körképet festenek a konkrét miniuniverzumokból szintetizálódó életközeg múltjáról, jelenéről, jellegzetes figuráiról és tragédiáiról. Csupán emberalakjaira nézve: szerepel műveiben az irodalomba kapaszkodni képtelen költő (*A haver*), megjelennek bennük munkások, iparosok, szállítómunkások (*Az iparos, Koloniál*),

a kisvállalkozói kör (*Rákóczi-kettős*), a katonaság és egykori alakjai (*A nyelesgránátok*), alkoholisták, kocsmák és kocsmások (*Kalucsnival a mennyországba*), a kórház és polarizált világa (*Apám szemével*) és számtalan más kisember: ruhatáros, boltos, pincérnő, fagyaltos, lecsúszott értelmiségiek. A társadalmi és foglalkozástípusok mellett szinte valamennyi korosztály is a novellák terébe kerül: leépült öregemberek (*Talán cserebogár*), fiatal- és öregasszonyok, család vagy csálni készülő nők és férfiak, családosok és magányosak, s a szerző kisgyermek önmaga is (*Retro, A cipő*), az önéletrajz egyéb felhajtóerői révén pedig (különböző életkorokban) a szülei, rokonai, majd az egykori és mai könyvtárak világa és ezek tipikus vagy különönc nő- és férfialakjai (*Szaszi néni, a rettegett, Győrből jöttek, Kalucsnival a mennyországba*).

A történelem, noha megjelenítése látszólag nem áll a novellák hangsúlyosabb szemléleti vektorai között, mégis szinte mindenütt fölvrzlik a tárgyak, a helyzetek, a sorsok szétszóródott, letakart vagy elfeledett, csak az emlékekben izzó konkrétumaiból. Különösen a közelmúlt, a diktatúra piszkos ujjai lapoztatják fel az íróban, majd az olvasóban is olyan mozdulattal az emlékeket, hogy a gyakran poentírozott helyzetek, a tollra emelkedett különös éleletsztorik mögül lépten-nyomon kilátszódnak a már elhagyott sarló-kalapácsos történelmi kor ténykedésének „eredményei”. A használt telefonkönyvről írott novellában (*Számok könyve*) például ekként: „Azt mondta a nagyapám, hogy a csehszlovákok hatvannyolcban úgy jártak, mint mi ötvenhatban. Beköpték, bevitték. Telefonkönyvvel ütötték fejbe. Hátulról. Elgömbült a szék lába. Neki meg kitörött a nyaka. A telefonkönyveket korábban az emberük hátára, hasára tették, és azt verték gumibottal. Nem maradt nyoma.” A Kádár-korszakhoz tartozó munkamorál lefestése éppúgy hozzátartozik ennek a sorsközegnek a jellemzéséhez, mint a bútorai (*Koloniál*), a jellegzetes helyzetei vagy emberalakjai. „A szomszédos üzemekben gályázó esztergályosok pillanatok alatt lenyúlnak mindent, ami nincs a festett betonpadlóhoz rögzítve, talán ezzel bosszulják meg, hogy ők géphez láncolva állítgatnak, tekergetnek, közben röpköd a forgács, néha még a tokmánykulcs is.” (*Az iparos*) A miniatűr életsarkokban megnyilvánulni akaró létperspektíva is jellegzetesen – és természetesen – e történelemtől megnyomorított örökségű, szűkített létterek arányaihoz van szabva, többnyire olyanképpen, ahogyan – szintén *Az iparosban* – Dagi Feri számára a lét effajta távlatai: „egyre nagyobb sertésállománya van, jó zsírosakat eszik, nem csoda, hogy alig tud lépni, enne inkább csirkét, nem halna meg tíz év múlva fiatalon, nem ballagna a koporsót szállító limuzin mögött a »csak a jók mennek el« lágy dallamától és a lélekharang kemény kongásától kísérve a rokonsága.” Hasonló motívumtöredék sűrűsödik vigasztalanul a *félhelyes* szövegebe is, amelyben cseppet sem fényes jövőjéről a főhős ilyen látképed ad: „Kérdemteltem egy fél díszsírhelyet, érted??? Egy fél díszsírhelyet, a mi községünk nagyközség ám, nekünk még díszparcellánk is van! Nyugszik ott kanonok, egyetemi tanár, néprajzkutató, elszármazott kórházi főorvos, hamvaiban hazaköltözött főnemes, és persze díszpolgárok, közöttük egy túlon túl sikeresen megpokrócozott termelőszövetkezet-agitátor.” A halál, a gyors, az idő előtti kimúlás az ábrázolt sorsterek és történelmi korok természetéből egyaránt következően ad erős motívumhálót e művekben,

Tematikai síkon a halál mellett a bűn, a félresiklás, a – jobb vagy boldogabb élet reményében – „rossz” útra térés az a gyakori esemény, amelyhez a novellák történéssora gyakran magnetizálódik. [A] félhelyesben hamis tanúzás, a *Rákóczi-kettősben* kisebb simlis hazugságok, az *Originálban* (noha sikertelen) házasságtörés alakítják a novellahős életútját, adják a torz alkatú, a zsákutcákba vagy sehová sem vezető sorsállomások elemét. A nő-férfi viszony, a – többnyire – beteljesületlen szerelem vagy vágyakozás szintén szerves tematikai alkotó-

részét képezik az írásoknak. Szeretetéhes, kielégületlen vagy csupán szürke életüket felrázni szándékozóan a másik nemhez csapódó, oda kényszerülő vagy a másik személyiségéhez valóban vonzódó hőseit végül egytől egyig kitaszítja magából Ámor birodalma: az érzelmi vagy a szexuális boldogság ott marad az emlékezés csapóajtói mögött (*Tunguz-meteor, Originál, Papamobil*). Így a legszebb emberi érzés is a kisvilágok sötét csapdáinak része lesz. A dózis hőse – a legextrémebb példaként – a halkonzervekért megvásárolt női testtől és az erotikus képességek fokozása miatt naponta megevett kétkilónyi búzacsírából dagad meg büszkén testben és lélekben. Az eltorzulás, a kisiklás, a félrelököttség, a deformáció a hősök sorskifutásának – a társadalmi létből és saját képességekből-lehetőségekből egyformán következő – ismétlődő távlatát adja.

A könyvbe emelt emberi mikrokörnyezeteket a maguk egyszerre nyomorsugárzó és meghitt realitásában varázsolja az olvasó elé az író. Akár munkahelyekről, akár otthonokról, lakásbelsőkről, akár – igen sokszor – a megformált jellemek étkezési szokásairól ad képet, mondataiból példatárat lehetne szerkeszteni a hol konkrét leírást nyújtó, hol metaforikus áttételekkel fogalmazó érzékletes sűrítményekből. „A szerszámtartó szekrény teteje az asztalom, a derekamig ér, fémlemezekből hegesztették össze, valamikor zöldre mázolták, mára megfakult, az olajtól opálosan fénylik” – olvasható a realizmus éles szempillantásába fogott mondat *Az iparosban*. Hasonló, méghozzá szakmailag pontos leírását adja a műhelyben végzett munkafolyamatnak is: „...úgy fogjuk a hántolókést, mintha le akarnánk döfni a fémét, ráhelyezzük a felületre, és a csípőnk finom lökéseivel energiát adunk a műveletnek. Aztán ismét megmozgatjuk az indigós etalonon, ekkor más sokkal több kék folt bukkan elő, ezeket is levakarjuk, és mindezt addig ismételjük, mígnem a fémszínű és kék foltocskák egyenletesen borítják a felületet...” S ki ne emlékezne kisgyerekkorából azokra az ízekre, amelyekből az *Annuska kenyere* így talál egyet a könyvet forgató elé: „esténként anyám hajlamos volt bő fokhagymás zsiradékban pecsenyét sütni a családnak, és a megmaradt, barnásra színeződött, imitt-amott húsdarabokat tartalmazó matéria igazán fölséges volt, sózni se kellett.” Az ábrázolt világszögletekhez az ott bűvő, már-már a korra utaló szimbólum érvényű, ezért gyakran retró jellegű tárgyak is hozzátartoznak, ilyenek a savanyúcukorból öntött nyalóka, a nejlonotthonka (*Retro*), a kalucsni (*Kalucsnival a mennyországba*), a vissza-visszatérő rántott csirkehát és a jellegzetes bútor. A koloniál szekrényosor és a pártállam városi ékessége: a lakótelepi környezet eredendő belső kontrasztja az első pillanatától az utolsóig feszíti az elbeszélést. A bútorban a megszerzendő polgári jelkép értelmét folytonosan és időről időre szétveri a millió sanyarú kisvilága: „az egész monstrum idegenül hatott a hatvanas évek második felében épült, masszív, bár fantáziátlan salakblokkos lakótelepi lakás nagyszobájában.” (*Koloniál*)

Ha a Győry Domonkos-típusú tematikai körzet és ábrázolási metódus európai és magyar előzményeit, vagyis az író elődjait keressük, akkor a már említett Csehov – későbbről pedig Hašek, Hrabal – és Mikszáth mellett számos más magyar alkotó téma- és stílusöröksége is felsejlik a novellák olvasásakor. Az írói kreativitás függetlenségének elismerése mellett ezek a nyomok az epikai irány magyar irodalomtörténeti beágyazottságára vallanak, s egyszerűsre jelzik az írói minőség esélyeinek mértékpontjait is. A *Retro* például Kosztolányi *A kulcs* című novellájához hasonlatosan elevenít meg gyermekszemmel egy életképet és a kisgyermek veszteségét a valóság riasztó tartalmait láttán. Másutt Gelléri Andor Endre *Hűvösvölgyi nászutasok* című novellájának környezet- és jellemábrázolása tűnik fel egy-két

pillanatra az elődöket kereső tekintet képernyőjén (*Originál*). Krúdy egyik jellegzetes motívumláncához hasonlóan az evés folyamata, az ételek bemutatása éppen a zárt kisvilágok eseménytelensége miatt fokozódik fel itt is, de jellegében Győrynél ez is a kisszerűségek alkotmányához igazodik. „Különösen kedvelte a Rákóczi-salátát, az irdatlan adag sajtot, sonkát, tojást és öntetet (...) nem a kínálatban szereplő termékeket fogyasztották, hanem a sertésoldalast, kolbászt, sült császárszalonnát hasáburgonya-körítéssel.” (*Rákóczi-kettős*) A rövidebb írások részint a prózaversek, részint az Örkény teremtette egypercesek műfajához állnak közel. Így például a *Papamobil (írás egy kép alá)* című munka, amelynek a kifakuló szerelmet kifejező mondata a szerző epikába szőtt, gyakran a groteszkbe néző metafora-teremtéseinek egyik jellegzetes példáját adja: „Egyre fakultak próbálkozásaim, apránként rojtosra kopott az átütőpapír vékonyságú remény, hogy... legalább a magamévá tehetem.” A *Talán cserebogár* egyre leépültebb tudatú öregemberének rokona pedig – a 20. század második feléből – Nagy László *A fekete pátriárka* című prózaverséből néz ránk. A világ szabályait immár semmibe vevő, az idő és a történelem gyötréseiben megbetegedett öreg lélek önelvű, bizarr cselekvéssora a legközösebb bennük, de míg Nagy László vershőse hosszú nyelvű baltával ront rá a köré záruló, megmaradt világára: a szobabelsőre, e mű főszereplője a régi parkban, kinn, szabadon, a nyilvános – és botrányos – vizeléssel fejezi ki egykor volt szabadságvágya emlékét. A háta mögé halmozódó, a tűnt időt, egyáltalán az időt pedig a hátára fordult, e helyzetéből elmozdulni nem tudó, vergődő cserebogár (szintén jelképes) látványával a pupillájában. S Győry Domonkos szemléleti elődje a közelmúlt írói közül az emberi szakadékokat, a peremeket, a társadalmi mélységeket belülről és hitelesen ábrázoló Hajnóczy Péter (*Ösztönző elem*), Csörsz István (*Sírig tartsd a pofád*) és Fejes Endre (*Rozsdatemető*) is; a költészet infernalisabb terrénumból pedig Petri György (*Hogy elérjek a napsütötte sávig*) és Ladányi Mihály (*a Kitépett tollú szél* kötet) verseiből húzhatók érintők írói közelítéseihez.

Mindezek alapján az első sorokban feltett kérdésre: sikerült-e a novellák szerzőjének a harmadik évezred elején, az állandó forrongásban lévő új magyar történelmi időszakban olyan látószöveget és stílustartalmat találnia, még pontosabban alkotnia, amelyek élményszerűen és érvényesen tudnak rányitni a tudatosan vagy szándéktalanul takarásokban maradt, eltagadott vagy láthatatlan magyar életzugokra, sorsokra és lelkekre, határozottan az a válasz, hogy: igen. S azért is figyelmet érdemel ez az írói magatartás, mert a rendszerváltozás után a katedrákról propagált írói módszerek jó része kimért módon maradt távolságtartó a szociális (ekként mélyen nemzeti) tartalmaktól. A kötet kisprózái a homályból kimenekült – noha tüskés és vad – fénytöredékeként hoznak üzeneteket a személyes és társadalmi lét vázolt tartományaiból. Kialakított értékeivel, érettebb írói értékmezőket figyelő kísérlésvonásaival együtt ezért is fontos állomás az új könyv Győry Domonkos írói pályáján, és ad egyértelmű biztatást a közművelődési feladatok mellett „árnyékban” végzett szépirodalmi tevékenység további kiteljesítéséhez.

VIDÉKI PÉTER

AZ IGAZI KÉK

Kiss Ottó: A Kék Oroszlán bezár. Athenaeum, Bp., 2022

Kiss Ottónak *A Kék Oroszlán bezár* című novelláskötete nagyon izgalmas vállalkozás a szerző, a szerkesztő és a kiadó részéről egyaránt. A kötet huszonhat novellájából tizenhárom a 2003-ban megjelent *Angyal és Tsai* című novelláskönyvből került át, címváltozásokkal és aprónak tűnő változtatásokkal finoman áthangolva, árnyaltan időtlenítve, eredeti környezetükből kimozdítva az eredetit. A másik tizenhárom, folyóiratokban publikált írásban is vannak elmozdulások, például riportból a dokumentarista novellatípus remek darabja (*Szabadi bácsi már nem él*) született. A jól megírt novella egyik ismérvének megfelelően a válogatás szövegeiről, azok tematikai fókuszáról rövid leírást alkothatunk. Az örkényi groteszket felvillantó *Patkányirtás* a rendszerváltás után zajló privatizációs hatalmi harcról és a szkinhed jelenségről, az idő felgyorsuló mozgását szimbolikusan megjelenítő *Csúszda a jövőbe* egy tanár egyéni tragédiájáról, a *Mobil* a csövesek világáról, a *Zizi néni* a kelet-magyarországi belvizek által bekövetkezett „sátántangói” pusztulásról, az emlékezettechnikára építő narrációt alkalmazó *Van neki ez a kutyája*, a *Császár* a lenyúlt csaj okozta „sokkról”, a *Verébfogó* a vágóhídon dolgozók életéről és az „ejtőernyősökről” szól – és így tovább. Periférikus élethelyzetek, megpróbáltatások, küzdelmek, menekülések, tragédiák, lecsúszott magányos sorsok. A nagyon gondos és érzékeny szerkesztés eredményeként a történetmesélő novellahagyomány – Tömörkénytől Krúdyn át egészen Tar Sándorig érezhető a hatás – egységesen jó színvonalú darabjai a nagyepikai megvalósulás előérzetét sugallják. Egy leendő Kiss Ottó-regény/novellafüzér megszületéséig azonban marad nekünk egy részletekben a nagy egészről elbeszélni vágyakozó novelláskötet, amit a zártság és a nyitottság, a múltidézés és a jövőbe csúszás, a rögválóság és a mitikus fantázia, a viszonylagos tematikai egységesség és a nem radikális prózapoétikai sokszínűség egyszerre jellemez.

Szép az ív, sokrétűen és mélységében egyértelmű a nyitás (*Szávó udvara*), nincs fejezetekre tagolás, de van négy olyan novella, amelyek a szövegek olvasása közben mégis pozicionálnak a poétikai térben egy-egy – előre és hátra, illetve körbe-körbe pásztázó – fénypontot; valamint az utolsó négy novella kötetzáró pozíciója sem igen felcserélhető az egységérzet sérülése nélkül. A dokumentarista ihletettségű, szociografikus novelláktól (*Patkányirtás*, *Szabadi bácsi már nem él*, *Ígyélmama*) – amelyek szintén nem nélkülözik a mitikussal való párbeszédet – finoman hangolva haladunk a fantázia által birtokolt világokba (*Kék zóna*, *Evelin látogatása*), hogy végül megérkezzünk a hatalom és az erőszak uralta disztópiák (*Kísérlet*, *Önkéntesek*) terébe. Fontos hangsúlyozni, hogy ez nem valamilyen szabályos, egyenes vonalú mozgás, inkább szabálytalanul körszerű, végtelenített aktivitás: egymásba csúszkálások, apró elmozdulások, motivikus visszatérések, ki- és átjárások jellemzik a szövegek közötti kapcsolatokat. Ahogy a *Gyereknap* című novella elbeszélője a *hintázó* hajléktalanról

fogalmaz: „Azt gondolta, amikor előrelendül, a jövőbe les, amikor hátra, a múltba siklik. A múltnál szorította szorosabban a láncot, nehogy kicsússzon az ülőkéből. Mostanában egyébként is az emlékekbe és a szokásokba kapaszkodott, azok lendítették tovább napról napra.”

Az első szerkezeti pont a kötet nyitó novellája, ami kijelöli a kötet olvasási stratégiáját, a poétikus terek bejárhatósági kereteit, és – talán nem túlzás – a szerző múltat idéző és megőrző „programját”. Ha figyelembe vesszük, hogy Kiss Ottó három regénye (*Szövedek, Javrik könyve, A másik ország*) a dél-alföldi régió különböző kor- és társadalmi szegmenseit idézi a szövegek történeti háttereként, akkor elmondhatjuk, hogy *A Kék Oroszlán bezár* novellái időben és térben is kitágítva, leplezetlenül és kegyetlenül mutatnak rá azokra a társadalmi és szociális viszonyokra, amelyek a rendszerváltás előtti és utáni Kelet-Magyarországot – közelítő topográfiával: a Viharsarkot – jellemzik. És teszik ezt úgy, hogy közben folyamatosan „szívárog be az ég” (*Csúszda a jövőbe*), vagy „amikor kigondolja az Isten, hogy leenged egy kötelet az égből” (*Gyereknapi*), azaz a fantázia, képzelet és álmok teremtette mitikus tartományok jól láthatóan, magától értetődően vonódnak be a reáliák világába. Az első novella önreflexív gesztussal utal rá („Az járt a fejemben, hogy ha megírom majd ezt az utat, azt a címet adom neki: Szávó udvara”), hogy a *kezdésben* minden benne van, benne van *A Kék Oroszlán bezár* minden szövege, illetve az elbeszélők monológjai által teremtett és a szövegek által megidézett világok mindegyike, de „nemcsak térben van benne a Szávó udvara, az időben is, minden időben, az ősrobbanástól egészen addig, míg világ a világ”. A *mindent* magában foglaló novellában a valóság és a képzelet, illetve a múlt és a jövő között átcsúszások figyelhetők meg, amely mozgások a kötet novelláinak többségére – más-más hangsúllyal és kissé más poétikával – jellemzőek. Csak néhány példa. A *Csúszda a jövőbe* főszereplője hirtelen megöregszik, *A kísérellet* elbeszélőjének szerelmével hasonló történik. A *Háborús játékok* főhősnének úgy tűnik, hogy a barátja a vízen jár, a *Zizi néni*ben kirajzolódik a beázott és leszakadt plafonon Magyarország térképe. A *Goldberg-levelekben* a különböző idősíkok egy térdimenzióban állnak össze, ahol az elbeszélőt teremtő Eszter a történetmesélés őrzője, maga a tenger, ahova a világ összes története összegyűlik, s ahonnan minden történet újramesélődik.

A *Szávó udvara* nem csak tematikusan utal az egységben lévő sokféleségre (szárazság-vízözön, Magyarország-Európa, pusztulás-újjaszületés, halál-élet), hanem az olvasó számára kínál egy sor motivikus kapcsolódási pontot (lepke, eső, eperfa) és a valóságon túlmutató, transzcendenst vágyó (angyal és variációi) elbeszélői és egyben befogadói nézőpontot. Kissnek sokszor sikerül a szövegek elbeszélőinek vágyát és az olvasó empátiáját finoman egybefonnia, s ez azt eredményezi, hogy a periférián élők sorsa a részvét és – megkockáztatom – a szeretet hangján szól. Az egyik legjellemzőbb erre a *Zizi néni* című novella, amelyben a – csak a szöveg végén derül ki, hogy halott – fiának levelet fogalmazó

címszereplő a magány, környezetének teljes pusztulása állapotában így beszél: „az öröm olyan, mint a pillangó (...), nem időzik, virágrul virágra száll, ha meg akarod fogni, csak hamarabb elroppen, ha meg azt hiszed, hogy sikerült, mire kinyitod a tenyered, már vége is.” Mert a novellákban minden megtörténik, az is, amit nem szerettünk volna, vagy akár az is, amit szeretnénk, hogy megtörténjen: „Ebben az udvarban, fiúk, mindennek meg kell történnie, mindennek, ami Szávóval nem történhet meg.”

A novellaválogatás *második* fénytörésszerű pontja az idősíkok játékát talán a legizgalmasabban megjelenítő, a távoli múltat – 19. századot – felidéző *Goldberg-levelek*, amiben egy enigmatikus szereplő, Soperla Eszter a Goldberg-levelekből felidézi a Soperla-ház környékének elfeledett lakóit, majd az elbeszélőt visszavezeti a novella kezdőpontjához. A rejtvénytípusú fikciót működtető *Goldberg-levelek* a valóságosság elbeszélhetősége uralja a novellákat, utána viszont olyan írások (*Kanada, Egy kis napsütés, Evelin látogatása, Kék zóna, Út haza*) következnek, amelyek az álomstruktúrát követik és/vagy az álomba menekülés lehetőségét kínálják hőseiknek. A *Goldbergekben* – akár a nyitó novellában és még néhány más, a múltidézés gesztusát mutató darabban (*Út haza, Angyal és társa, Wessenauerék kútja*) – az évtizedek óta távoli helyen élő felnőtt elbeszélők (vissza)utazása a gyermekkor helyszíneire a még jövőből érzékelhetőnek vélt múlt felkutatására irányul. Mivel az út során halott rokonok, barátok és szerelmek veszik körül az elbeszélőket, rá kell döbbernünk, hogy ami már egyszer megtörtént, az folyamatosan ismétli önmagát. Nincs búcsú a múlttól, nincsenek lezárható történetek, nincs semmilyen elmozdulás. Mindig ugyanabban a térben és egymásba átkúszó idősíkokban létezünk: ugyanazt másképpen örökítjük tovább. És megint a *Szávó udvara*, ahol a kisgyermek tragédiája az elbeszélői emlékezés által megismétlődik, és minden újra megteremtődik. Vagy Lauri bácsi kukumbaré-, azaz lapitottsárgolyó-bemutatója, amely értelmezhető a rögválóságot ábrázoló, de abból az ég felé vágyakozó, a múltat megidéző és emlékező Kiss Ottó-i írói magatartás metaforájaként, illetve az elbeszélő vagy a szereplők beszédaktusai által teremtett szövegvilágok retorikai alakzataként. Így a kötet összes novellája – egy térben rögzített – a múltbeli események pillanatainak örök lenyomataként is értelmezhető.

A könyv *harmadik* „iránytűje” a referenciális optikát élesítő *Felmenők* című családtörténeti novellatriptichon, amiben a szerzővel azonosítható elbeszélő a kislányával beszélgetve emeli be az emlékezés terébe a transzcendens iránti vágyat: „– Oda nem jár se vonat, se busz, mert a mennyország arra van – nézett fel édesapád az égre.” A *Goldberg-levelektől* a *Felmenőkhöz* az álmok, a *Felmenőktől* a *Kék Oroszlán bezár*-ig pedig az angyalok képviselnek alternatív megoldást – sokszor menekülést – a valósággal szemben. Az utolsó négy novellában a felvázolt antiutópikus perspektíva ellenében viszont a valóságban még működőképesnek tűnő emberi kapcsolatok (barátság, szerelem, család) jelennek meg példázat jellegűen. Mintha a teremtéstől az Édenkertten át az apokalipszisig tartó bibliai út valami megváltás nélküli körszerűséget járna be. Az *Evelin látogatásának* metafikciós helyzete – egy novelláskötet és annak értelmezése a novellában – reflektál a hétköznapiakból kivezető fikciós világokat teremtő írói tevékenységre: „az elbeszélő a hétköznapiak mondható történetébe belopja az örökkévalóságot. (...) az írással olyan körívet mutat fel, amelyben végig érzékelhető a kör ideája is: a körív minden pontja magában foglalja a tökéletesség ígéretét, így a körív mintegy fölülmúlja önmagát.” A *körív* egy pontján – az *álmok* tengere és a fantázia *angyalai* ölelésében – helyezkedik el a személyes mítoszt teremtő családtörténet, és az összes többi

múltidéző és jövőt láttató novellának is megvan a helye. A záró novella (*Silja Vevit unokája*) motivikusan (hal, Biblia, karácsony) is rájátszik a parabolikusságra.

A *negyedik „választóvonal”* a kötet címét adó novella, ami a *múltat idéző és a jövőbe látó* szövegek között létesít egy önironikus – a szerzői poétikai eljárásra reflektáló – nézőpontot. Az alkotás mint a teremtés romantikus toposza is a címadó novellában tematizálódik a legérzékletesebben, amikor a mesélés tereként működő kocsmában Zólyomi postás az állítja, „hogy ő szabadidejében történeteket eszel ki, hogy így csináljon a gondolatokból valóságot”, majd hozzáteszi, ahogy a teremtő, „mi sem tudunk megenni alkotás nélkül.” A novellák terében (udvar, kút, kocsmák, búzamező) történő, valóságokat termelő és a múltat megőrző elbeszélések (*A Kék Oroszlán bezár, Szávó udvara, Út haza, Angyal és társa, Goldberg-levelek, Wessenauerék kútja*) mágikus gesztusok a halál ellen, mert Szávó udvarában „elhatároztuk, megteesszük a halál ellen, ami tőlünk telik”. Vagy amikor a *Wessenauerék kútjában* az elbeszélő a vészorkoszakot túlélő Zimmermann bácsit idézi: „az ember ebben a világban csodát tenni nem képes, legfeljebb a könyvekben képes csodát tenni, akkor is csak a fantázia angyala segítségével. Ha van egyáltalán angyala a fantáziának. Mert könnyen lehet, hogy az angyal is csak a fantázia szülötte.”

És ha az angyal a fantázia produktuma, akkor abban, hogy *A Kék Oroszlán bezár* lett a kötet címe, finoman hangolt (ön)ironikus reflexió érzékelhető: egyrészt a mágikus realista címkével ellátott dél-amerikai elbeszélői hagyományra, másrészt a gyermeki irodalmat kiválóan művelő szerző írói praxisára. Erre a gesztusra – az amúgy nagyszerű – könyvborító is rájátszik. A kékes hajnali derengésbe vont kocsmát ábrázoló fényképszerű grafika a szemben lévő ház zárt ablakának optikájából készült. Nem más ez, mint a valóság transzparens átirása, amelyben maga az író is felfedi lapjait. Ehhez hasonló az is, hogy a könyv második felében mindent eláraszt a *kék* („kék törülköző”, „kék szempár”, „Kék zóna”, „kék fenyves”, „kékes derengés”, „kékes láng”, „Kék-hegység”, „kék füst”, „kék fedelű könyv”, „kék fémdoboz”, „Kék Oroszlán”, „kék overallosok”), mintha valamilyen titokzatos, rejtélyes, már-már megfejtethetetlen jelentéshálózat kulcsa lenne; mintha a valóságnak lenne bármilyen mágikus magyarázata. A végtelen asszociációs lehetőséget kínáló „kék” motívum valójában annyira áttetsző, mint egy gyerekrajz: ahol *kék* az ég és *kék* a tenger. Lehet akár a mélység két iránya. Éppen felfejthetnénk, de Kiss Ottó novelláinak titka a titokzatos titoktalanságában van: megmutatja a varázslás mesterségét, a túlélés esélyeit, az elbeszélés lehetőségeit és az irodalom határait. De az igazi kék: a valóság.

SZEMES
PÉTER

OTTHON ÖTTEVÉNYBEN

Szalai Zsolt: Gyökeres ház. Napkút Kiadó, Bp., 2020

Több dolgot jelez, hogy éppen legutóbbi verseskönyvével bontotta fel a korábbiak szabályos – olvasói számára is kiszámítható – megjelenési rendjét Szalai Zsolt. Egyfelől, hogy a középnemzedék jeles alkotójának lírai életműve nemcsak szándékolt tervszerűséggel, de saját belső törvényszerűségeinek kívánalmai szerint is formálódik; másrészt, hogy pályáján az elmúlt években a szerkesztői tevékenység (Ambroozia folyóirat, AmbrooBook Kiadó) és a tudományos teljesítmény (Skopáll József talbotípiáinak kutatása és feldolgozása mellett kiemelhetjük Vass Tibor poéziséről szóló kismonográfiáját) jelentős erősödésével talán kissé háttérbe szorult a költői; harmadsorban: egyértelműsíti, hogy az új kötet szövegeinek hiteles megírása csak az öttevényi otthonosság megszületését, tóközi önazonosság kialakulását követően volt lehetséges. A *Gyökeres ház* már címével remek lelemény, hiszen az azonos nevű család egykori épületét átalakítva, belakva, sajátta élve, történetét és titkait felfedezve, örökségként felvállalva gyökerezik meg igazán a lírahős a számára addig kevésbé ismert közegben – miként kedves növényei a talajban, válik „gyüttment”-ből helyivé, a környezete által el-, közösségében befogadottá. A korpusz e folyamat stációit mutatja be.

A *bontás* nem csupán tér- és anyagnyerés, az ismeretlen felfedezése, régészeti munka is. A padlószint alól kúszó gyökerek(!) kerülnek elő (*Gyökeres ház*), a csiszolópapír és spakli nyomán egyre régebbi falrétegek (*Vakolatrétegek*), a gádor „falkutatása” során a nagymama keresztneve (*Zárókő*), a kémény téglái közül elrontott vasárnapi ebéd lakótelepen terjedő olajszagának emléke (*Egy kémény visszabontása*). S a köveken és gerendákon, mint a nemzedékeken át szolgáló Bibliában: nevek, monogramok, faragások – mindmegannyi felfejtésre váró enigma. Kihívások a kutatónak, de gátjai az építő igyekezetnek:

„Agyagba zárt, emléktelen alvás,
bontott emlékezet;
a törmelék elhordjuk,
átrakjuk történetüket más terekbe,
régén, messziről felpakolt szűzséket
halmozunk a hátsó kert fái alá.”

(*Gyökeres ház*, 20)

A legérdekesebb leletek a padlástérből származnak. A földem alatt, akárcsak egy egyiptomi piramis sírkamrájában, felhalmozott élelemtartaléktól körbevéve táruul fel a nagy pele múmiája (*Kozmogónia*), a lesöpprés „egy rendezetlen élet” kellékeit szabadítja ki a por alól, köztük filmtekercs negatívjait (*Stukatúr*) az első alakkal, arccal

(*Tóközi délibáb*). Hogy azután az épületből csak a legszükségesebbek maradjanak, billencs hordja és munkagép döngölje el a feltárt történeti korok nyomait (*Kozmogónia*).

Az *építés* kicsiny világteremtés, a *van* létrehozásának öröme – ami újra gyermekít, kiemel a múlt időből. Csikos trikós, loknis kislány lesz megint az ágyások közt a kedves (*Nem az a tied*), tűzvarázslat, mágikus csoda a terrakottaégetés (*Ég – egy terület újrahasznosítása*), a vájlingos mosakodás kényszere pedig nosztalgikus fényt vet a betemetett vizesgödrökre (*Kacsausztató*).

Elsőként a ház „lelkének”, titkainak megismerése szükséges, anélkül nincs, nem is lehet otthonosság. Elképzelni egykorvult tornácot (*Veranda*), rácsodálkozni rejtett köt(őd)ésekre:

„Akkor hinni kezdtem,
a háznak tényleg lelke,
a helynek arca, szelleme van,
és kívárra játszik,
meg akarja őrizni magát
a változó időben.

Meg kell értened,
csak ezen át
léphetsz be e földre.”

(*Falkutatás*, 21)

S azután jöhet a gyarapítás, a sajátta formálás, a „találni, tenni, élni” elv érvényesítése (*Otthon*) – ház és kert esetében egyaránt. Utóbbit a be nem avatkozás is gazdagítja (*Nem az a tied*), de még inkább a gazda gondossága (*Otthon*), tudva: valóban meggyökerezni csak a növényekkel lehet (*Nincs határ*). Ekként újítja és erősíti meg a szerelmet a cserépbe ültetett pintyő (*Süppedő tavasz*), köt a közösségbe a telkek metszetén telepített tárkony és oregánó (*Eöttevény Gemeinde*). Előbbi illata a személyes, illetve páros múltba visz, szigetközi csatangolások (*Nagy kör*), győri séták (*Szembe fröccsent ég alatt*) emlékeit eleveníti, míg emezek a települési históriából hívnak elő együttes (*Savanyú káposzta*, *Korridor*) és egyéni sorsokat (*Falusi androgün*).

A *befogadás* jele, hogy „Eöttevény Gemeindé”-be illeszkedéssel e helyi mítoszok is megnyílnak a lírahős előtt, aki azonban nemcsak a történetek, a hírek (*Menetrend szerint*), de a szemét (*A hulladék mecénásai*, *A szomszéddal közös dolgainkról*) és a víz (*A víz marad*) lokális körforgásának is részesévé válik. A *Viharvadász* meghatározása szerint: „Otthon a víz mellett. / És alatt. A hordalék fölött.” (47)

Ám az *otthonosságnak* az esőre várás közben kortyolt, minden összetevőjében *házi* bodzaszörpnél szebb tanúságai is vannak: a vizsla körmére szorult lyukas barackmag

mintha a táj jegyajándéka lenne (*Otthon*), a fészkelőhely hálajaként csőrében gilisztákkal néz be a friss fészekrakó ablakán a rigó (*Cserépcseré*), és szinte családtagként kap ápolást a nyári viharban megszakadt, lassan haldokló almafa (*Nyesegetem*). A Gyökeres ház lakóinak sorában – akikhez egyszer talán a föld alatti utak is elvezetnek (*Menetrend szerint, Legyen*) – a fotóművészet értő kutatóját (*Kukk-kaszni, Pixel, Műterem, Bitang virág, Retus, A révfalusi hidak*) mégis a padláson fellelt (hátsó kötetfedélen látható) női kép helyezi el végleg és visszavonhatatlanul:

„A padlás porában talált fotónegatívon
egy nő áll a ház mellett. Éppen hazaért.
Jobb kezében táska, a kutya combjához
nyomja nedves orrát. A verandán bicikli,
épp a szobám előtt. A pilléreken sorjázik
a fény, foltokban havas az udvar. A hátsó
kert bejáratánál egy hársmagonc törekszik
a kerítés mellől árnyékból a fényre.
Most költöztünk be igazán.”

(*Tóközi délibáb*, 31)

A tóközi otthon-lét vágyott természetessége a fénykép retusálását sem indokolja, őrizze csak a rárakódott rétegeket. Ekként őrzi Szalai Zsolt kötete is a bontás és építés, a házban-helyben megmelegedés momentumait, ábrázolja a *saját* otthonosság születésének, szilárdulásának folyamatát. Bizonyosak lehetünk benne, hogy a szép líraisággal kibontott, helyien egyetemes, örök emberi törekvés bőven kínál még ajándékokat és a gyökerezés után a rügyfakadás, a virágba borulás és a gyümölcschozás sem fog elmaradni.

ÉLETKÖZÉPI ÉLMÉNYLELTÁR

Sütő Csaba András: megnéztem újra. Napkút Kiadó, Bp., 2021

Költőként irigylésre méltó helyzetben van Sütő Csaba András, hiszen szerzett mesterségbeli tudással megerősített eredendő tehetségének köszönhetően a nyelv úgy simul keze alá, mint mesterembernek a formára vágyó munkadarab, idomárnak az engedelmességre szoktatott vadállat. Nem véletlen, hogy az elmúlt években indult értékmegáradásban – az érezhetően inspiráló szigetközi környezetnek is köszönhetően – sorban születtek, születnek jobbnál jobb kötetei: a *nempróza* (2019) és a *jönnek a házak* (2020) után legutóbb a *megnéztem újra* (2021). Az új verseskötényv éppúgy tudatosan komponált, akárcsak elődei, fő témája ezúttal – bevallottan „régis restanciák felszámolására tett kísérlet”-ként – a retrospektivitás, az emlékező visszatekintés, a jelen eredőjéül szolgáló múlt (alkotói, személyes portrét is kiteljesítő) megidézése. (Ennek jelképeként tervezői titlaltalát a borítófédél illusztrációjául választott VHS-kazetta.)

A hátracsévelt film időben legtávolabbi kockái gyermekkoriak. Megelevenedik rajtuk a egykorvolt nagybácsi, felnyílnak az emlékezet lezárt terei, benépesülnek kitüntetett, szívnek kedves helyei. Az óvoda, a csoportszoba tábori ágyakon szuszogó nyugalomával és fékezhetetlen cirkuszával (*megy az alumíniumlétrával – Hét. dörög az ég.*), a közeli utca, amelynek végén a vízelvezető árokban zárul az első önálló kétkerekes kísérlet (*eleje vége*), az iskola, ahol kezdetben még nem ér a padban padlóig a láb. A legjellegzetesebb, a címbe foglalt kapcsán az utóbbihoz kötődő élményeket fogja össze a korpusz egyik legerősebb darabja, *A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat*. Rövid tételeiből érzékletesen bomlik ki a B osztály megalakulása, a lírahős megkötése új közegében és kisdobossá avatása, napközi után a csavaros fagyalt öröme, a rendületlen gyakorlás a futballpályán, a buszozás nehézsége, a téli fenyőszerzés az iskolába, a mutatóványra alkalmasak kiválasztása, a folyamatos tréning mellett az őrsi munka, a városba utazás, a nagy esemény előtti izgalom, a tornaruhába öltözés, a pályára indulás és a bemutató, hogy aztán az oda nem illő kísérőzene miatt – különösen már visszatekintve, angol nyelvtudás birtokában – paródiává, az ott élőknek érthetetlen „amerikai vircsaft”-tá váljon az egész. A zárlatot két okból is kiemelhetjük: egyrészt annak számára, aki magától értetődő természetességgel illeszt verseibe találó dalszövegrészleteket (*magnó, hallgatás*), sőt, kölcsönzi kötete címéül – apró módosítással – a The Cure albumáét (*d/Disintegration*), ez a tévedés „szentségtörés”, másrészt remekül érzékelteti a ’80-as évek végének átmeneti viszonyait. Jó szerkesztői megoldásként került tehát olyan, nosztalgikus fényű, korabeli szokásokat, divatokat, változásokat megörökítő írások szomszédságába, mint a *megy a busszal* (walkmanhallgatás, kazettatekerés tollal); *szatelit* (antenna, színes tévé, távirányítás); *ház, tartás* (modern gépek, gázbekötés); *analóg* (számítógépek fejlődése) vagy az *égtájék* (világító földgömb).

Az éréssidő helyszínei mások: futballpálya, buszmegálló, kocsmá. Közülük az első kapja a legnagyobb hangsúlyt, kitüntetett szerepét a releváns versek előkelő státusza, kötet élére állítása is jelzi. Az itteni otthonosság nem jár alanyi jogon, megszerzése „dzsindzsásba rúgott labdák” (*eleje vége*, 86), kapufa- és pipatalálási kísérletek (*A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat – anyám félötös*), edzések sorának (*itthon, idegenben*) elvégzésével lehetséges, s a kiküzdött jutalom: hely a csapatban, a megyei labdarúgás megannyi élményének átélése (*Ó, etika&taktika*). (Emellett az alkalmi meccsek két állandó mellékalakja is megjelenik – a pálya szélén futó örök atléta /*egyismeretlenes egyenlet*/ és az elmenő, majd visszatérő, rövid időre be-beálló türelmetlen /*ÖTPERCES!*/) Ám ma már a fű és a beton is üres, nem köttetnek életre-halálra szövetségek, a hurokjárat gyorsan fordul (*visszafelé*), leszállni nem érdemes, mert nincs kivel találkozni (*ekképp köszönne*), a kocsmában idegenek ülnek, temetőbe távoztak a kártyás öregek (*de hova*). Eltűnt a *megnéztem újra* sorában idézett kiszámíthatóság: „az élet felosztható. gyerekkor, ulti, snapszer, gyufa. kamaszként flipper, öngyújtóból kipattanó tűzkövek. pókerbe be nem száll. ül a büfében, a szappanoperák generálta csöndben maga elé néz. ha megreccsen alatta a szék, dühös szemek vágnak felé.” (37)

A múltba néző visszatekint a régi Győrré is – könyvtár és sarki virsli (*könyvtár délelőtt*), antikváriumból elemelt, első kiadású *Szálkák* (az és ha egyszer szép Pilinszky-hommage), vízi élet, az ETO aranykora, kocsmák, vendéglők és irodalmi anekdoták nyomán halad egészen egy csupán sejtett, álombeli síkatorig, ahol érvényét veszti az idő múlása (*megsejtett egy utcát*). Az oda befutó kobold kezéről leeső négy gyűrű (többek között a megismerés hagyo-

mányos jelképe) négy, szinte zenei tételt hív elő, amelyek – a jogosan felmerülő kérdésekkel együtt is – a kerek évfordulóját ünneplő város iránti szeretet megvallásává állnak össze:

„leteszi végül a tollat fejét felemeli a többi
innen már a szem és az elme dolga lesz
a boncasztalra néz és hűldögél
nézi kevesebbet többet tud-e

át és vissza téren és időn
a fénykazánok felé tolul
nézi a negyvenegyhez
a hétötven mint viszonyul”

(A Négy Gyűrűk – ami a kobold kezéről a sikátorban leestt.

IV. ami a kérdezést illeti /those about the question/, 82)

A filmen végül nagybajcsi képek peregnek, újabb felvételek a szűkebb pátriából. A kert konzervvel szelídíthető, karmos villámairól (*cseresznyefa a szélben*), a meggyiszüret mindenkor gyümölcszedésektől lekváreltevésig tartó rítusáról (*megy az alumíniumlétrával*), a szigetközi élet évezredes, lassú folyamába ereszkedést, az otthonosságot igazoló aktusok soráról (*nyugati jelen, kóda holnapig*), e kisvilágban uralkodó harmóniáról (*közbjáték tücsökkel, omló, épülő tájjal, zongorán kísért a folyó*).

A *megnéztem újra* életközépi élménylétár, Sütő Csaba András elismerésre méltó minőségben és példás szorgalommal írt – köteteken áthúzódó – „szerelmes földrajz”-ának újabb jelentős teljesítménye. Személyes szalagjának, házi videójának közösségi vetítése pedig nem is végződhet másként, csak értékelő összegzéssel: „megnéztem újra. tetszett, amit láttam, a visszat nem így képzeltem el, viszontlátásra, viszontlátásra, bólogattak a meggy- és cseresznyefák, hallgatott a diófa zöldje, maszatoltak a barackfák az enyhülő esti szélben, mosolyogtak, tudták, minden év egy esély, sajnálat semmi nem maradt: minden annyi volt, amennyi volt. grammal se több.” (*megnéztem újra*, 39)

FERDINÁND-HÍD II.

REPESZTÉS, AQUATINTA, 43x63 CM, 2004

SZERZŐINK

ANDRÉ FERENC (Csíkszereda, 1992): költő, slammer, műfordító, szerkesztő, irodalomszervező. Legutóbbi könyve: *Bújócskaverseny* (2020).

ANTAL BALÁZS (Ózd, 1977): író, költő, irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Súly és könnyűség* (2020).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író. Kötete: *Hol is kezdjem* (2020).

BÁNKI ÉVA (Nagykanizsa, 1966): író, költő, irodalomtörténész. Legutóbbi könyve: *Esőváros* (2022).

BENEDEK SZABOLCS (Bp., 1973): író. Legutóbbi könyve: *A fehér ruhás lány* (2022).

CSABAI LÁSZLÓ (Nyíregyháza, 1969): író. Legutóbbi kötete: *Rákosival az ágyban* (2022).

ENDREY-NAGY ÁGOSTON (Mór, 2002): költő, az ELTE magyar szakos hallgatója

FARKAS ÁRPÁD (Siménfalva, 1944 – Sepsiszentgyörgy, 2021): költő, író, műfordító.

FILIP TAMÁS (Bp., 1960): költő. Legutóbbi kötete: *Nulladik nap* (2020).

GRECSÓ KRISZTIÁN (Szegvár, 1976): költő, író. Legutóbbi kötete: *Valami népi* (2022).

GYÖRY DOMONKOS (Győr, 1967): író, könyvtáros. Legutóbbi kötete: *Anyám sírása halkul* (2021).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Szavaloverseny* (2022).

JÁNOSI ZOLTÁN (Miskolc, 1954): író, irodalomtörténész, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Örvénylő himnuszok* (2020).

JÁSZBERÉNYI SÁNDOR (Sopron, 1980): író, költő, újságíró. Legutóbbi kötete: *A varjúkirály* (2020).

JENEI GYULA (Abádszalók, 1962): költő, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Szabadulószoza*. Verebes György grafikáival (2022).

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Én meg az Ének* – Bérczesi Róberttel közösen (2019).

KISS OTTÓ (Battonya, 1963): író, költő. Legutóbbi kötete: *A Kék Oroszlán bezár* (2022).

KOPRIVA NIKOLETT (Munkács, 1996): költő. Kötete: *Amire csak a fák emlékeznek* (2020).

KÓSA ESZTER (Nyíregyháza, 2001): költő, az ELTE TTK fizikushallgatója.

KÖTTER TAMÁS (Csorna, 1970): író. Legutóbbi kötete: *Vikingek* (2022).

KUSTOS JÚLIA (Szombathely, 1996): költő, író, kritikus, szerkesztő. Kötete: *Hullámtörő* (2022).

LACKFI JÁNOS (Bp., 1971): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Bejglüköztsaság* (2022).

MARGETIN ISTVÁN (Bp. 1979): író.

MARKÓ BÉLA (Kézdivásárhely, 1951): költő, író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Zsarnokra várva* (2022).

MARNO JÁNOS (Bp., 1949): költő, író. Legutóbbi kötete: *Szereposzlás* (2018).

MOLNÁR H. MAGOR (Marosvásárhely, 1986): költő, szerkesztő.

ORAVECZ IMRE (Szajla, 1943): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Ókontri* (2018).

P. NAGY ISTVÁN (Székelykeve, 1961): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Ágrólszakadtak* (2022).

PÁL SÁNDOR ATTILA (Szank, 1989): költő, író. Legutóbbi kötete: *Rokonok* (2021).

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *A látogatás emléke* (2022).

REGŐS MÁTYÁS (Bp., 1994): költő, író, előadóművész. Legutóbbi kötete: *Tiki* (2020).

SÜTŐ CSABA ANDRÁS (Győr, 1979): költő, kritikus, szerkesztő. Legújabb verseskötete: *megnéztem újra* (2021).

SZALAI ZSOLT (Győr, 1979): költő, kritikus. Legutóbbi kötete: *Gyökeres ház* (2020).

SZÁRAZ MIKLÓS GYÖRGY (Bp., 1958): író. Legutóbbi kötete: *Duna. Mítoszok Dunája, a Duna mítosza* (2022).

SZEMES PÉTER (Zalaegerszeg, 1979): irodalomtörténész, kritikus. Legutóbbi kötete: *Fényverte utakon – válogatott műbírálatok* (2020).

SZENTMÁRTONI JÁNOS (Bp. 1975): költő, író. Legutóbbi kötete: *A katarzis nyomában* (2021).

TAKÁTS MÁRTON (Bp., 1971): grafikusművész.

TOMAJI ATTILA (Bp., 1959): költő, irodalomtörténész. Legutóbbi kötete: *Folyóhang* (2021).

TOROCZKAY ANDRÁS (Bp., 1981): író, újságíró, kritikus. Legutóbbi kötete: *Boldog emberek* (2021).

VIDÉKI PÉTER (Szolnok, 1973): kritikus, tanár, drámatanár.

ZALÁN TIBOR (Szolnok, 1954): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Istenek az árokparton* (2022).

CHEZ BO (RÉZKARCMŰHELY)
OLAJ, VÁSZON, 60x100 CM, 2014

AZ ELSŐ MEGJELENÉSÉT
TÁMOGATJA:

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS
ÖNKORMÁNYZATA

500 FT

